

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE’DEKİ UYUM SÜREÇLERİ:

AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Saliha SARGIN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

Temmuz, 2018

Afyonkarahisar

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE'DEKİ UYUM SÜREÇLERİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

**Hazırlayan
Saliha SARGIN**

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ**

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Uyum Süreçleri: Afyonkarahisar Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça ’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/07/2018

Saliha SARGIN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

.....

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZKUL

.....

: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Ayhan KOYUNCU

.....

Sosyoloji anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Sümeyye Evran'ın “ **Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’deki Uyum Süreçleri: Afyonkarahisar Örneği**” başlıklı tezi 27/07/2018 tarihinde, saat 16.00’da Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE’DEKİ UYUM SÜREÇLERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Saliha SARGIN

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Temmuz 2018

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

Ortadoğu halklarının özgürlük ve demokrasi talepleri ile birlikte ortaya çıkan Arap Baharı süreci, pek çok ülkeyi etkisi altına almıştır. Otoriter rejimlerin bir kısmı devrilmiş bir kısmı da eskisinden daha farklı bir görünümde yeniden ortaya çıkmıştır. Arap Baharının Suriye’deki tezahürü ise en kötü etkileri meydana getirmiştir ve ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Suriye halkı yaşadıkları iç savaştan kaçarak farklı ülkelere göçler gerçekleştirmiştir. Türkiye bu kapsamda Suriye’den en fazla göç alan ülke olmuştur. Suriyeli göçmenlere açık kapı politikası uygulanmış ve bu süreçten sonra iki toplumun birlikte yaşama aşamasına geçilmiştir.

Bu çalışma, Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye’ye sığınan, Suriyeli göçmenlerin Afyonkarahisar’a geldikleri ilk günden bu yana yaşadıkları tüm sosyal süreçleri ele almaktadır. Göçmenlerin, Afyonkarahisar kentine uyum sağlamaları ve halkın onları kabul ediş süreci sırasında yaşadıkları problemleri, sosyal değişimleri ve olumlu gelişmeleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada uygulama ve teorik olarak iki kısım mevcuttur. Kavramsal arka plan oluşturulduktan sonra saha çalışması gerçekleştirilmiştir. İlk kısımda göç kavramı, göçün nedenleri, göç ile ilişkili kavramlar, ardından Arap Baharının ortaya çıkışı ile birlikte yaşanan değişimler ve son olarak Suriye’de yaşanan iç savaşın etkileriyle birlikte Suriyeli göçmenlerin Türkiye serüveni anlatılmıştır. İkinci kısımda

Suriyeli göçmenler ve yerel halk ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen bulguların analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında, uyum sürecinin tek taraflı olarak gerçekleşmemesi ve iki toplumun da bu süreç içerisinde yer alması bakımından görüşmeler çift taraflı olarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiş olan bulgular sosyal bir gerçeklikle birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Arap Baharı, Suriyeli Sığınmacı, mülteci, uyum.

ABSTRACT

SYRIAN REFUGEES ADAPTATION PROCESS TO TURKEY: AFYONKARAHİSAR CASE

Saliha SARGIN

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

July 2018

Advisor: Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

The adaptation processes of Syrian asylum seekers in Afyonkarahisar city. The Arab Spring, which emerged with the demands of the people of the Middle East for freedom and democracy, has affected many countries. Some of the authoritarian regimes have fallen and some others re-emerged in a different view than they were before. The outbreak of the Arab Spring in Syria, however, brought along the worst effects and the country was dragged into a civil war. The Syrian people have escaped the civil war and have migrated to different countries. In this regard, Turkey has been the country that allowed most immigration from Syria. The open door policy was applied to the Syrian immigrants, and after a while, the two communities passed on to the phase of living together. This study tackles all social processes of Syrian immigrants in Turkey from the first day they came to Afyonkarahisar. This study focuses on the adaptation of immigrants to the Afyonkarahisar city and their problems, social changes and positive developments they have experienced during the integration process with the local people. This study consists of two parts; theoretical and practical. After the conceptual background was established, field work was carried out. In the first part, the concept of migration, the causes of migration, the concepts associated with migration, then the changes taking place with the emergence of the Arab Spring, and finally the adventure of Syrian immigrants together with the effects of the civil war in Syria. In the second part, an analysis of

the findings from interviews conducted with Syrian immigrants and local people is carried out. In the implementation part of the work, interviews were carried out bilaterally in order for the harmonization process not to take place unilaterally and for the two communities to take part in this process. The findings obtained from interviews were evaluated together with a social reality.

Keywords: Migration, The Arab Spring, Syrian Asylum, Refugee, Adaptation.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan ve her daim yardımcı olan, kendisine ne zaman danışsam yoğun temposundan bana zaman ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana yol gösteren, gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ' a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Görüş ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Ayhan KOYUNCU hocama ve tezimin savunmasında jüri üyesi olarak görev yapan Dr. Öğretim Üyesi Murat ÖZKUL hocama teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Volkan YÜNCÜ' ye, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ev arkadaşım Sümeyye EVRAN' a ve değerli arkadaşım Gizem BÜYÜKKALAYCI' ya teşekkür ederim.

Çalışmalarımın gerçekleştirilmesi aşamasında samimiyetini ve yardımlarını benden esirgemeyen değerli tercümanım Mohammed ASAAD' a ve kıymetli eşi Rahaf ŞIHNA' ya teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her an yanımda olan kardeşim Zeynep SARGIN' a ayrıca bugünlere gelmem konusunda önemli bir yere sahip olan ve her zaman destekleriyle yanımda olan Sevgili Babam İbrahim SARGIN ve Annem Canan SARGIN' a minnet duygularımı sunmayı bir borç bilirim.

Saliha SARGIN

Afyonkarahisar, Temmuz 2018

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar	xi

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	4
2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	6
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	7
7. ARAŞTIRMA HAKKINDA.....	7
8. SOSYO-DEMOGRAFİK ARKA PLAN.....	8
8.1. SURIYELİ SİĞİNMACILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLERİ.....	8
8.1.1. Cinsiyet.....	8
8.1.2. Yaş	9
8.1.3. Eğitim	9
8.1.4. Meslek	10
8.1.5. Hane İçerisinde Bulunan Kişi Sayıları.....	12
8.2. YEREL HALKA AİT SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	12
8.2.1. Cinsiyet.....	12
8.2.2. Yaş	13
8.2.3. Eğitim	13

8.2.4. Meslek	14
---------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. GÖÇ	15
1.1. GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN SEBEPLERİ.....	16
1.2. GÖÇ TÜRLERİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış. 17
1.2.1. Düzenli ve Düzensiz Göçler	17
1.2.2. İç ve Dış Göçler	18
1.2.3. Gönüllü ve Zorunlu Göçler	19
1.3. ULUSLARARASI GÖÇ.....	20
1.3.1. Uluslararası Göçün Kapsadığı Kavramlar	21
1.4. GÖÇÜN BERABERİNDE GETİRDİĞİ SOSYAL SÜREÇLER	25
1.4.1. Göç ve Kültür	25
1.4.2. Göç Toplumlarında Entegrasyon, Asimilasyon, Uyum (Adaptasyon) ve Kimlik Karmaşası	29
1.4.2.1. Entegrasyon.....	29
1.4.2.2. Asimilasyon	30
1.4.2.3. Adaptasyon (Uyum).....	31
1.4.2.4. Göç Toplumlarında Kimlik Karmaşası	33
1.5. DÜNYANIN GÖÇ TARİHİ	34
1.6. TÜRKİYE’NİN GÖÇ TARİHİ.....	35
1.6.1. Türkiye Tarihindeki Göçler	36
1.6.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	36
1.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi.....	37
1.7. SOSYOLOJİK AÇIDAN GÖÇ	38
2. ARAP BAHARI	42
2.1. SÜRECİN BAŞLANGICI	44
2.1.1. Tunus.....	44
2.1.2. Mısır	45
2.1.3. Libya.....	47
2.1.4. Bahreyn.....	48
2.2. SURİYE’DE ARAP BAHARI.....	48
2.2.1. Suriye Hakkında	48
2.2.2. Savaşın Başlangıcı	49

2.2.3.	Suriye İç Savaşının Kronolojisi	50
2.2.4.	Suriyelilerin Ülkeden Ayrılmaları.....	53
2.2.5.	Suriyelilerin Türkiye'ye Gelişleri	55
2.2.6.	Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılar Politikası.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

1.	SURİYELİ SİĞİNMACILAR	60
2.	YEREL HALK	74
3.	MÜLAKAT SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	85
	SONUÇ	91
	KAYNAKÇA.....	95
	EKLER	107
	EK 1 Suriyeli Sığınmacılara Yöneltilen Sorular	107
	EK 2 Yerel Halka Yöneltilen Sorular	108

TABLolar

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Bilgileri	8
Tablo 2. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Bilgileri.....	9
Tablo 3. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Bilgileri	9
Tablo 4. Suriyeli Sığınmacıların Meslek Bilgileri	10
Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Hane İçerisinde Bulunan Kişi Sayısı	12
Tablo 6. Yerel Halka Ait Cinsiyet Bilgileri	12
Tablo 7. Yerel Halka Ait Yaş Bilgileri	13
Tablo 8. Yerel Halka Ait Eğitim Bilgileri.....	13
Tablo 9. Yerel Halka Ait Meslek Bilgileri.....	14
Tablo 10. Geri Dönmeyi Düşünüyor Musunuz?	73
Tablo 11. Suriyeliler Geri Dönmeliler Mi?	84

GİRİŞ

Göç, insanlığın çok boyutlu kadim meselelerinden biridir. Dünya nüfusu çoğaldıkça insanlar da yaşadıkları coğrafyalardan farklı yerlere göç etmeye daha fazla ihtiyaç duymuşlardır. İnsanların göç etmelerinin pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunların altında yatan temel sebep ise her zaman hayatta kalabilmek veya daha iyi şartlarda yaşamlarını sürdürebilmektir. Bu temel sebep, insanları hem geleneksel zamanlarda hem de modern zamanlarda göç için motive etmiştir. Göç hareketlilikleri, kuşkusuz başka faktörlerin de etkisiyle ancak en önemlisi de ulaşım imkânlarının durumuna göre dönemler içerisinde artış ya da azalma göstermiştir. Modern zamanlarda özellikle ulaşım teknolojisinde devrim niteliğinde meydana gelen gelişmeler, göçün hem illegal düzeyde hem de legal düzeyde ciddi anlamda artmasına neden olmuştur. İçerisinde yaşadığımız küresel dönemde ise daha öncesiyle karşılaştırılamayacak düzeyde bir hareketliliğin yaşandığına tanıklık etmekteyiz. Ancak söz konusu göç hareketliliklerinde özellikle de kitlesel olanlarında ciddi anlamda niteliksel bir değişimin yaşandığı da bilinen bir gerçektir.

Tunus'ta 2011 yılında başlayan Arap Baharı süreci, pek çok Ortadoğu ve Arap ülkelerini etkisi altına alan gelişmelere sahne oldu. Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte halklar sürekli kötüye giden ekonomik durumlarını ve sosyal yaşantılarını daha iyi bir seviyeye getirebilmek ve adaletli olmadıklarına inandıkları yöneticilerini değiştirebilmek isteğiyle isyanlara başladılar. Protesto gösterileri ile başlayan başkaldırıları ilerleyen süreçte çatışmalara dönüştü. Ülke yöneticilerinin ve askeri otoritelerin halka karşı müdahaleleri gecikmedi ve ortaya çok ağır bir tablo çıktı. Birçok yönetim karşıtı gösterici hayatını kaybetti ve söz konusu ülkelerde ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklara neden oldu. Bazı ülkelerde halkın direnişleri sonucu yöneticiler devrildi, bazı ülkelerde ise halk istediği sonuçları elde edemedi. Yöneticileri devrilen ülkelerin halkları bunu ilk başta bir zafer olarak görseler de sonrasında yaşanan hadiseler vatandaşların tam olarak istediğini karşılamadı. Devrilen diktatörlerin yerine halkın seçtiği yöneticilerin geçmesi pek de mümkün olmadı.

Arap Baharı'nın son halkası olarak tanımlanan Suriye ise isyanların tamamlanabilmesi ve Baas rejiminin devrilmesi gibi hayallerini yarıda bırakmak

zorunda kaldı. Baas rejimi, otoritesinden ödün vermediği gibi kendi halkına karşı müdahalelere girişerek iç savaş çıkmasına neden oldu. İsyanların bastırılabilmesi ve gösterilerin durdurulması için Esad rejimi hiçbir müdahaleden çekinmedi. Bombalardan, roket atarlara, silahlı çatışmalardan kimyasal silahlı saldırılara kadar bütün müdahale unsurlarını kullanarak yüzbinlerce insanın ölümüne milyonlarcasının ise yurtlarını terk etmesine neden oldu.

İç savaş sürecinde şehirler yerle bir edilerek meskûn mahaller metruk hale getirildi. Günlük ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelen insanların tabiri caizse şehirdeki hayatları sona erdi. Sürekli hayatta kalabilmek adına mücadele vermek zorunda kalan halk korku ile yaşamaya başladı. Bütün bu yaşananların neticesinde Suriyeliler, başta en yakınlarındaki ülkeler ve sonrasında tüm dünya ülkeleri olmak üzere dört bir yana topluluklar halinde göç etmeye başladılar.

En yakınlarındaki iki ülke olan Lübnan ve Ürdün'e akınlar halinde insanlar gelmeye başladı. Suriye'nin kuzey komşusu olan Türkiye de bu göçlerden nasibini en fazla alan ülke oldu. Ardından Lübnan ve Ürdün gelmektedir.

Türkiye, ilk olarak Mart 2011 yılında sınırlarına yığılan Suriyeliler için sığınma kampları oluşturdu. "Açık kapı politikası" devreye sokularak ihtiyaç sahiplerinin ilk başta temel ihtiyaçları giderilmeye çalışıldı. Kampların ve konteyner kentlerin sayısı artırıldı ve giderek sayıları çoğalan Suriyeli sığınmacılara yönelik destek çalışmaları ve kampanyaları başlatıldı. Çeşitli politikalar ve yönetmelikler devreye sokuldu. İlk başlarda kamplarda barındırılan ya da Türkiye'de akrabasının yanında kalan Suriyeliler giderek ülkenin diğer şehirlerine de akın etmeye başladılar. Savaşın ardından yedi sene geçti ve Suriyeliler, önce ülkeler arası daha sonra da şehirlerarası göç yoluyla şu an Türkiye'nin bütün şehirlerinde ikametlerini sürdürmektedirler.

Afyonkarahisar'da da nüfusları yaklaşık 4 bine yaklaşan Suriyeliler, çeşitli semtlerde hayatlarına devam etmektedirler. Afyonkarahisar'daki yerli halk ve Suriyeliler arasında süregelen iletişimlerin niteliği önem taşımaktadır. Afyonkarahisar'da gerçekleştirilen bu araştırma, gelecek adına daha iyi adımlar atabilmek, ihtiyaçlar ve tespitler doğrultusunda hareket edebilmek adına gerçekleştirilmiştir. Bir arada yaşayabilmenin daha kolay hale gelmesine katkıda

bulunmak ve Sığınmacılar ile ev sahibi halk arasında yaşanan olumsuzluklara ışık tutabilmek amacıyla saha çalışması yapılmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın metodolojisi açıklanmıştır. Araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntem ve teknikleri, kapsam ve sınırlılıkları ve araştırmaya dahil edilenlerin demografik bilgilerinin yanında verilerin yorumlanması hakkında da bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde kuramsal alt yapı ele alınarak tezin konusunun dayandırıldığı göç kavramı incelenmiştir. Göç kavramının dayandırıldığı unsurlar, göçün nedenleri, içeriği ve uluslararası göç kavramının meydana getirdiği oluşumlar alt başlıkları ile verilmiştir. Göç ile birlikte ortaya çıkan uyum, entegrasyon, asimilasyon, kültürleşme kavramları ele alınmıştır. Sonrasında Arap Baharı süreci incelenerek bu sürecin meydana getirdiği durumlar aktarılmıştır. Ayrıca Suriye’de ortaya çıkan iç savaş neticesinde ülkelerinden ayrılan Suriyelilerin yaşadığı evreler açıklanmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise yapılan saha çalışmasından elde edilen bulgular nitel tekniklerle değerlendirmelere tabi tutularak çeşitli sınıflandırmalar çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Suriyeli göçmenlerin ve Afyonkarahisar halkının bir arada yaşadıkları süreç içerisinde gerçekleşen etkileşimleri ile ortaya çıkan olumlu ve olumsuz tüm veriler analiz edilmeye çalışılmıştır. Sonuçta ise çalışmanın konusu ve amacına uygun çıkarımlar, öneriler ve yorumlar ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Göç olgusunun ortaya çıkışı insanlık tarihinin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Koçdemir ‘‘İnsanlık tarihini göçlerin tarihi şeklinde ifade edebiliriz.’’(1999, 86) der. Son zamanlarda tüm Dünya’da devam eden gelişmeler ve siyasi olaylar ile birlikte göç yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Türkiye gerek coğrafi konumu gerek siyasi durumları itibariyle, yabancı hareketliliği açısından geçmişinde oldukça hareketli dönem geçirmiş ve bu hareketlilik günümüzde de devam etmektedir. Bu konuda Türkiye oldukça gündemde olan bir ülke olmuştur.

Günümüzde zorunlu göçler dışında sadece yerleşmek amacıyla da çok sayıda yabancı Türkiye’ye gelmektedir. Dünya üzerinde devam eden siyasi olaylar neticesinde Türkiye’de bu hareketlilik oldukça artmaktadır. Özellikle Ortadoğu coğrafyasında yaşanan göç hareketliliği doğrudan Türkiye’yi önemli bir muhatap haline getirmiştir.

Türkiye’ye sınır komşusu olan Suriye’de ilk olarak 15 Mart 2011’de başlayan ve Baas Partisi’ne ait askerler ile partinin iktidardan inmesini isteyen muhalifler arasında yaşanan silahlı çatışmalar ortaya çıkmıştır. Nisan 2011’de ülkenin tamamına yayılmıştır ve protesto gösterileri ile yaşanan büyük çaplı çatışmalar büyüyen bir iç savaş haline gelmiştir. Muhalifleri durdurmayı ve susturmayı hedef alarak yapılan saldırılarda pek çok Suriyeli yaşamını yitirmiş ya da yaralanmıştır. Ülkedeki işleyiş sona ermiş ve halk ile iktidar arasında önüne geçilemeyen çatışmalar yaşanmıştır. Bunun sonucunda milyonlarca Suriyeli göç etmek zorunda kalmıştır. Yurtlarından ayrılan Suriyeliler çeşitli ülkelere sığınmak durumunda kalmışlardır. Suriye’nin sınır komşusu olan Türkiye’de tarihi misyonu ve göçmen politikaları ile tüm dünyanın izlediği bu insanlık dışı olaylara kayıtsız kalmamış ve savaş mağduru Suriyelilere kapılarını açmıştır.

Türkiye kendi sınırları ve Suriye sınırları içerisinde oluşturduğu geçici barınma merkezleri ile Suriyelilere sığınacakları yerleşim yerleri oluşturmuştur. Oluşturulan bu sığınma merkezlerinde sağlanan insani yardımlar trajediden etkilenen

Suriye halkı için önemli bir anlam ifade etmektedir. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017).

Suriye halkı için oluşturulan korunma merkezleri dışında Türkiye'nin diğer bütün illerine ulaşabilme imkânları vardır. 3,5 milyonu aşan nüfuslarıyla Suriyeli sığınmacılar ülkenin farklı şehirlerine yerleşmektedirler. Türkiye de pek çok şehirde sığınmacı konumunda olan Suriye vatandaşlarının yaşadıkları illerdeki kente uyum süreçleri ve yerel halkla olan etkileşimleri farklılık göstermektedir. Basında ve halk arasında çıkan söylentilerle birlikte olumlu olumsuz birçok farklı algı oluşturulmaktadır. Suriyelilerin bu dönemde yerleştikleri illerden biri olan Afyonkarahisar da inceleme alanını oluşturan bir yer konumundadır. Afyonkarahisar'daki Suriyeli sığınmacıların kent yaşamına uyum sağlamaları ve yaşadıkları zorluklar inceleme konusudur. Suriyeli sığınmacıların Türk halkı hakkındaki ve aynı zamanda yerel halkın da onlar hakkındaki düşünce ve tutumları temel konuyu oluşturmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada Türkiye'ye sığınmacı olarak gelen Suriyelilerin içinde bulunduğu durumu ele alarak yaşanmakta olan olumlu olumsuz birçok gerçeği açıklığa kavuşturmak hedeflenmiştir. Araştırmada; Suriyeli sığınmacıların Afyonkarahisar ili özelinde coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel uyum süreçleri ele alınarak, karşılaştıkları problemlerin ifade edilmesi, Afyonkarahisar toplumu ve Suriyeli sığınmacılar arasında devam etmekte olan entegrasyon sürecinin aşamalarının incelenmesi amaçlar kapsamında yer almaktadır. Beraberinde kent halkının sığınmacılara olan bakış açıları ve düşünceleri dinlenerek mevcut durumda, Suriyeli göçmenlerin Afyonkarahisar halkıyla olan iletişimlerinin ne düzeyde olduğu ve kültürlerarası etkileşimlerinin bu süreçten ne kadar etkilendiği, problemlerin kaynağının tespitinde önemli bir adımdır. Problemlerin kaynağının belirlenmesinden sonra çözüm arayışları ile ilgili bir yol izlenmiştir. Bu önerilerde her iki kesimin de gerekçelerini göz önünde bulundurarak çıkarımlar yapmak doğru bir hedeftir. Sonuçta her iki toplumun da beklentilerini göz önünde bulundurarak fırsatlar ve tehditleri belirlemek önemlidir.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye'nin neredeyse tüm illerinde Suriyeli sığınmacılar bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak Türkiye'nin doğu illerinde ya da sınıra yakınlığı itibariyle kamplarda yaşamayı tercih eden Suriyeli sığınmacılar bunların dışında diğer illerde bağımsız olarak yaşamayı da tercih etmektedirler. Örneğin Suriyeli sığınmacıların kamplardaki nüfusları genele oranla %14'tür.

Ege bölgesinin bir ili olan Afyonkarahisar'da da son dönemde Suriyelilerin nüfusları 4 bini aşmış durumdadır. Afyonkarahisar'ı tercih etmelerinin temel sebepleri tespit edildiğinde araştırma, kente yönelik bilgi edinme açısından önem kazanacaktır. Kent yaşamına kolay uyum sağladıkları konular ile problem yaşadıkları konular karşılaştırılarak Afyonkarahisar'da sığınmacı konumunda yaşamının nasıl bir durum olduğu ifade edilebilir. Daha önce doğu bölgelerinde ve İstanbul'da benzer çalışmalar yürütülmüştür. Afyonkarahisar adına, Suriyeli sığınmacıların yanı sıra yerel halkın görüşlerine de yer veren bu çalışma ilktir. Uygulamaya yönelik olan bu çalışmada kent halkının da görüşleri alınacağından, geniş kapsamlı olup durumun iki taraflı değerlendirmesinin yapılmış olması oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler çeşitli kuruluşlara (BMMYK) resmî kurumlara (Göç İdaresi, AFAD), sivil kuruluşlara (Kızılay, İHH) yardımcı olabilecek bir kaynak niteliği taşımaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Suriyeli sığınmacılar ülkelerinde iç savaşın başlamasından yaklaşık bir ay sonrasında Türkiye'ye gelmeye başlamışlardır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerine dağılmaları da bu süreçten sonra gerçekleşmiştir. Türkiye'ye gelmelerinden itibaren günümüze kadar olan süreçte yaşadıkları zaman dilimi araştırmanın kapsadığı süreci oluşturmaktadır. Afyonkarahisar ilinde gerçekleştirilen araştırma mekân sınırlarını Afyonkarahisar ili üzerinden yapmaktadır. Afyonkarahisar'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları yerlere yapılmış olan ziyaretlerle birlikte görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada katılımcılar 30 Suriyeli ve 30 Türk olmak üzere 60 kişi ile sınırlı tutulmuştur. Görüşmeler öncesinde belirlenen araştırma konuları nitelikli bir çerçeveyi kapsamaktadır. Suriyeli katılımcıların Türkçeyi tam olarak bilmemeleri nedeniyle bir tercüman yardımı ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kadın

görüşmecilerin yabancı biriyle ve erkek tercüman ile görüşmeleri sıkıntı oluşturacağından kadın tercüman da araştırmaya dahil edilmiştir. Yeterli güven ortamının oluşturulması için gerekli bütün çalışmalar yapılmıştır. Sorular kişilerin içerisinde bulunduğu duruma göre mümkün olduğunca doğru şekillerde aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilecek bulgular görüşmecilerin verdikleri cevaplar ile sınırlandırılmıştır.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yer alan konuların detaylı bilgi içeriği gerektirmesinden dolayı derinlemesine mülakat tekniği seçilmiştir. Mülakat iki ya da daha fazla kişi arasında belli amaçlar doğrultusunda yüz yüze görüşülerek yapılmaktadır (Altunışık, 2005: 82). 60 kişi ile tercüman eşliğinde gerçekleştirilen görüşmelerde soruların doğru anlaşılması ve cevapların detaylı aktarılması için bu yöntem oldukça doğru olmuştur. Sorulan sorulara alınan cevaplar ile birlikte ortaya çıkan yeni durumlar da soruların içerisine dahil edilmiştir. Kişilerin sorulara yanıtlar verirken değişkenlikler göstermeleri yeni soruların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar'da yaşayan yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Afyonkarahisar genelinde yapılan bu çalışmada araştırma tekniği ve araştırmanın sınırlılıklarından dolayı toplamda 60 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Örneklemi oluşturan 60 kişinin 30 kişisi Suriyeli 30 kişi de Türk vatandaşlarıdır.

Çalışma süreci boyunca Mecidiye Mahallesi ve çevre mahallelerin muhtarları ile görüşülerek Suriyeli sığınmacıların ikamet ettikleri evler tespit edilmiştir. İnsani Yardım Vakfı (İHH) ile iş birliği yapılarak yardım yapılan Suriyeli ailelere ev ziyaretleri yapılmış ve bu ziyaretler sırasında rıza gösteren aileler ile mülakat görüşmeleri düzenlenmiştir.

7. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Öncelikle Suriyeli sığınmacılarla yakından ilgilenen İhh yetkilileri ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yetkililer mülakatların yapılması ve tercüman sağlama

hususunda yönlendirmelerde bulunmuştur. Gönüllü olarak İhh'ya hizmet veren Suriyeli bir yardımsever ise görüşmeler ve Suriyeli sığınmacılara ulaşma konusunda yardım etmiştir. Tercüman ile birlikte Mecidiye mahallesinde, sığınmacıların bulunduğu evlere ziyaretler yapılmıştır. Bu kapsamda Suriyeli aileler gayet sıcak ve samimi bir şekilde evlerinin kapılarını açmışlar ve sorulan sorulara yanıtlar vermişlerdir. Güven konusunda gerekli ortam oluşturulduğundan, sığınmacılar rahat davranmışlardır ve kaçak olarak Türkiye'ye gelenler dahi açık bir şekilde Türkiye'ye gelme aşamalarını aktarmışlardır. Aktarılan bilgiler ise ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Kayıtlar alınmadan önce kişilerin izinleri alınarak gerekli güven ortamı sağlanmıştır.

8. SOSYO-DEMOGRAFİK ARKA PLAN

Araştırmada sosyo-demografik bilgiler, verilerin analizi için önem arz etmektedir. Görüşmeye katılanların bu bilgileri, verilerin doğru bir şekilde yorumlanmasını sağlamaktadır.

8.1. SURIYELİ SIĞINMACILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

8.1.1. Cinsiyet

Tablo 1. Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet	Kişi Sayısı
Kadın	15
Erkek	15
Toplam	30

Görüşme yapılan Suriyelilerin 15'i kadın ve 15'i erkek katılımcıdan oluşmaktadır.

8.1.2. Yaş

Tablo 2. Suriyeli Sığınmacıların Yaş Bilgileri

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı
18- 26	12
27-35	8
36-45	5
46 ve üzeri	5
Toplam	30

Yapılan bu görüşmelerde yaş gruplarının ağırlığı daha çok genç sınıftan olmuştur ve 18 ile 26 yaş arasında %40 oranında katılım sağlanmıştır. Katılımcıların çoğu erken yaşlarda evlenmişlerdir ve kalabalık ailelere sahiptirler.

8.1.3. Eğitim

Tablo 3. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Bilgileri

Eğitim	Kişi Sayısı
Okula Gitmeyen	3
İlkokul	10
Ortaokul	7
Lise	5
Üniversite	5
Toplam	30

Görüşme gerçekleştirilen kişiler arasında en fazla ilkokul mezunları vardır. Sonrasında lise ve ortaokul ve ardından üniversite mezunları yer almaktadır. Hiç okula gitmemiş 3 kişi vardır. Üniversite mezunları Afyonkarahisar'a geldiklerinde,

ilkokul mezunu arkadaşlarına göre daha kolay iş bulabildiklerini ve İngilizce bilmelerinin onlara katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Eğitim durumlarının Afyonkarahisar’da iş bulma noktasında önemli olduğunu söyleyebiliriz.

8.1.4. Meslek

Tablo 4. Suriyeli Sığınmacıların Meslek Bilgileri

Meslek	Kişi Sayısı
Ev hanımı	11
Öğrenci	4
İşçi	8
Öğretmen	3
Mühendis	1
İşsiz	3
Toplam	30

Görüşme gerçekleştirilen erkeklerin çoğu işçidir. Afyonkarahisar’da mermer fabrikalarının fazla olması nedeniyle Suriyeli erkekler bu alana yönelmişlerdir. Kendi meslek becerilerini gösterebilecek olanlar ise kendi iş alanlarında çalışabilecekleri işyerlerine başvurmuşlardır. Ülkesinde fırıncılık ya da ayakkabıcılık yapan kişiler burada da kendi mesleklerini yapabilecekleri işlerde çalışabilmektedirler. Mühendis ve öğretmenler ise özel kurumlarda çalışmaktadırlar. İşsiz olan 3 erkek katılımcı ise daha önce birkaç işe girdiklerini fakat paralarını alamadıkları için iş aramaya devam ettiklerini söylemişlerdir.

Kadın görüşmecilere bakıldığında ise 15 kadın katılımcıdan hiçbiri çalışmamaktadır. Suriyeli kadınlar kendi ülkelerinde çalışan kadın nüfusunun çok az olduğunu, kadınların iş hayatında genelde yer almadıklarını ifade etmişlerdir. Bazıları ise Türkiye’de çalışan bayanların onlara oldukça ilginç geldiğini ve kadının çalışma hayatında yer almasının onlar açısından problem olacağını söylemişlerdir.

Erkek katılımcılardan birisi Türkiye’de iş hayatında kadınların da yer almasıyla ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

‘Bizde kadınlar çalışmaz, kadınlar çalışırsa, çocuklara, eve kim bakacak? Bide kadının olduğu yerde erkeğin olması bizce uygun değildir. Yani aynı yerde çalışmaları, sizde kadınlarda çalışıyor hiç kötü değil ama siz alışmışsınız. Bir düzen var. Bizde öyle değil, kadınlar genelde evde çalışırlar. Kadınların çalışması burada çok normal ama ben Türkiye’de de eşimi çalıştırmazdım.’ (Muhammed Bey, 32., Fırıncı)

Suriyeli katılımcıların çoğunluğu kendi kültürleri ve inançları doğrultusunda kadının ev hayatında aktif olması gerektiğini belirtirken, dış mekanlarda erkekler ile bir arada olacakları meslekleri çok fazla uygun bulmadıklarını söylemişlerdir. Doktor, mühendis öğretmen ve ticaret ile ilgilenen kadınların bu mesleklerini daha çok kendi ihtiyaçları doğrultusunda yaptıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin *‘Kadın bir doktorun kadın bir hastaya bakması daha doğru olacaktır.’* şeklinde görüşler belirtilmiştir. Türkiye’de kadınların çalışmasını çok doğal karşıladıklarını ve hatta hayran olduklarını da ekleyen katılımcılar kendi ülkelerinde bu seviyede rahat çalışma durumunun asla söz konusu olamayacağını düşünmektedirler.

Kadın katılımcılardan bazıları çalışma konusunda geri planda olmalarının doğru olacağını, erkeğin çalışmasının daha iyi olduğunu söylemişlerdir. Üniversite mezunu bir bayan katılımcı ise;

‘Ben okudum keşke bütün kızlar okusa, çünkü bize kadın doktor da lazım, kadın avukat da. Ben öğretmenim ve burada sadece kızların olduğu bir yerde ders verebilirim mesela. Bu bir ihtiyaçtır.’ (Emine Hanım, 28, Edebiyat Öğretmeni) şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Genel olarak kadınların iş yaşamında yer almalarının, onların kültür yapıları ile ters düştüğünü dile getiren katılımcıların oranı fazla olmuştur.

8.1.5. Hane İçerisinde Bulunan Kişi Sayıları

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Hane İçerisinde Bulunan Kişi Sayısı

Hane nüfusu	Aile Sayısı
1-4 kişilik	7
5-8 kişilik	20
9-12 kişilik	3
Toplam	30

Türk aile yapısının çekirdek aile tipine uyum sağlamayan Suriyeli katılımcılar daha çok geniş aile tipine uymaktadırlar. Aileler genellikle kalabalık nüfuslara sahiptir.

8.2. YEREL HALKA AİT SOSYO-DEMOGRAFIK BİLGİLER

Bu kısımda Afyonkarahisar'da yaşayan yerel halkın sosyo-demografik bilgileri yer almaktadır.

8.2.1. Cinsiyet

Tablo 6. Yerel Halka Ait Cinsiyet Bilgileri

Cinsiyet	Kişi Sayısı
Kadın	16
Erkek	14
Toplam	30

Afyonkarahisar'da görüşme gerçekleştirilen yerli halktan 16'sı kadın ve 14'ü erkektir.

8.2.2. Yaş

Tablo 7. Yerel Halka Ait Yaş Bilgileri

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı
18- 26	6
27-35	10
36-45	7
46 ve üzeri	7
Toplam	30

Tabloda görüldüğü üzere birçok yaş grubundan katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. 27- 35 yaş aralığındaki kişi sayısı diğer yaş aralıklarına göre daha fazladır.

8.2.3. Eğitim

Tablo 8. Yerel Halka Ait Eğitim Bilgileri

Eğitim	Kişi Sayısı
Okumamış	1
İlköğretim	4
Lise	8
Üniversite	12
Lisansüstü	5
Toplam	30

Türk katılımcıların eğitim durumları Suriyeli katılımcılara kıyasla daha yüksek seviyededir. Mülakatlarda her eğitim durumundan en az bir kişiye yer verilmiştir.

8.2.4. Meslek

Tablo 9. Yerel Halka Ait Meslek Bilgileri

Meslek	Kişi Sayısı
Ev Hanımı	7
Öğrenci	3
Esnaf	6
Mühendis	1
Akademisyen	5
Memur	4
İşçi	4
Toplam	30

Türk katılımcılardan 3 kişi öğrenci ve 7 kişi ev hanımıdır. Diğer 20 kişi çeşitli alanlarda çalışmaktadırlar. Katılımcıların iş alanlarında toplumumuzda yer alan çeşitli meslek gruplarından birçoğu yer almaktadır. 30 kişilik katılımcı sınırlaması söz konusu olduğundan yaygın olan meslek gruplarından orantılı olarak bir dağılım gerçekleşmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. GÖÇ

Göç, insanlık tarihinin ilk zamanlarından bu yana var olan ve gelecek zaman diliminde de devam edecek olan bir yer değiştirme eylemidir. Tarih boyunca insanlar daha iyi yaşamak adına bir yerden başka bir yere göç etmişlerdir. Yaşamlarını devam ettirmeleri, ya da ne şekilde devam ettirecekleri, göç eylemiyle birlikte şekillenmektedir.

Göçün kelime anlamına bakıldığında, Türk Dil Kurumu tanımında; ‘İktisadi, toplumsal ve siyasi nitelikli nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleri’ şeklinde yer almaktadır (TDK; 2017). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’ne göre (2009: 22) göç, uluslararası bir sınırı aşarak ya da bir devlet içerisinde farklı bir yere geçmek veya süresinin uzunluğu, kısalığı fark etmeksizin insanların yer değiştirdiği, nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır. Tuzcu ve Bademli ’ye göre; Toplumsal ve ekonomik değişim süreçlerinin hem bir sonucu hem de bir nedeni olan göç, öncelikle kendine özgü bir süreçtir. Göç olgusu insanlığı ilgilendiren ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasi, askeri politikalarını etkileyebilen sosyal bir olgudur (2014: 56). Akkayan ise; göçün bireylerin yaşamlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek üzere bir yerden başka bir yere bir süreliğine veya süresiz olarak yapmış oldukları yer değiştirme hareketidir olarak açıklamıştır (1979: 20). Marshall’a göre göç, ‘Bireylerin veya toplulukların siyasal ve sembolik olarak sınırların ötesine geçmelerine, başka topluluklara katılmalarına ve yeni yerleşim alanlarına geçmelerine yönelik gerçekleştirilen tüm kalıcı hareketlerdir.’ (2005: 685) ifadesi ile tanımlanır.

Göç olgusunun sürekli devam etmesinin yanı sıra Akan ve Arslan’a (2008: 3-4) göre, az gelişmiş ülkelerde nüfus artışı, işsizlik, topraksızlık, gelir yetersizliğine yol açan bir nüfus birikimi süreci, göç olgusunu hızlandırmıştır.

Göç insanların geleceklerinin tamamını ya da bir bölümünü geçirecekleri bir yerleşim alanından diğer bir yerleşim alanına geçmek için yaptıkları coğrafi faktörlü bir yer değiştirme eylemi olarak ele alınır. Bireyler buldukları coğrafi ve sosyo-kültürel mekândan ayrılarak farklı bir coğrafi ve sosyo-kültürel alana geçiş

yapmaktadırlar. Böylece iki çevreyi de etkileyen bir değişim olmaktadır. Göç toplumla ilişkili olan sahaların çoğunda gündeme gelmesiyle, pek çok bilim dalının inceleme alanını oluşturur.

Göç olgusunun tanımlarına bakıldığında farklı ifadelerin bir araya getirdiği anlamlardan çıkarılabilecek ortak nokta “yer değiştirme” hareketidir.

1.1. GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN SEBEPLERİ

Ravenstein göç hareketlerinin daha çok kısa mesafeler arasında gerçekleştiğini uzun mesafeli göçlerin ise sanayinin gelişmiş olduğu merkezlerde yaşandığını ifade etmiştir (Ravenstein, 1885: 198-199).

Yaşanılan döneme göre göç hareketliliği birtakım sebeplere bağlı olarak gerçekleşir. Bu sebepler günümüzde (Laczko ve Anich, 2013: 31-33);

- Az gelişmiş ülkelerdeki kamu hizmet anlayışının yetersizliği ve zayıf yönetim şekilleri,
- Ekonomik faktörler ve gelir düzensizliği,
- Demografik etkenler. (Az gelişmiş ülkelerde doğum oranının fazla olmasıyla oluşan işsizlik problemleri ve gelişmiş ülkelerin doğum oranlarının yetersiz kalmasıyla oluşan iş gücü gereksinimleri),
- Daha önce göç eden kişilerin aile bireylerini ve yakınlarını peşlerinden çekmesi (uluslararası ağlar).
- Savaşlar ve doğal afetler olarak belli başlı nedenlere dayandırılabilir.

İlaveten, sosyal faaliyetler ve eğitim amaçları doğrultusunda, insanlar imkanları dahilinde göç etmeyi tercih edebilirler.

Bu hareketliliğin nedenlerine bakıldığında sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarda çoğu toplumun yaşamakta olduğu nedenler göze çarpmaktadır fakat öncelikle ekonomik konularda başlayan problemlerden dolayı göç etmek durumunda olduklarını söyleyebiliriz. Aynı zamanda Ravenstein; insan hareketliliğinin temel nedeninin insanoğlunun refah seviyesini iyileştirme, maddi durumunu daha iyi bir noktaya getirme isteği olarak açıklamıştır (Ravestein, 1889: 288). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Katselli'ye göre (2006: 5), ülkelerin çok faktörlü bir

politikayla yönetilmesi problemlerin azalmasına ya da ortadan kalkmasına neden olabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde politikaların iyi kurgulanması gerekir. Beşerî sermaye, yatırım projeleri, büyümeye dair gelişmeler ve yoksulluğun azaltılması gibi konularda yapılan çalışmalar etkili sonuçlar doğurabilmektedir.

Sosyal, siyasal ve ekonomik birçok nedenin göçe olan etkilerinin göz ardı edilemeyen bir boyutu olduğunu görmekteyiz ve dolayısıyla göç eden ülkeler bazında göçün az gelişmiş ülkelere doğru daha yoğun bir şekilde aktığını söyleyebiliriz. Bunun haricinde özellikle son yıllarda refah ülkelerin, insanların da farklı nedenlerle iklim ve kültür değişimi adına az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere göç etmeleri yaşanan bir durum haline gelmiştir. Türkiye'nin göç yapısına baktığımızda da genelde doğudan batıya yönelik olan göçler, son yıllarda çeşitli nedenlerden dolayı farklı yönlerde doğru eğilimler göstermiştir (Aksoy, 2012: 296).

1.2. GÖÇ TÜRLERİ

Göç olgusu bir yerden başka bir yere gitmenin toplumsal, bireysel ve çevresel faktörleri ile şekillenmektedir. Göçün karmaşık ve birçok bilim dalıyla etkileşim içerisinde olması sebebiyle genel bir sınıflandırma yapmak söz konusu değildir. (McDowell ve Haan, 1997). Göç konusunun genel hatlarına bakıldığında oluşum nedenine, gerçekleşme biçimine ve mesafesine göre üç şekilde ele alabilmekteyiz;

1. Gerçekleşme biçimine göre göçler: Düzenli göç, düzensiz göç.
2. Mesafesine göre göçler: İç göç, dış göç.
3. Oluşum nedenlerine göre göçler: Gönüllü göç, zorunlu göç.

1.2.1. Düzenli ve Düzensiz Göçler

Düzenli göçler yasal düzenlemelerle birlikte kayıt altında tutularak gerçekleşir. Göçmenlerin belge ve kayıtları tam olarak mevcuttur aynı zamanda ülkeye giriş ve çıkışları kontrol altındadır. Uluslararası kapsamda sorun teşkil edecek bir durum söz konusu değildir.

Düzensiz göçler ise yasa dışılık içerir. Birtakım sebepler nedeniyle göçmenlerin belge ve kayıtlarının olmaması, kayıt altına alınmalarını engeller. Bu

nedenle devlet tarafından bilinmeyebilirler. Devlet tarafından tam olarak bilinmemeleri onlar için önlem almayı ve tahmin yürütmeyi oldukça zor hale getirmektedir. Ayrıca olumlu yönde geliştirilebilecek sosyal politika ve istihdam konuları da bu bilinmezliklere set çekmektedir. Ülkeye girişleri yasal yollarla olsa bile yasal süreci doldurduktan sonra çıkmazlarsa yine düzensiz göçmen kategorisine girerler (Topçuoğlu, 2016:9).

Düzensiz göçmenler kendi ülkeleri ve gittikleri ülkeler için uluslararası hukuk düzeyinde sorun oluşturmaktadırlar. Düzensiz göçler, devletlerin ekonomilerini, iç politikalarını, demografik yapılarını ve sosyal hayatlarını zorlayan birtakım faktörler içermektedir (Jordan ve Düvell, 2003). Artan göçlerle birlikte genel olarak bütün ülkeler bu düzensiz göç eyleminden etkilenmektedirler.

1.2.2. İç ve Dış Göçler

İç göç kendi ülke sınırları içerisinde bir yerden başka bir yere gitme durumudur. Bu durumlar kırdan kente, kentten kıra, kentten başka bir kente ya da kırdan başka bir kıra şeklinde gerçekleştirilir. Ülkenin nüfusunda herhangi bir değişiklik olmaz. İç göçlerin en yaygın olanı kırdan kente olan göçlerdir. Önemli ticaret merkezleri, verimli tarım alanları ve turistik yerler daha fazla göç almaktadır. Coğrafi ve iklim koşullarına bağlı olarak işçi göçleri de yaşanmaktadır. Ülke içerisinde insanlar çalışmak için mevsimsel olarak bir yerden başka bir yere göç ederler. Daha iyi bir eğitim almak ya da daha kaliteli bir standartta yaşamak için bireyler ülkeleri içerisinde farklı kentlere göç etmektedirler.

Dış göç diğer adıyla uluslararası göç bir ülkeden farklı bir ülkeye yönelik yapılan göçlerdir. Çeşitli sebeplerden dolayı ülkelerinden ayrılmak durumunda olan kişiler başka bir ülkeye giderler. Ülkelerin nüfus dengesini etkilerler. Dış göçler, ulaşım ve haberleşme ağının artmasıyla birlikte günümüzde daha yaygın bir hal almaktadır. Savaş, kıtlık, doğal afetler ve terör gibi nedenlerle yapılan göçler, zorunlu dış göçlere, şartların iyileşmesi açısından yapılan göçler de gönüllü dış göçlerin gerçekleşmesine sebep olur (Şahin, 2010: 57).

1.2.3. Gönüllü ve Zorunlu Göçler

Gönüllü göç, insanların buldukları yerden kendi istek ve iradeleriyle başka bir yere gitmeleridir. Gönüllü göçün gerçekleşmesinde çekici faktörler etkilidir. Bu faktörler göçmenlerin ekonomik anlamda refah seviyelerini yükseltmeleri, daha iyi bir eğitim almaları sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanmaları, kariyer planları, inanç ve kişisel özgürlükleri, daha rahat yaşama istekleri, aile ve akrabalarla birlikte olma istekleri gibi birçok konuda olabilir.

Zorunlu göç ise bireyin kendi yaşam alanından kendi iradesi dışında zorunlu bir şekilde ayrılma durumunda bırakılması olayına denir (Gürel, 2001: 141). Zoraki veya zorlayıcı şekilde yaşanan yer değiştirme hareketlerini üç farklı boyutta değerlendirebiliriz. Bunlar; devletin belli amaçlarını sağlamak, doğal afetlerin sonuçlarından kaçmak ve savaşlar sonucunda yeniden uyumdur (Tekeli, 1990: 49).

Zorunlu göçlerde itici faktörler rol oynar. Bu faktörler; Savaşlar, doğal afetler, din baskısı, siyasi otoritelerin baskısı, güvenlik ihtiyacının olması, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçların gereksinimi ve hizmet yetersizliğidir. Tekeli'ye göre; İnsanlar kendi iradeleri dışında göç ederler ise bu göçün üç ayrı unsuru oluşur. Bunlar; savaşların yaşanması, devlet politikası ve doğa olaylarıdır. Bu üç farklı nedenin ilk ikisi devlet kaynaklıdır diğer neden ise devlet kaynaklı değildir, fakat birlikte devlet tarafından çözülmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (2010: 141).

Petersen'a (1970:291) göre, zorunlu göç ve zorlayıcı göç ayrımı vardır. Zorlayıcı göç ve zorunlu göçün her ikisi de baskıya dayanan unsurlar taşımaktadır. Bu göç kavramları arasındaki ayrım; zorunlu göçte hiçbir şekilde irade ortaya koyma gibi bir durum yoktur ve dayatmalara maruz kalanlar göç ederler, zorlayıcı göçte ise göçe zorlanan kişiler, göç etmek veya yerinde kalmak konusunda belli bir oranda iradeye sahiptirler. Dolayısıyla ülkesinde savaş ya da bir afet durumunda mağdur olan kişiler, güç yönetimleri tarafından gönderilmedikleri sürece, kendi iradeleriyle, baskı unsurları ve birtakım nedenler yüzünden yer değiştiriyorlarsa bu durum zorlayıcı göç kapsamında değerlendirilebilir. Yerinde kalma konusunda karar verenler belirli risk faktörlerini ve dayatmaya karşı direnç göstermeyi seçmiş olurlar.

1.3. ULUSLARARASI GÖÇ

Günümüzde dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kendi doğduğu ülkede yaşamaktadır fakat bunun yanı sıra yaşamlarının bir kısmını çeşitli amaçlar doğrultusunda farklı ülkelere geçirmek isteyenlerin ve farklı ülkelere yerleşenlerin sayısı hızla artmaktadır.

Birleşmiş Milletler; Uluslararası göçten söz edebilmek için, ‘‘Kendi yurdundan ayrılan ve başka bir ülkede yaşamını devam ettirme düşüncesinde olan kişinin bu eylemini, bir yılı aşkın bir süre ile gerçekleştirmiş olması gerekmektedir.’’ ifadesini kullanır (Gençler, 2004: 174). 1 yıldan daha kısa bir süre için gerçekleştirilen yer değiştirme durumu da uluslararası göç niteliklerini kapsamamaktadır.

Uluslararası göç dinamikleri insanların daha iyi gelir elde etme ve daha kaliteli yaşam arayışlarına girmeleri üzerine kuruludur. Daha az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere paralel olarak ulusal ekonomiler arasındaki gelişim farkı ortaya çıkmaktadır. Siyasi kargaşa ve savaşlar bu tür hareketleri hızlandırmaktadır. Bir ülkenin demografik yapısıyla ilgili süreçler, iş gücü piyasasıyla ne kadar ilgili olduklarıyla alakalıdır. Denklem ortaya çıkışı ve devam etmesi bağlamındaki önemli değişkenlerin temelinde ekonomik, sosyal, demografik, siyasi ve kültürel nitelikler vardır. Bu nitelikler açısından ülkeler karşılaştırıldığında, potansiyel göçmenlik konusunda ipuçları veren noktalar ortaya çıkmaktadır (İçduygu, 2009:2)

Uluslararası göç, 20. yüzyılın son zamanlarından itibaren tüm Batı ülkelerinin ve özellikle Avrupa'nın büyük bir meselesi haline gelmiştir. Az gelişmiş dünya ülkelerinin geçmişten günümüze kadar yaşadıkları sıkıntılar, siyasi ve etnik çatışmalarla olan mücadeleleri, yaşam standartlarının getirdiği olumsuz etkiler uzun mesafeli göçlerin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu da günümüz dünyasında ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Uluslararası göçün son dönemdeki gelişmelerini belirleyen faktörler ekonomik ve siyasi durumlar olmuştur. Soğuk savaş sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler Kuzey'e yönelik göç akımlarının tetikleyicisi olmuştur. Baskıcı rejimlerden ve siyasi dayatmalardan kaçan insanlar, batı ülkelerine yönelerek daha iyi bir yaşam için adım atmaktadırlar (Danış, 2004: 1).

Batı toplumlarında ise göçmenlere karşı önyargılar ve kötüye giden farklı algılar oluşmaktadır. Özellikle son yıllarda mülteci akınlarına karşı ‘yoksulların işgali’ ve ‘Avrupa’nın saldırıya uğraması’ gibi söylemler artmaktadır. Bu ifadelerle yerli nüfusun endişeleri artarken, ücretlerin düşeceği, işsizliğin giderek büyüyeceği, çok fazla çocuk yapmalarıyla sosyal sistemi çökertecekleri ve ulusal kimliklerini tehdit edecekleri gibi birçok yeni düşünce türetilmektedir (Özemekçi, 2010: 44).

1.3.1. Uluslararası Göçün Kapsadığı Kavramlar

Göç eylemi dünyanın her yerinde gerçekleşmesi mümkün olan bir durumdur. Göç, küreselleşmeyle birlikte tüm dünya ülkelerini etkisi altına almıştır, aynı zamanda uluslararası göç hareketlerinin hızlanması söz konusudur. Göçün gerçekleşme nedenleri, ekonomik, siyasi ve sosyal konularda değerlendirildiğinde az gelişmiş toplumların üyesi bireylerin, refah seviyesi yüksek ülkelere doğru olan göç hareketlerinde daha aktif olduklarını görürüz. Bu nedenle tüm Dünya ülkelerinin ortak kararlar almaları ve ortak yasalara göre hareket etmeleri gerekmektedir.

Son dönemde uluslararası ilişkiler disiplininde, göç kavramı uluslararası göçü kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Göç hareketlerinin gerçekleşme sebepleri çeşitli nedenlere dayandığından göç eden kişiler de içlerinde buldukları duruma göre farklı tanımlarda karşılık bulurlar.

Göçmen (Migrant)

Göçmen uluslararası düzeyde genel olarak kabul gören bir tanıma sahip değildir. Göçmen göç hareketlerinin öznesi konumundadır ve Faist tarafından bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla eyleme geçen kişi olarak tanımlanmaktadır (2003: 42).

Göç terimleri sözlüğünde “kişisel rahatlık” kavramı üzerinden ele alınan göçmen kavramı herhangi bir zorlamaya tabi tutulmadan, kişilerin hür iradesi ile göç etmeye karar verdiği durumları kapsamaktadır. Bu terim için maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek adına ve kendileri ya da ailelerinin gelecek beklentilerini yükseltmek için başka ülkelere veya bölgelere göç eden kişileri kapsamaktadır denilmektedir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2017: 13). Göç eden kişiler içinde

buldukları koşullara ve gönüllü olup olmamalarına göre farklı şekillerde nitelendirilmektedir.

Zorunlu Göçmenler (Forced Immigrants)

Bu kapsamdaki göçmenler kendi istekleri haricinde göç etmek zorunda kalan kişilerdir ve içlerinde mülteciler ile sığınma talebinde bulunanlar vardır. Doğal afetler, savaşlar, baskı rejimleri, istihdam alanındaki kalkınma projeleri ve çevresel faktörlerden dolayı göçe zorlanan nüfusu kapsamaktadırlar (IOM, 2009). Bu kapsamdaki göçmenler kendi istekleri dışında göç etmek zorunda kaldıkları için fiziksel ve ruhsal açıdan birtakım problemler yaşayabilmektedirler.

Düzensiz göçmenler (Irregular Immigrants)

Belgesiz veya yasadışı göçmenler olarak da ifade edilebilen düzensiz göçmenler gerekli belge ve izinleri olmadan, yasal olmayan yollarla bir başka ülkeye göç eden göçmenler kesimini oluştururlar (Castles, 2000: 270). Devletler tarafından büyük risk oluşturan düzensiz göçmenler kapsamlı politikalar ile kontrol altına alınmaya çalışılmaktadırlar. Birçok devletin mücadelesini verdiği bu kontroller ve belgelendirmeler ile birlikte, göçmenlerin kayıt altına alınmaları ve sayılarının belli olması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Mülteci (Refugee)

Mülteci Arapçada sığınan anlamına gelir ve sığınma başvurusu değerlendirilerek sığınma hakkı verilen kişilere denmektedir (Ermumcu, 2013: 65). Bu durumda her mülteci için başlangıçta sığınmacı denilebilmektedir. BMMYK'nın tüzüğündeki şartlara uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişidir (BMMYK, 1967).

BMMYK'nın tüzüğünde bulunan şartlara uyum gösteren ve Mülteci Hukuki statüsü kazanmış kişi; (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 59).

“İrki, dini inancı, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba bağlılığından ötürü, siyasi görüşleri yüzünden, zulüm göreceğinden haklı sebeplerle korktuğu için mensubu olduğu ülkenin haricinde bulunan ve bu ülkenin korunmasından faydalanamayan veya söz konusu korkusu nedeniyle faydalanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan oraya geri dönemeyen ve içinde bulunduğu durum sebebiyle yaşadığı korkudan geri dönmek istemeyen şahıslar.” olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci olarak uzun yıllar bir ülkede yaşadıkdan sonra o ülkenin vatandaşlığına geçenler yerel halk tarafından yıllar sonra göçmen olarak adlandırılabilirler (Kümbetoğlu, 1997: 271).

Şartlı Mültecilik (Conditional Refugee)

Kısa adıyla 1994 tarihinde İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nde yer alan “sığınmacılık” kavramının yerine kullanılmış ve Avrupa dışından herhangi bir yerden gelenlere, üçüncü bir ülkeye kalıcı olarak yerleştirilene kadar sığınma hakkı olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde de söz konusu mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar kalmalarına izin verilmektedir (Özkarslı, 2015:182).

İkincil Koruma (Secondary Protection)

Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

1. Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek olan,
2. İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olan,
3. Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder (YUKK, 2013).

Sığınma Talebinde Bulunanlar

Mültecilerle aynı sebeplerden dolayı korunma talebi isteyen ama bu konuda yetkili bir makam tarafından mültecilik konumuna uygun olup olmadığı henüz belirlenmemiş kişiler olarak tanımlanır (BMMYK, 2001: 23). Sığınma talebinde bulunanlar mülteci statüsüne sahip olana kadar herhangi bir koruma altında bulunmamaktadırlar (Ayaz, 2016: 8).

Sığınmacı (Asylum Seeker)

İlgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir (Adıgüzel, 2018: 6). Henüz mültecilik statüsü verilmemiş olanlar için kullanılan bu ifade ülkelerinden olumsuz koşullar yüzünden kendi hayatları ve aileleri için ayrılmak zorunda kalmış kişileri kapsar. Ülkelerindeki mevcut durum düzeldiği takdirde geri dönmeyi hedefleyen bir gruptur diyebiliriz. Sığınmacı, ülkesini ekonomik olmayan nedenlerden ötürü terk etmiş ve henüz mültecilik statüsü verilmemiş insanlar için de kullanılır. Sığınmacılar, ülkelerinin durumu düzeldiği takdirde geri dönmeyi hedefleyen insanlardır. Sığınmacılar için birtakım nedenlerden dolayı ülke içerisinde barınma, bulunma izni verilmemişse bu kişiler sıradan bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler (Çiçekli, 2009: 49). Sığınma durumu genel anlamı itibarıyla hukuki bir statü ifade etmekten çok kısa süreli barınma durumunu ifade eder.

Geri Dönerler (Returnees)

Bir süre kendi ülkesi dışında farklı ülkelerde çalıştıktan sonra kendi ülkelerine dönüş yapan göçmenlerdir. Bazı devletler geri döner göçmenleri sermaye, deneyim ve becerileri açısından olumlu olarak karşılar; bazı devletler ajan olma ihtimaline binaen ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur olarak görmektedirler (Castles, 2000: 271).

Geçici Koruma Altındakiler (Under Temporary Protection)

Kendi ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ayrıldığında ülkesine geri dönemeyen böylece acil bir şekilde geçici koruma bulmak hedefiyle kitleler halinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı ihlal eden yabancılara geçici koruma verilebilmelidir.

“Geçici koruma devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur” (Adıgüzel, 2018: 16).

1.4. GÖÇÜN BERABERİNDE GETİRDİĞİ SOSYAL SÜREÇLER

Göç eyleminin gerçekleşmesiyle toplumlar arasında doğal olarak gerçekleşen birtakım süreçler vardır. Bu süreçlerde iki farklı toplum grubu arasındaki etkileşimler çeşitli kavramları gündeme getirir.

Göç ve Kültür

Kültür kavramı göçü yaşayan toplumlarda, ilk olarak ele alınması gereken bir kavramdır. Göç eden ve göç alan toplumlarda ortak olarak paylaşılan iki önemli etken vardır; zaman ve mekân. Ortak olarak paylaşılan zaman ve mekân içerisinde söz konusu olan birtakım durumlar bizlere kültürel anlamda gelişmelerin gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğunu gösterir. Bu süreçte iki farklı toplumun özelliklerinin doğal getirileri, gündelik hayatlarına yansımaktadır.

Kültür kavramının tanımlarına baktığımızda; Parsons (1949) kültürü tanımlarken “Kültür biyolojik bağlardan bağımsız olarak nesilden nesile aktarılacak miras kalan davranışlar ve eylemlerin ürünlerinden oluşur.” der. Damen (1987) ise “Kültür öğrenilen ve paylaşılan davranış kalıpları ve modelleridir. Bu kalıp ve modeller sosyal ilişkilerin her alanında kendilerini gösterirler. Kültür insanoğlunun uyum sağlamak için kullandığı en önemli yöntemlerdendir.” olarak açıklar.

Mooji’ye göre, (2004: 26-28) kültür kavramı insan gruplarını birbirine bağlaması ve belirli kültürel özelliklerin paylaşılması sebebiyle toplumda bir

bağlayıcılık birbirine yakınlaştırma özelliği taşımaktadır. Belirli kültürel eylemleri birlikte gerçekleştiremeyen toplumlar birlikte yaşayamazlar. Kültür toplumun ortak ürünüdür ve sadece insanların zihinlerinde değil, insan davranışlarından etkilenen her yerdedir.

“Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan ikilemli durumlar, karşıtlıklar, farklılıklar ve kurumsallıklar yeni bir eksenle entegre edilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu entegrasyon çerçevesinde kültürel alışveriş ve etkileşmelerle yerkürenin, küresel kültür olarak ifade edilen bir akışa sahne olduğu iddia edilmektedir” (Karakaş, 2015: 57). “Sosyolojik bir olay olarak göç, hem göç eden toplulukta hem de göç edilen toplumda maddi manevi bir takım kültür değişimleri meydana getirmektedir.” (Adıgüzel, 2018: 162).

Kültürün doğal ve her daim dinamik olan bir yapısı vardır. Bu dinamizmin farklı yansımaları toplumların genel durumlarıyla doğrudan ilişkilidir. Toplumlar birtakım değişimler yaşadıklarında veya göç etmek durumunda kaldıklarında maddi ve manevi olarak bundan etkilenmektedirler. Bir savaş sonrası yaşanan değişimler ya da doğal afetlerden sonra gerçekleşen durumlar kültürün farklı dinamiklerini etkiler. (Yüncü, 2012: 34).

Toplumların hemen hemen her kesiminde farklı değer kalıpları, normları ve davranış biçimleri vardır. Örneğin bir kültürde çok eşlilik doğal karşılanırken bir kültürde gündeme gelmesi dahi söz konusu olmayabilir. Ya da bir kültürde temel besin kaynaklarını oluşturan ve çokça tüketilen bir hayvan türü farklı bir toplumda tüketilmesi tamamen yasak olabilir. Hatta doğaüstü anlamlar yüklenerek, inanç esaslarıyla birlikte ifade edilen bir varlık olarak karşımıza çıkabilir (Yüncü, 2012: 21-22).

Ziya Gökalp (1964: 25), kültür konusunu ele alırken medeniyet kavramıyla bağdaştırarak kültürün yükselmesini medeniyetin doğuşuyla ilişkilendirir. Kültürle medeniyetin iki ayrı kavram olduğunu söyler ve kültürü “hars” olarak ifade eder. Gökalp’e göre “Hars, milli olduğu halde medeniyet beynelmiledir. Başlangıçta her kavmin harsı vardır ve Hars yükseldikçe medeniyet doğmaya başlar.” şeklinde ifade eder (Gökalp, 72: 1). Sosyolog ve antropologların yüzde doksanı "medeniyet"

kelimesini kullanmazlar, "kültür" kelimesini tercih ederler. Kimine göre bu iki kavram eş anlamlıdır, kimine göre farklıdır (Meriç, 1986: 44).

Göç toplumlarında iki ya da daha fazla kültürün bir arada olması söz konusu olduğundan çeşitli kültür çatışmaları, kültürel değerlerin aktarımı ve kültür paylaşımları doğal olarak ortaya çıkar.

Göç etmek, sadece yaşanılan yerin değişmesi değildir. Bir kültürden diğerine geçiş, bir süreç olarak irdelenmelidir. Kişi yeni bir kültürde yaşamaya başladığında bunun yanında, eski kültüre ait olmaktan kopamaz. Böylece bikültürel kavramı devreye girer. Bikültürel olmanın anlamı, iki kültürü de benimsemek ve iki kültür arasında yaşamaktır. Bikültürel bilinç kendi ana kültürünü bilincinden çıkarmadan ikinci bir kültür içinde de yaşayabilmektir. Farklı bir kültürle karşılaşma sonucunda, kişide önemli kavram değişikliklerinin olduğu görülmektedir. Özellikle değer yargılarının, ayıp suç ve günahkârlık fikirlerinin değiştiği ve bunun yanı sıra, yerine geçerli, yararlı, sağlıklı, rahatlatan kavramların konamadığı izlenmektedir (Orsam, 2015). Her iki toplum arasında doğrudan bir kültür etkileşimi söz konusudur. Bu kültür etkileşiminin süreci iletişimlerinin niteliğine bağlı uzun ya da kısa vadede gerçekleşmektedir. Göç toplumlarında sıkça görülen bir süreçtir.

İki kültür bir araya geldiğinde birtakım değişimler meydana gelir ve kültürleşme dediğimiz olgu ortaya çıkar. Kültürleşme, belirli bir kültüre ait kişilerin farklı kültürlerden kişilerle etkileşimleri esnasında yaşadıkları kültürel ve psikolojik değişim süreci ya da değişimlerdir.

Kültür içerisinde yer alan çok yönlü geliş gidişlerin artmasıyla, dünya tek bir mekâna dönüşmektedir. Bu değişim sadece siyasi ve ekonomik değildir, kültürel bir mekân dönüşümü meydana gelmektedir (Çağan,2004: 132).

Göçmenler ve geçici sığınmacı/mülteciler diğer (göç ettikleri toplumda) grupla görece olarak sürekli ilişki kurma eğilimindedirler. Göçmenlerin diğer kültürel grupla kurduğu ilişki, gönüllü-istekli iken geçici sığınmacıların/mültecilerin kurduğu ilişki isteksizdir. Geçici sığınmacılar/mülteciler de göç sonucu yer değiştirmişlerdir ancak onlar diğer kültürlerle ilişki kurmak için gönülsüzdür. Bu durum göçmenlerin ve mültecilerin farklı koşullar içerisinde göç etmeleriyle ilgili bir durumdur. Göçmenlerin kültürel etkileşim süreçleri de nereden ve ne sebeplerle geldiklerine

göre şekil almaktadır. Örneğin eğitim amacıyla kendi ülkesinden ayrılan bir kişi ile savaştan kaçmak zorunda kalan bir kişi arasında çok fazla fark vardır. Her ikisinin de gittikleri ülkeden beklentileri ve kültürel etkileşimleri değişkenlik göstermektedir.

Farklı kültürlerin bir arada yaşaması sonucu birçok kültür etkileşimi de gerçekleşir. Birçok kültürün bir arada yaşamasından doğan çok kültürlülük birtakım sorunlara yol açabilmektedir. “Çok kültürlülük açısından gerilemenin temel nedeninin çoğunluğu oluşturan toplum üyelerinin çok kültürlülüğün yaşam biçimlerini tehdit etmesi korkusundan kaynaklanmaktadır” (Adıgüzel: 2018:167). Bu korkunun aşılabilmesi ve iki toplumun kültürel etkileşiminin sağlanabilmesi zaman içerisinde şekil alan bir durumdur. Aktay’a göre “Çok kültürlü devletler tarihte tanık olduğumuz birada yaşama modelleridir” (2003: 57).

İnsanlar maddi ve manevi birtakım ihtiyaçları doğrultusunda bir araya gelerek yaşamak ve topluluk oluşturmak eğilimindedirler. Bir arada yaşamının bir gereği olarak da toplum içerisinde iletişim ve etkileşimler gerçekleşir. Toplumsal çatışma ve uyum süreci de doğal olarak ortaya çıkar. Temaslar ve etkileşimler hem bireyin bir gereksinimi hem de topluluk içerisinde oldukça önemli bir evreyi kapsar. Toplum, sosyal ilişkilerle birlikte var olmaktadır. Toplumdaki ilişkileri çözümlenmek somut olarak gelişen ilişkilerin soyut değerlendirmesinin yapılması gerekir. Soyutlamalarda kişilerin ve grupların sosyal statüleri, içerisinde buldukları zaman dilimi ve rollerinin arasında değişebilen bağlar vardır (Fichter, 2004: 123).

Toplum içerisinde birtakım benzeşmeler olmaktadır. Farklı etnik geçmişe sahip olan kişiler bir araya geldiklerinde iki durumun gerçekleşmesi söz konusu olur. Hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın ezelden bu yana aynı gruba mensup kişilermiş gibi doğal bir davranış biçimi ortaya çıkabilir bu da benzeşmenin meydana geldiğinin bir göstergesidir. İkinci durumda kültürleşme olmakla birlikte kalıcılığı sağlanamaz. Bazı kişi ve gruplar yeni girdikleri toplulukta etnik kimliklerini ve kültürlerini göstermek, devam ettirmek isterler. Böylece kalıcı benzeşme ve uyum sağlanamaz (Arslanlıoğlu, 2012:101).

1.4.2. Göç Toplularında Entegrasyon, Asimilasyon, Uyum (Adaptasyon) ve Kimlik Karmaşası

Göç eyleminin gerçekleşmesinin ardından göçmenler ve ev sahibi ülkenin bireyleri birbirleri ile etkileşim içerisine girerler. Bu etkileşimler çeşitli kavramlar ile açıklanmaktadır.

1.4.2.1. Entegrasyon

Entegrasyon genel bir ifade ile farklı parçaların özelliklerini kaybetmeden yeni bütün haline gelmesine denir.

Kültürleşme sonucunda aynı ülkede yaşayan iki farklı kültür grubundan gelen toplumların iletişimi, kültürlerarası bir özellik taşımaktadır. Her iki toplumsal grup da hem birlikte yaşamak hem de kendi kültürlerini korumak istemektedir. Bu ise ancak sosyal ve kültürel entegrasyon ile sağlanabilir (Şahin, 2010: 105). Göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşebilmeleri konusunda yapılan çalışmalarda, önceleri göçmenleri içinde buldukları topluma uydurmak anlamındaki “adaptasyon” kavramı kullanılırken, günümüzde göçmenlerin kendi etnik kültürlerini de koruyarak, ev sahibi toplum ile bütünleşmesini içeren “entegrasyon” kavramı kullanılmaktadır (Adıgüzel, 2018: 184).

Entegrasyon kavramının genel olarak kabul görmüş bir tanımı, teorileri veya mülteci/göçmen statülerine uyarlanmış bir modeli yoktur. Entegrasyon hali hazırda çok tartışılan bir konudur (Castles vd, 2001:112). Aynı zamanda çok karmaşık ve çelişkili bir kavramdır (Robinson, 1998: 118). Sosyal çalışma konularının her dalında değişik niteliklerde ele alınır. Pek çok kişi entegrasyon kavramını farklı şekillerde kullanmaktadır.

Göçmenlerin entegrasyon kavramıyla olan bağlantılarına bakıldığında yaşanan toplumla uyum yakalayabilme ve göç alan toplum tarafından benimsenme durumu entegrasyon sürecini destekleyen bir tutumdur. Çok yönlü entegrasyon sürecini destekleyen unsurlar göçmenlerin hem yaşadıkları topluma hem de göç ettikleri topluma ekonomik, kültürel ve siyasi katılımları ile gerçekleşmektedir (TÜBİTAK, 2016). Azınlığın çoğunluğa uyum sağladığı, kendi kültürüne ek olarak

başka bir kültürün de gündelik hayatta yaşamasını ve kabul görmesini sağlayan bir düşüncedir.

Son yıllarda Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısında büyük bir artış yaşanmaktadır. Bu durum bütüncül bir göç entegrasyonu politikasına duyulan ihtiyacı gözler önüne sermiş ve kapsamlı bir göç yönetimi sisteminin geliştirilmesi adına katkıda bulunmuştur. 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesiyle göç yönetimi yapılarının güçlendirilmesi açısından ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye yabancıların entegrasyonu ve ev sahibi toplumların uyumlu bir şekilde yaşayabilmeleri için somut araçlar ve tedbirler geliştirmek üzere çalışmalar yapmaktadır. IOM ile iş birliği içerisinde yürütülen çalışmalarda göçmen toplumlarla entegrasyon ve sosyal uyum hususlarında programlar geliştirilmektedir (IOM TURKEY, 2018). Türkiye'de özellikle Suriyeli nüfusunun artışı entegrasyon konusunu gündeme getirmiştir. Yerel halk ile sığınmacıların entegre olabilmesi ve bunun beraberinde getirdiği süreçler devam etmektedir.

1.4.2.2. Asimilasyon

Asimilasyon isteyerek veya istemeyerek farklı bir şekle dönüşüm veya benzeşmedir. Asimilasyon çevre şartları doğrultusunda gerçekleşen farklılaşma, benzeşme ve uyum gibi olguların zamanla gerçekleşme hareketi sonucunda oluşur. Benzer hale getirme, kendine benzetme, kendine uydurma gibi özellikleri vardır (Yıldırım 2014, 40). Zorunlu bir şekilde bir parçanın özelliklerini tamamen yok ederek büyük bir parçanın içerisine dahil etmek olarak ifade edilmektedir. Azınlık grupların çoğunluk içerisinde kendi özelliklerini kaybetmesiyle gerçekleşmektedir.

Entegrasyon, kazanmak eylemiyle, Asimilasyon ise kaybetmek eylemiyle paralel düşmektedir. Toplumu oluşturan grupların tarihlerini, kültürel yapılarını ve dini miraslarını korumaları ya da kaybetmeleri durumlarında bu iki ifade ile nitelik kazanırlar. İki toplumun birbirlerinden etkilenmesi kaçınılmaz bir durumdur ve zamanla baskın olan taraf diğer grubu kendine benzetir. Asimilasyonun tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için baskın kültürden diğer grubun ayırt edilememesi gerekmektedir. Asimilasyonda zorunlu olarak bir bütünü parçalarından ayırarak yok etme eğilimi vardır.

Asimilasyon doğal bir süreçte gerçekleşebilirken devlet eliyle zorla da olabilmektedir. Örneğin Bulgar Türklerinin zaman içerisinde Slav ırkının içerisinde erimesi gibi.

Günümüzde genellikle her iki toplum grubu birbirinden etkilenmekte ve birbirlerine farklı özellikler katmaktadır. Yeni bir kültürel yapının ortaya çıkması daha muhtemeldir.

1.4.2.3. Adaptasyon (Uyum)

Adaptasyon statik ve dinamik olarak iki şekilde ele alınabilir. Değişim düşüncesinin değişim eylemiyle sonuçlanıp sonuçlanmamasına göre ya da değişim sürecinin sonuçlarına işaret edip etmemesine göre dinamik ve statik bir form almaktadır. Genellikle bir durumdan başka bir duruma geçmeyi kasteden adaptasyon kavramını Philip, insan davranışlarının değişmesi şeklinde yorumlar. Yani uyum sürecine dahil olan bir birey, yerel geleneklere ve adetlere uyum sağlamak için davranışlarını bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde değiştirmektedir (Karaeminoğulları vd. 2009: 333). Doğal olarak bulunduğu topluma uyum sağlayan kişilerde davranış değişikliklerine rastlanmaktadır. Bu değişimleri yaşayanlar arasında çeşitli nitelikler dikkat çekmektedir.

Kültürlerarası adaptasyon açısından ideal başarı profiline sahip bir birey; saygılı, sabırlı, merak eden, ilgili, esneklik gösterebilen, açık görüşlü, empati yapabilen, mizah duygusuna sahip, belirsizliklerle karşı karşıya kalındığında tolerans gösterebilen, motive eden ve motive olabilen ve bireyleri hemen değil de belli bir zaman sonra değerlendirebilme önemli belirleyiciler olmaktadır (Karaeminoğulları vd. 2009: 333).

Zorunlu göç eyleminden sonra yeni yerleşim kentinde meydana gelen işsizlik artışı, suç oranlarının artışı, alt yapı sorunlarının büyümesi, yoksulluk gibi çeşitli etkenler kentsel kimliğin kazanılmamasına işaret etmektedir (Erkan ve Bağlı 2005: 106). Kentle bütünleşme ve uyum sağlayabilme konuları olumlu gelişmeler yaşanıp bu tür problemlerin artık gündeme gelmemesi halinde gerçekleşmiş olur.

Tüm göç eylemlerinde asıl üstünde durulması gereken husus bireyin davranışlarıdır. Eğer davranış sürecinde uyum yakalanamamışsa göç eylemi işlevsizliği

söz konusu olacaktır. Yerleşilen yerlere birey uyum sağlayamaz ise göç eylemi tamamlanmış sayılmaz ve ilk fırsatta tekrar yer değiştirme eylemine yönelecek potansiyel göçmen varlığı gün yüzüne çıkacaktır. Bu yüzden göçmenin davranış şekillerinin neye dayandığı, ne şekilde bir güce sahip olduğu ve bu sebeplerin göçün harekete geçmeden önceki sürecinde hangi aşamalardan geçtiği büyük önem taşımaktadır (Çakır, 2011: 131).

Kültürlerarası etkileşimlere bağlı olarak yaş, eğitim, kültürel benzerlik ve yakınlık, dil konusunda anlaşabilme gibi çeşitli etkenlerle birlikte bireylerin adaptasyon skalasındaki konumu değişim göstermektedir (Şeker, 2015: 20). Böylece her ülkenin şartları ve kültürel faktörleri göçmenler üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır. Birbirine yakın ülkelerin kültürleri daha fazla benzerlik gösterdiğinden, yakın bir ülkeye göç eden kişi de uyum sağlama konusunda daha az sıkıntı yaşayabilir. Uzak mesafeye yapılan göçlerde ise kültürel farklılık daha uç noktalarda hissedilir ve adaptasyonun sağlanması uzun bir sürece yayılabilir.

Göker'e (2015) göre, sığınmacılar ile yerel halk arasında pek çok sorun gündeme gelmektedir. Bu sorunların başında eşit konumda olmamaları gelmektedir. Ev sahibi toplumun ihtiyaç sahibi sığınmacılara yaptığı yardımlar tek yönlü bir kanal olarak şekillenmektedir. Tek taraflı yardıma dayanan bir tutum sığınmacıların topluma adapte olabilmelerini ve kalıcılığın sağlanması adına yeterli görülmemektedir.

Bu yüzden sadece yerli halkın yardımları ile sınırlı kalmayan bir etkileşim gerçekleştirilmelidir. Göçmenlerin kendilerini ifade edebilecekleri ve yaşadıkları yere katkı sağlayabilecekleri koşulların oluşturulması önemli bir konudur.

Yaşadığımız çağın en büyük problemi olan göç, beraberinde uyum ve çatışma durumlarını da meydana getirmektedir. Göçün yaşandığı her yerde uyum sağlayabilme ya da tam tersi çatışma haline girme ve uyum probleminin gündeme gelmesi kaçınılmaz durumlardır. Adaptasyonun sağlanabilmesi için ev sahibi ülke vatandaşlarının göçmenlere karşı sağduyulu olabilmeleri ve onlara uyum sağlama konusunda yol göstermeleri gerekmektedir. Kendi ülkelerine farklı bir yerden gelen kişilere öncelikle ülkelerinin belli başlı özelliklerini, kültürel öğelerini ve milli değerlerini doğru bir şekilde yansıtmaları gerekir. Ev sahibi ülkenin vatandaşlarının her biri birer temsilcidir ve doğru bir şekilde ülke değerlerini, kültürlerini

yansıtmaları gerekir. Göçmenler ise gittikleri ülkenin mevcut düzenine ve değer yargılarına saygı duyarak kendi öğretilerini pekiştirebilmelidirler. Son dönemde yaşanan ve dünyanın en büyük göç dalgalarından biri olarak nitelendirilen Suriye Göçü komşu ülkeleri ve Avrupa ülkelerini adaptasyon konusunda farklı şekillerde etkilemektedir. Suriyeli sığınmacılar gittikleri yere uyum sağlama konusunda, yakınlık ve kültürel benzerlikleri ile çeşitli şekillerde adapte olabilmektedirler.

1.4.2.4. Göç Toplumlarında Kimlik Karmaşası

Küreselleşme çağında birçok ulusun bir araya gelmesi ve göçlerin hareketliliğinin artmasıyla birlikte birçok milletin ve kültürün bir araya gelmesinden doğan kimlik karmaşaları ve tartışmaları gündeme gelmiştir.

Kimlik oluşum süreci yalnızca salt bir kimliğe ait özelliklerin bir araya gelmesiyle oluşmaz, birleşiminde her daim siyasi bir topluluğa da yer vermektedir. 1980’li yılların sonrasında gelen süreçte başlayan kimlik tartışmalarında genellikle ön plana çıkan boyut ‘toplumsal alanın farklı boyutlarını içeren bir aidiyet duygusu’ olmuştur (Karakaş, 2015: 207).

Göçlerin gerçekleşmesiyle yeni kültürlerin, yeni ırkların oluşumu gerçekleşir (İnalçık, 2015:113). Göç eden insanlar ile göç edilen yerde bulunan insanların bir arda yaşama süreçlerinde yaşanan birtakım kimlik çatışmaları ön plana çıkmaktadır. Ulusal kimlik ile etnik kimlik farklı aşamalarda ortaya çıkan kimlik ifade etme biçimleridir. Örneğin ulusal kimlik konusunda her ulus kendini üstün ve ayrı tutma anlayışına sahipken etnik kimlikte, bir ülke ile olan aradaki bağ daha çok sembolik ve tarihsel düzeyde kalabilmektedir. Birey yaşadığı toplumda orijinal bir kültürel sistemin yapı özelliklerini nitelik bakımından taşıdığı takdirde etnik kimliğini kazanmış olur (Karakaş, 2015: 104-112). Buradan yola çıkarak göçmenlerin yaşadıkları toplumda ulusal kimliklerini muhafaza edebilirken kazandıkları yeni etnik kimlikleri ile farklı bir aidiyet duygusu yaşayabilmektedirler diyebiliriz.

Topluluklar arasında halkı bir arada tutan ortak bir görüş, amaç, hissiyat ve ortak fikirlere sahip olmak ulusal kimliğin kazanılmasında etkilidir (Koyuncu, 2018:

29). Göç toplumlarının bu paylaşımları kazanabilmesi kimlik karmaşasının yaşanmaması adına önem arz etmektedir.

Türkiye toplumunun Cumhuriyet döneminde yenilenme sürecine girmesiyle siyasi bir topluluğa ait olma ya da kendini siyasi bir topluluğa dayandırma isteği o dönemde ve günümüzde çeşitli sorunları gündeme getirmektedir. Küreselleşme ve post modernliğin de beraberinde getirdiği diğer sorunlarla birlikte Türkiye’de kimlik meselesi büyük tartışmalara yol açmıştır (Karakaş, 2015: 207).

Suriye’den Türkiye’ye gelen göçler neticesinde hem Türkiye vatandaşları hem de Suriye vatandaşları arasında aidiyet duygularının neden olduğu sorunlar bu süreçte ön plana çıkmıştır. Bu sorunların yarattığı gerilimler zaman zaman ülke gündeminin ön sıralarında yer alabilmektedir.

1.5. DÜNYANIN GÖÇ TARİHİ

Göç tarihi, insanlık tarihine eşdeğer bir seyir izlemiştir. Tüm toplumları ve toplulukları etkileyen, pozitif ve negatif yönleri sahiptir (Özdemir, 2008: 7). “Tarih öncesi dönemde, göçlerin yoğun bir şekilde yaşandığı söylenebilir. Bazı araştırmacılara göre insanlık, ilk önce Afrika’da ortaya çıkmış ve oradan da göç hareketleri neticesinde dünyanın diğer alanlarına yayılmıştır” (Küyük, 2011: 25).

Göç, mekân sınırlaması olan bir eylem değildir. İnsanın olduğu her yerde göçler gerçekleşebilir. Dünya tarihinde büyük göçler meydana gelmiştir. Gerçekleştirilen bu göçlerle birlikte hiçbir kavmin saf haliyle kaldığı gözlemlenmemiştir. Yer değiştiren ve istilaya uğrayan kavimler ilk hallerini koruyamamışlardır. Dünya üzerinde bilinen en eski kitlesel göç hareketlerinin başında ‘‘Kavimler Göçü’’ gelmektedir. Kavimler Göçü 4. ve 6. yüzyıllar arasında doğudan batıya doğru gerçekleşen bir harekettir. Asya’dan Avrupa’ya gerçekleşen bu göçlerde siyasal, sosyal, kültürel ve demografik dengeler önemli ölçüde değişmiştir (IOM, 2004). Kavimler göçünün başlangıcında, baskı ve işkencelerden mustarip olan ve Orta Asya’da yaşayan Batı Hunları, Hazar Gölü’nün etrafına göç etmişlerdir. İlk olarak Hazar Gölü ile Aral Gölü arasındaki bölgeye yerleşen Hunlar burada da benzer sorunlar yaşadıkları için Hazar Gölü’nün kuzeyinden batıya doğru göç

etmişlerdir. Avrupa'ya doğru yol alan topluluklar Alanların, Ostrogotların ve Vizigotların buldukları merkezlerde karşılaşmışlardır. Hunların baskısından dolayı batıya doğru göç eden kavimler, Kavimler Göçünü başlatmışlardır. Ostrogotlar ve Vizigotların Roma'ya doğru ilerlemeleri Roma'nın ikiye ayrılmasına neden olmuştur. Kavimlerin, diğer kavimlere baskı uygulaması neticesinde farklı yerlere göç etmek zorunda kalan Frenkler, Saksonlar, Angıllar, Germenler ve Vikingler bugünkü Avrupa'nın temel yapısını oluşturmuşlardır. 16. yüzyılda Avrupalı seyyahların yeni yerler keşfetmek için yaptıkları keşifler neticesinde pek çok toplum Amerika, Afrika ve Asya kıtalarına göç etmişlerdir (IOM, 2004).

Beş yüzyıl önce başlayan bu göçlerin de etkisi ile sanayileşme sürecine girerek, hareketlenen Avrupa, sömürgeciliği başlatmıştır. Sömürgecilik hareketleri ve yayılcı politikaların artmasıyla birlikte göç hareketleri de farklı şekillenmiştir. 1. Dünya savaşından sonra çok uluslu devletlerin parçalanmasıyla nüfus mübadeleleri başlamıştır. Tek bir çatı altında yaşayan etnik gruplar başka yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Arkasından 2. Dünya savaşıyla birlikte Avrupa kıtasında ciddi bir yıkım ve yine kitlesel göçler yaşanmıştır.

Dünya çapında, işçi göçleri genç nüfusu az olan ülkelerde halen devam etmektedir. Bununla birlikte terör ve savaşlar devam ederken dünya göç dengeleri değişmektedir. Dünyanın kaynama noktaları olarak da tanımlayabileceğimiz bölgeler aynı zamanda göç kaynağı işlemini de görmektedir.

1.6. TÜRKİYE'NİN GÖÇ TARİHİ

Türkiye Dünya tarihinin en eski devirlerinden bu yana bilinen medeniyetlerin önemli noktasında yer alan bir coğrafya içerisinde bulunmaktadır. Roma uygarlığının adını verdiği söylenen Anadolu, Türkiye'nin sınırları içerisinde yer alır. Doğu ve Güney tarafında Ortadoğu ve Asya ülkelerinin çatışmaları, terör saldırıları ve istikrarsız siyasetleri ile gündeme gelirken, Batı'da ise refah düzeyleri yüksek, insan haklarının standartlarının konuşulduğu Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Türkiye iki tarafın arasında köprü konumunda bulunmaktadır (Göç İdaresi, 2017). Anadolu, Avrupa ve Asya kıtalarının orta noktasında yer alması sebebiyle geçmişten günümüze birçok uygarlığa, kavimlere ve devletlere ev sahipliği yapmıştır. Pek çok

uygarlığın bu bölgeye göç etmesinin ortak sebebi yaşam koşullarına uygun bir coğrafyaya sahip olmasından kaynaklanır. Elverişli tarım toprakları, dört bir yanda bulunan su kaynakları, normal şartlardaki iklim çeşitliliği gibi pek çok sebep kavimlerin bu bölgeyi tercih etmelerine neden olmuştur.

Türkiye coğrafi konumunun uygunluğu nedeniyle hem düzenli göçler için hem de düzensiz göçler için çekici faktörleri ile ön plandadır. Ege ve Akdeniz sahillerinin geçiş güzergâhı olarak kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Düzensiz göçmenler bu sahillerden Avrupa'ya yasadışı şekillerde geçmektedirler. Sahillerin coğrafi yapısı geçişe uygun olduğundan her yıl Doğu ve Güney ülkelerinden binlerce kaçak göçmen bu güzergâhı kullanarak Avrupa ülkelerine gitmektedirler (Göç İdaresi, 2018).

Özellikle son yıllarda yaşanan Ortadoğu ve Afrika ülkelerindeki savaşlar, kıtlık, terör saldırıları nedeniyle geçmiş yıllara oranla çok daha fazla kaçak göçmen Akdeniz sahillerini geçiş güzergâhı olarak kullanmıştır. Türkiye'ye gelmek ya da Türkiye'den başka bir ülkeye geçmek amacıyla çaresizlik içerisinde çıktıkları yolculuklar kimi zaman göçmenlere çare olmak yerine ölümleriyle sonuçlanmıştır. Pek çok kaçak göçmen kullandıkları deniz taşıtlarının batması, fırtınaya kapılması veya deniz korsanlarının saldırıları ile birlikte Akdeniz sahillerinde ölümle karşı karşıya kalmıştır.

1.6.1. Türkiye Tarihindeki Göçler

Türkiye'nin tarihine baktığımızda Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte de Balkanlardan, Kafkasya bölgesinden ve Ortadoğu'dan dalgalar halinde kitlesel göçlere maruz kaldığı görülmektedir.

1.6.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Bilim adamları Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan göç olaylarında din ve ırk ayrımı yapılmadan gelen herkese hoşgörü ile davranıldığını ifade ederler. Bu dönemde yaşanan başlıca göçler şu şekilde sıralanır (Göç İdaresi, 2018):

- 1492 yılında On binlerce Yahudi'nin İspanya'dan kurtarılarak deniz yolculuğu ile gemiler vasıtasıyla Osmanlı topraklarına aktarılmaları,

- 1672 yılında Thököly Ayaklanmasından sonra matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ve itfaiyeciliğin önderi Seçenyi Paşa'nın Osmanlı'ya iltica etmeleri,
- 1699'da Macar Kralı Thököly Imre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna gelmeleri,
- 1709 'da İsveç Kralı Şarl'ın yanında yer alan yaklaşık 2 bin kişilik bir grup ile Osmanlı İmparatorluğuna sığınmaları,
- 1718'de Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc'in, Pasarofça Antlaşması'nın akabinde Osmanlı İmparatorluğuna sığınmaları,
- 1841 senesinde 1830 Polonya İhtilali'nin'' liderlerinden Prens Adam Czartorski'nin Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmesi,
- 1848 Macar Özgürlük savaşının mağlubiyetini yaşayan Prens Lajos Kossuth ve yanındaki yaklaşık 3 bin Macar'ın 1849'da Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmeleri,
- 1856-1864 yıllarında Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfuslu kişi, Osmanlı İmparatorluğu topraklarını kabul ederek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun farklı yerlerine yerleştirilmiştir. (Farklı istatistiki veriler de bulunmaktadır).
- 1917 Bolşevik İhtilali'nin hemen akabinde Vrangel'in yaklaşık 135 bin kişilik bir grupla Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi.

1.6.1.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve kuruluşundan sonra da ülkemize yönelik göç hareketleri devam etmiştir. Bu hareketler şu şekilde özetlenebilir:

- 1922-1938 yıllarında Yunanistan'dan 384 bin kişi,
- 1923-1945 yıllarında Balkanlar'dan 800 bin kişi,
- 1933-1945 yıllarında Almanya'dan 800 kişi,
- 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi sonrası 1 milyon kişi,
- 1980'li yılların başında gerçekleşen Sovyet ve Afgan savaşı sonrası işgal edilen Afganistan'dan Türk kökenli birçok kişi,
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişi,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişi,

- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişi,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişi,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişi,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi,
- Nisan 2011- Ekim 2018 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3 buçuk milyon kişi Türkiye'ye gelmiştir.

1.7. SOSYOLOJİK AÇIDAN GÖÇ

İnsanların bir araya gelmesiyle birlikte ortaya çıkan her oluşum, sosyolojinin alanına girmektedir. Göç eylemiyle birlikte toplumların ve kültürlerin karşı karşıya gelmeleri söz konusudur. Dolayısıyla sosyoloji ile göç olgusu doğrudan birbiriyle ilişkili olan kavramlardır.

Göç olgusunun toplumsal hayatta birçok alanla yakından ilişkili olması, insan yaşamının temel eylemi olduğu anlamına gelir. Göç olgusunun durması toplumun işleyişinin artık durduğunun bir göstergesidir (Ortaylı, 2006: 19). Göçlerin yaşanması toplumun işleyişinin sağlıklı bir şekilde devam ettiği anlamına gelmektedir.

Göç, sosyologlar tarafından yoğun bir şekilde irdelenen bir kavramdır. Sosyologlar, toplumu incelerken göç kavramı etrafında, bireylerin doğup büyümüş oldukları yerlerden siyasi, ekonomik, kültürel vb. sebeplerden dolayı yer değiştirmelerini, bu yer değiştirmelerin çeşitlerini ve etkilerini, bu etkilerin sebep olduğu sosyal değişimi saptayabilmek için çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Sosyal değişimler toplumun hem içerisinde bulunduğu durumu hem de gelecekte oluşabilecek problemlerin kaynağını keşfetmek açısından büyük önem taşır. Bununla birlikte göçün, değişimlerin hızlı olmasına sebebiyet veren sosyo-ekonomik ve kültürel yönleri olan sosyolojik bir olgu olduğu söylenilebilir. Göç ile birlikte göç eden birey ya da gruplar sosyo-kültürel değişimlere sebep olmakta ve bu değişimle birlikte kendileri de değişmektedir (Erkal, 1987: 223). Göç hem göç eden insanları hem de ev sahibi ülkenin insanlarını çabucak etkisi altına alan bir durumdur.

Göç eyleminde yalnızca mekânın değişmesi söz konusu değildir. Toplum içi ilişkilerde ve yaşam standartlarında da bir değişim olur. İki farklı toplumun bir araya

gelmesiyle oluşan yeni topluluğun çatışması veya birbirlerine uyum sağlamaları mümkün olabilmektedir. İki toplumun da ritüelleri, toplum değerleri ve toplum yapılarının farklılığı ortaya çıkmaktadır. Toplumlar arasındaki farklılıklar ne kadar büyük ise uyum süreci de bir o kadar uzun sürebilir. Toplumların birlikte geçirilen süre boyunca birbirlerine alışmaları ve belli bir uyumu yakalayabilmeleri söz konusu olur ise, iki toplumun kaynaşması gerçekleşir. Bu durum topluma yeni bir nitelik atfeder. İki farklı kültür, iki farklı toplum birlikte yaşamaya alıştığı takdirde ilişkiler yeniden boyutlanır. Uyumlu bir şekilde yaşamının ötesinde toplumların birbirlerinin kültürlerini kendi gündelik yaşamlarına geçirmeleri ile yeni bir kültürel yapının ortaya çıkması mümkün olur.

Göç ile birlikte bireyler yeni ortama uyum sağlamak zorunda kalmakta göç edilen yer ile yeni gelinen yerin kültürünü harmanlayanlar olmaktadır. Bu değişime ayak uyduramayıp bu şekilde kültürel bir uyumsuzluk durumunu yaşayanlara da rastlamak mümkündür. Söz konusu olan durumlar tek başına, bir grup olarak veya kitle halinde yapılan göçler çatısı altında farklılıklar sergilemektedir. Toplumsal dayanışma ve kaynaşmada bireylerin sayısı etkili bir faktör olmasından dolayı farklılıklar yaşanmaktadır (Güvenç, 1997: 95).

Toplumun, içinde bulunduğu ortamın, şartlarının değişmesi ile ortaya çıkan yeni gereksinimlerini temin etmek için farklı arayışlara girilmesi söz konusudur. Bu arayış sebepleri yaşanan mekânın, kültürel değerlerin, yaşam koşullarının, tutum ve davranışların değişmesinden kaynaklanmaktadır. Yaşanılan bu değişimlerin oluşturmuş olduğu yer değiştirme hareketi, göç ile ifade edilmekte iken yeni yerleşim yerine alışma süreci ve etkileri ise sosyal değişme kavramı ile ifade edilmektedir (Erkal, 1987). Sosyal değişme, toplumun kültürünü, değerlerini ve gündelik yaşantılarını etkilemektedir. Bu değişimin dayandırıldığı sebepler ile geçirdiği aşamalar, sosyolojik bir anlam ifade etmektedir.

Bireysel veya toplu bir şekilde gerçekleştirilen göçler, kültürel etkileşimlere, toplumsal çatışmalara ve iki farklı toplum bireylerin oluşturduğu yeni sosyal yapının gelişmesine sebebiyet verir. Toplu bir şekilde gerçekleştirilen göçlerde, göç edilen mekânın sosyal yapısı ile doğrudan bir bağ kurulmaktadır. Göç edenlerin, sonradan yerleştikleri mekâna uyum sağlamaları ya da zorluk çekmeleri söz konusudur.

Gidilen yerde bulunan insanların, göç edenlere uyum sağlamaları, aradaki iletişimin ve kültür farkının boyutlarıyla ilgilidir. İki durum söz konusu olur. Kolay bir şekilde uyum sağlayabilmek ya da sosyal çatışmaların farklı boyutlara ulaşması ihtimali vardır. Bireysel olarak gerçekleştirilen göçlerde, gidilen yere bireyin uyum sağlayabilmesi daha çok rastlanan bir durum olabilmektedir. Toplu halde gerçekleştirilen göçlerde ise bu durum, gidenlerin gelenekselliklerini yaşatmaları adına daha fazla direnç göstermeleriyle gecikebilir. Örneğin bir öğrencinin tek başına eğitim almak için, gittiği ülkenin gündelik yaşantısına ve geleneksel ritüellerine uyum sağlaması daha kolay bir durum olurken, kalabalık gruplar halinde yurtdışına gidenler, kendi ritüellerini gerçekleştirme ve devam ettirme noktasında daha güçlü sayılabilirler.

Balcıoğlu'na göre: Göçün olumlu etkileri oldukça fazladır. Müspet etkilerinden birisi de değişme ve gelişmedir. Doğal olarak, gelişim ve değişim sancılı olur. Zaman, insan ve emek harcanması gerekir. İki ve üç nesil bunun için harcanır. Bu harcanmanın sonucunda gelecek kuşaklar mutluluk ve huzur kazanır. Refah, bedel ödemekle elde edilir (2007: 106). Göçün meydana getirdiği sıkıntıların çözümünü keşfetmek için göçü yaşayan birkaç neslin göç süreçlerini irdelemek bu konuya daha doğru yaklaşmak adına faydalı olacaktır.

Söz konusu olan yer değiştirme eylemleri kişilerin kendi rızası ile ya da zorunlu nedenler ile gerçekleşebilmektedir. Geçmişten günümüze silahlı çatışmalar, savaşlar, doğal afetler, siyasal veya ekonomik sebeplerle milyonlarca insan doğup büyüdüğü toprakları terk etmiş ve hala terk etmektedirler. Göç kavramının içine, sığınmacılar, mülteciler, düzensiz göçmen kategorisindekiler ve çeşitli nedenlerden dolayı yerinden edilmiş olan insan grupları dâhil edilmektedir. Göç ülkelerin sosyo-demografik faktörleri ve ekonomisi, siyaseti aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamlarıyla da yakından ilgili bir kavramdır.

Yaşanan uluslararası göçler nitelikleri bakımından birden fazla devleti etkisi altına almaktadır. Uluslararası göçte gidilen ülke çoğu zaman hareketlenmektedir ve iş gücü, istihdamı, yenilikçi fikirleri gelişmektedir. Ayrıldıkları ülkeler ise nitelikli iş gücü kaybı yaşamaktadırlar. Bu yüzden olağan dışı göçler haricinde kapsamlı planlamalar yapılarak ülkelerin mağduriyeti azaltılabilir. Göçmenlerin gittikleri ve

ayrıldıkları ülkelerin dengelerinin bozulması kalıcı izlere neden olmaktadır. Göçler birçok nedene bağlı bir şekilde gelecek süreç içerisinde de devam etmesi öngörülen bir olgudur. Göç hareketlerinin iyi yönetilebilmesi sayesinde olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Göç hareketlerinin organizasyonunda yapılan hatalar ise bir ya da daha fazla ülkenin kamu düzenini veya insan haklarının ihlallerine yönelik tehdit unsurları oluşturmaktadır. İstenmeyen çok farklı olumsuz sonuçlar doğabilmektedir. Bu nedenle etkili bir göç yönetiminin yapılmasıyla birlikte ekonomik kalkınmalar, kamu güvenliğinin muhafazası ve insan haklarının korunması gibi pek çok faktör ortaya çıkmış olur (Dış İşleri Bakanlığı, 2017).

Göç edilen yer ile ayrılmış olunan yer arasındaki farklar, kişilerin yaşam koşullarının ne derecede farklılaştığını göstermektedir. Ülke içerisinde veya bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen göçler, belli bir süreyle ya da süresiz olarak yapılmaktadır. Bir zorunluluk durumu söz konusu olabilirken, kişinin kendi seçimi de olabilir. Gidilen yerde bulunan ekonomik faktörler ve sosyal ortam, yaşam koşullarının farklı bir boyutta ilerlemesine sebebiyet verir. Kişilerin gündelik yaşamı süregelen yaşamlarından farklı bir yolda seyreder. Göç edilen yerde kalma süresi önemlidir. Kısa ya da uzun vadede yapılan göçler gidilen yerdeki toplumu ve göç eden kişilerin sosyal, siyasi ve ekonomik durumlarını tamamen etkiler. Ülkeden ülkeye gerçekleştirilen göçlerde, her iki ülkenin de nüfusu etkilenir. Göç edilen yerdeki nüfus artarken, ülke ekonomisinde bütçe hesapları da değişim gösterir. Bireyler de doğrudan bir kültür etkileşiminin içine girerler. Göç edilen yerde tamamen kalma fikri ise bu değişimlerin uzun vadede ve kalıcı olarak şekilleneceğini gösterir. Ayrılmak durumunda kalınan yerdeki mevcut durum ise göç eden kişilerin nüfusa oranına göre şekillenmektedir. Ayrıldıkları ülkenin mevcut durumu önemlidir. Nüfus yoğunluğu, istihdam sağlama oranları, kişi başına düşen milli gelir ve ülkenin siyasi bir kargaşa içerisinde olup olmamasına göre, ülke göç verme durumunu farklı boyutlarda yaşar.

Göç, insanları, toplumları ve ülkeleri etkisi altına alan ve birbirleriyle etkileşimlerin ortaya çıkmasında etkili olan bir olgudur. İnsanların göç hareketleri birçok alanda toplumsal geçirgenliğe zemin hazırlamıştır. Ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel anlamda toplumların birbirleriyle olan iletişimlerini güçlendirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan savaşlar, ticari etkileşimler ve göçler toplumlararası

geçirgenliği sağlayan önemli etkenler iken 1900'lü yılların ikinci yarısından sonra yerlerini iletişim araçlarına bırakmıştır. İletişim araçları ise daha çok batı toplumlarının belirleyici aracı olarak görölmektedir. Göç ise birçok açıdan medeniyetlerin çok yönlü gelişmesine katkıda bulunmuştur (Ekici ve Tuncel, 2015: 19). Son yıllarda özellikle Ortadoğu kaynaklı gelişmeler bağlamında göç, bütün dünyanın gündeminde etkili bir şekilde yer alan konuların başında gelmektedir. Arap Baharı olarak adlandırılan süreç, göç sorununun da kendini kitlesel olarak yeniden kurmasında belirleyici olmuştur.

2. ARAP BAHARI

“Arap Baharı” olarak adlandırılan süreç, 2010 yılı başlarında ortaya çıkmıştır ve etkileri halen devam etmektedir. İlk olarak Tunus'ta başlayan ve ardından Libya, Mısır, Bahreyn, Yemen ve Suriye gibi birçok ülkeye yayılan bir hareket olma özelliğini taşır.

Arap Baharı, Ortadoğu ülkelerinin direnişlerini ve demokrasi söylemlerini temsil eden bir süreçtir. Ortadoğu ülkelerinin jeopolitik konumları itibariyle zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olmaları geçmişten günümüze değişmeyen bir çekişmenin ortasında kalmalarına neden olmuştur. Tarihsel süreçte sömürgeye maruz bırakılan bu ülkelerin, demokratikleşme süreçlerinde gecikmeler meydana gelmiş ve küreselleşen dünyanın gelişmelerini geriden takip etmek zorunda kalmışlardır.

Arap baharı sürecini başlatan temel dinamiğin, demokratikleşme ve daha iyi bir düzen söyleminin doğrutusunda mevcut düzenden rahatsız olma durumu olduğu anlaşılmaktadır. Ortadoğu topluluklarının liderlerinin sürekli dışarıya bağımlı olmaları ya da sömürge güçlerinin görünmez eli olmaları, bu nedenle de kendi halklarına karşı sorumsuz ve adil olmayan bir yönetim ile baş başa olduklarını göstermektedir.

Küreselleşen dünyada Arap ve Ortadoğu toplumların dünyanın gelişmelerini her zaman geriden takip etmektedirler. Medya araçları ve Arap ülkelerinin turizmle olan ilişkisi halkların kendi ülke ve yönetim yapılarını sorgulamaya götürmüştür. Pek çok doğal kaynak ve petrol bolluğu ülkelerin halkları için yarar sağlamamakla birlikte diktatörlerin kendileri için büyük ölçüde zenginlik kaynağı oluşturması, bu sürecin çıkış noktası olmuştur.

Arap Bahar'ını yaşayan ülkeler ve bölge toprakları üzerinde bulunan etnik grupların ortak kaderi yaşamalarını belirleyen birtakım özellikler vardır (Deniz, 2014: 68-69). Bu özellikler:

- Yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde huzurla yaşadıkdan sonra Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla her biri sömürge altına alınmıştır, bağımsızlıklarını ise yakın zamanda kazanmışlardır.
- Güç savaşlarının ortak bölgesi haline gelmişlerdir ve bu bölge üzerinde çıkarları olan devletler kendi rejimlerini oluşturarak yönetmeye devam etmişlerdir. Bu yüzden adil bir yönetim ile demokrasi hiçbir zaman sağlanamamıştır.
- Devletlerin birçoğu diktatör bir yönetime tabi tutulmuştur.
- Zengin petrol yataklarına sahip olmalarına karşın adil olmayan bir gelir dağılımı vardır.
- Ülkelerde eğitim, sağlık, kadın hakları, basın özgürlüğü, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti gibi sosyo- ekonomik sorunlar çok fazladır. Ayrıca etnik grupların çatışmaları, asimilasyona uğrayan kültürleri, kendi benlik duygularını ellerinden almıştır ve hiçbir zaman sosyal bütünleşme ve milliyetçi tutumlar söz konusu olamamıştır.

Bütün bu ortak özelliklerin beraberinde yaşanan gelişmeler Arap Baharının yayılması sürecinde de etkili olmuştur. Ülkelerin benzer problemleri, yine direnişleri başlatmalarında ortak çıkış noktaları yakalamalarını sağlamıştır.

Tunus'ta başlayan ilk gelişmelerin ardından diğer Arap ülkelerinde giderek büyüyen eylemler olmuştur. Bin Ali'nin yönetimini sonlandırarak ülkeden ayrılması, diğer ülkeler için yönetime yönelik ayaklanmaları teşvik etmiştir. Örneğin, Tunus'taki gelişmeleri örnek alan Ürdün'de bir muhalif lider, aynı şekilde sıkıntılar çektiklerini ve Başbakan Samir Rifai hükümetinin gitmesi gerektiğini dile getirmiş ve halk arasında büyük bir etki uyandırmıştır. Cezayir'de bir eylemci yine Tunus'ta benzeri yaşanan, kendini ateşe verme eylemini gerçekleştirmiştir. Mısır'da ise protestoculardan birisi, kendi üzerine benzin dökerek ateşe vermiştir (Koçak, 2012: 42). Tunus sınırlarını aşarak Arap ülkeleri için birer umut ışığı olmuştur.

Protestoların gerçekleştirildiği mekânlar çok fazla ön plana çıkmış ve birer simge halini almışlardır. Örneğin Mısır'da Tahrir ve Rabia Meydanları tüm

Dünya’da yankı uyandırmıştır. Bahreyn’de İnci Meydanı ve Libya’da Yeşil Meydan da rejim karşıtı hareketlerin merkezi olmuştur (Coşkun, 2013: 67).

2.1. SÜRECİN BAŞLANGICI

2.1.1. Tunus

Arap Baharı hareketinin ilk ayağı 2010 yılında Tunus’ta başlamıştır. Tunuslu Muhammed Buazizi iş bulamadığı için pazarlarda meyve sebze satarak ailesini geçindirmeye çalışırken, tezgâhına ruhsatsız olduğu gerekçesiyle zabıtarlar tarafından el konulmak istenmiş ve bu duruma karşı koymak için direniş göstermiştir. Uğradığı hakaretler ve şiddetten dolayı kendini ateşe vererek intihar protestosu gerçekleştirmiştir. Hastaneye kaldırılan Buazizi iki hafta sonra hayatını kaybetmiştir. Hastaneye kaldırılmasının ertesi günü, halk bu olaya tepkisiz kalmamış ve sokaklara dökülmüşlerdir (İHH, 2014). Muhammed Buazizi’nin kendini yakması, aslında uzun zamandır bekleyen bir fitili ateşlemiştir. Halkın sokaklara dökülmesinin ve protestoların sembolü olan olayın arka planında çok derin bir süreç vardır. Tunus halkı işsizlik, yolsuzluk, ifade özgürlüğü, enflasyon artışları ve kötü giden yaşam koşullarının yansıması olarak ilk kıvılcımı başlatmıştır. Bilgi teknolojisinin gelişmesiyle birlikte sokak protesto faaliyetlerinin düzenlenmesi ve sokak organizasyonlarının yapılması kolay bir şekil almıştır. Bu süreçte sosyal medya kullanımlarının etkileri saldırıların ve direnişlerin anlık paylaşılmasına ve etkilerinin bütün dünyada yankı uyandırmasına neden olmuştur. Tunus’taki protestolar sonucunda Zeynel Abidin Bin Ali ülkeyi terk etmiştir. Ayaklanmaların sesleri Arap dünyasında büyük yankı uyandırmıştır ve artık önüne geçilemeyen bir devinime neden olmuştur (NTV, 2011).

Hüsnü Mübarek ve Muammer Kaddafi gibi önemli Arap liderlerinin rejimleri devrilse bile Bin Ali’nin devrilişi diğer ülkelere bir Arap ülkesinde halkın diktatör rejimini devirmesinin ilk örneği olması açısından önemli bir konuma sahiptir. 23 yıldır iktidarda bulunan Bin Ali koltuğunu bırakmıştır ve bu Tunus için yeni bir dönemin başlangıcı anlamına gelmektedir. Bundan sonrası için yeni kurulacak hükümetin ve meclisin daha demokratik olması beklenmiştir. Aynı zamanda halkın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmeleri ve en önemlisi adaletli yöneticiler

olması halkın umutları arasında yer almaktadır (Koçak, 2012: 43). Özetle Tunus Arap Baharı sürecinin hem başlatıcısı hem de model ülkesi olmuştur.

2.1.2. Mısır

Mısır, Ortadoğu'nun ve Arap dünyasının konumu ve tarihi itibarıyla önemli bir ülkesi olarak görülmektedir. Yer altı kaynaklarının zenginliği, nüfusunun dinamizmi ve en önemlisi Süveyş kanalıyla Akdeniz'i, Kızıldeniz'i ve oradan Hint okyanusunu birbirine bağlayan çok önemli bir coğrafi konuma sahiptir. Tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Mısır, çok köklü ve eski bir tarihe sahiptir. 85 milyon civarındaki nüfusunun %90'ını Müslüman Araplar oluşturmaktadır (Karabayır, 2011: 3). Mısır pek çok dönemde bu özelliklerinden ötürü model ülke olarak ele alınmıştır.

Mısır, Osmanlı devletinin ardından Napolyon'un işgaline ve ardından İngilizlerin işgaline uğramıştır. İngiliz mandasının ardından gelen Kral Fuat'tan sonra hür subayların yaptığı darbe ile 2005 yılına kadar tek adaylı cumhurbaşkanları devletin başına geçmiştir. Bu dönemden sonra çok adaylı seçimler yapılsa da özgür bir ortamda yapılamayan seçimler yüzünden cumhurbaşkanı her zaman yüksek oy çokluğuyla yönetimin başına getirilmiştir. Hüsnü Mübarek'in 1981'de iktidarı devralmasıyla liberal politikalar sürdürülmüştür. (Demirer, 2012: 379). Zamanla Mübarek döneminde rüşvet olayları ve yolsuzluğun yanı sıra halka yapılan baskılar artarak devam ettirilmiştir (Dinçer ve Kutlay, 2012). Ülkede ifade özgürlüğü kısıtlanmış ve ekonomik sorunlar, işsizlik yoksulluk artmıştır. Mübarek'in 2010 seçimlerinde halkı susturma çabaları meydanlardaki sesin yükselişini hızlandırmıştır.

Tunus'ta başlayan isyanlar ve Tunus halkının başarısı Mısırlı gençler için umut ışığı olmuştur. 25 Ocak günü gerçekleştirilen ve "öfke günü" olarak da nitelendirilen protestolarla devam etmiştir. Mısır halkı meydanlara inmeye başlamış ve kısa zamanda başkent Kahire'de Tahrir Meydanı'nı doldurmuşlardır. Kısa sürede organize olan halk, sağlık ekipleri güvenlik konseyleri ve tartışma platformları oluşturmuştur. Bu örgütlenmeyi kısa sürede gerçekleştirmelerinin sebebi yıllardır neredeyse gündelik yaşamlarının birer parçası haline getirdikleri protestolardan kaynaklanmaktadır (Koloğlu vd. 2011: 8). Hüsnü Mübarek'in genel tavrı, sivil

halkına karşı otoriter yaklaşımları ve ailesi hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları ile ailesinin büyük bir servete sahip olması, sonunu hazırlayan etkileri barındırmaktadır. Mısır halkı yıllardır susturulmalarının ve engellenen çıkışlarının son noktasını, yakaladığı bu fırsatla birlikte son noktasına kadar göstermiştir.

Hüsnü Mübarek 11 Şubat 2011 de istifa etmiştir. Mübarek sonrası dönemde iktidar için mücadele eden iki grup vardır. Birinci grup iktidar partisi olan Ulusal Demokratik Parti ve diğeri ise Mısır için Değişim Hareketini temsil eden, içerisinde hukukçuların akademisyenlerin olduğu gençlik hareketlerinin bulunduğu Müslüman kardeşler ve Özgürlük ve Adalet Partisi bulunmaktaydı. Yapılan seçimlerde ise İhvanı-Muslim iktidara gelmiştir. Fakat bir yıl sonra darbe yapılmış ve darbeyi gerçekleştiren Genelkurmay başkanı Abdulfettah es Sisi cumhurbaşkanı olmuştur. Darbeye direnen ve teslim olmayı reddeden binlerce insan meydanlarda öldürülmüştür. Olaylar ardı ardına ters bir şekil almıştır. Bütün bunların yanında İhvan partisi adına cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi ve yanındakiler yargılanma sürecine alınmışlardır. Mısır'ın eski diktatörü Hüsnü Mübarek ise darbe sonrası beraat etmiştir (Aljazeera, 2013).

25 Ocak 2011'de başlayan devrim sürecine büyük bir darbe inmiş ve Mısır ordusunun demokratik seçimlerle işbaşına gelen ve ülkenin ilk sivil cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi Askeri Cuntanın gerçekleştirdiği karşı devrimler ile görevinden uzaklaştırılmıştır. Mısır ordusunun bu müdahalesi ile Mısırın demokratikleşme sürecine büyük bir darbe vurulmuştur. Baskılardan, ekonomik sıkıntılardan, adaletsiz yönetimlerden artık yorulan Mısır halkının bu ayaklanması 30 yıldır hiç değişmeyen Mübarek rejimine karşı Mısır'da yaşanan en önemli toplumsal hareketi temsil etmektedir (Koçgündüz, 2011: 21).

Mısır'da yaşananlar Arap Baharına gölge düşürmüştür. Demokratik seçimlerle işbaşına gelen ve ülkenin ilk sivil cumhurbaşkanı olma özelliğini taşıyan Mursi'ye yapılan askeri darbe, Mısır'ın demokratikleşme sürecine kara leke olarak yansımıştır. Mısır ordusunun gerçekleştirdiği darbenin karşısında duran ve eleştiren bütün hareketler sürekli susturulmaya çalışılmıştır. Eleştirilere yer veren TV kanalları Sisi'nin açıklamalarıyla birlikte baskıya maruz bırakılmıştır (Orsam, 2015).

2.1.3. Libya

Arap Baharı sürecine dahil olan Libya, Osmanlı devletinden sonra uzun yıllar sömürgeye maruz kalmış bir ülkedir. 1951 yılında sömürge süreci sona ermiş ve yarı sömürge konumunda olan Libya devleti kurulmuştur. 1963 yılında on idari bölgeye ayrılan ve devletin yönetim şekli Krallık olarak devam etmiştir. 1971 yılında yapılan darbeyle Kral İdris devrilmiş ve yerine devlet başkanı olarak Muammer Kaddafi geçmiştir. Dikta rejimi kuran Kaddafi'nin emperyalist devletlere karşı alaycı ve boyun eğmeyen tavrı onun diktatör rejiminin üzerini örtmüştür. Sosyalizm hedefleri adı altında ülkedeki tüm sektörleri devletleştirmiştir fakat kendi servetini artırma planları devletleştirme algısına gölge düşürmüştür. (Orsam, 2014).

Kaddafi, 42 yıl boyunca kendine özgü bir yönetim biçimiyle hareket etmiştir. Birçok kriz döneminde dahi ülkeyi ayakta tutmuştur. Kendi idare biçimine göre halkın mutlak güç olduğu vurgusunu yaparken bir taraftan bütün muhalif kanatları etkisiz hale getirip yetiştirdiği ve kilit noktalara yerleştirdiği adamlarıyla birlikte iktidarını hep güçlü vaziyette tutmuştur (Özdemir, 2012: 86).

Libya'da da yine diğer ülkelerde olduğu gibi olayların başlamasının geçmişe uzanan sebepleri vardı. 1996 yıllarında Ebu Silm Hapishanesi'nde gerçekleşen katliamı protesto edenler ve tamamen insan haklarının savunuculuğunu yapanlar şimdi yine farklı bir boyutta protestoları başlatmışlardı. 15 Şubat 2011 tarihinde 200 kişilik bir grup Bingazi polis merkezi önünde toplanarak eylemleri başlatmışlardır. Ebu Silm hapishanesinde hayatını kaybedenlerin yakınları bu protestolara öncülük etmişlerdir. Olaylara müdahale gecikmemiştir ve güvenlik güçleri tarafından da protestoculara şiddet uygulanmıştır. Şiddet kullanılmasıyla daha alevlenen gösteriler bastırılmanın aksine daha fazla yayılmıştır (Toraman, 2015: 61).

Şiddetli çatışmalar yaşanmış ve Muammer Kaddafi yakalanarak linç edilmiştir. Fakat yine de Libya'da sular durulmamış ve emekli generallerden Halife Hafter'da darbe girişimde bulunmuştur. Libya iç çatışmalarla birlikte birkaç parçaya bölünmüştür. Ülkedeki istikrarsızlık ve düzen karmaşası hala devam etmektedir

2.1.4. Bahreyn

Bahreyn krallıkla yönetilen bir ülkedir. Suudi Arabistan kıyılarına yakın bir alanda yer almakta ve adalardan oluşmaktadır. Arapça 'da "iki denizin arasında" anlamına gelen Bahreyn'in nüfusunun %81'ini Müslümanlar ve %9 unu Hıristiyanlar oluşturmaktadır (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 291). Bahreyn'in halkının çoğunluğu Şii olmasına karşın Sünni bir aile tarafından yönetilmektedir ve bu durum, halk ile arasındaki büyük bir ayrışma noktası olarak tasvir edilir (Turhan, 2012: 97).

Sünni bir hanedan tarafından yönetilen Bahreyn'de ilk önemli direniş gösterisi Şubat 2011'de meydana geldi. 17 Şubat 2011'de başkentin Peral Meydanı'nda göstericilerle askeri güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 7 gösterici öldürüldü (Yavuz ve Erdurmaz, 2012: 292).

Arap Baharı, Bahreyn'de, kraliyet ailesinin Suudi Arabistan ile yakınlığı yönetime açık bir destek alması ile şekillenmiştir. Halkın ise İran'a olan yakınlığı ve sempaticanlığı ABD, İran ve Suudi Arabistan arasında güç mücadelesinin yaşanmasına sebep olmuştur. Suudi Arabistan'dan gelen bu destek o kadar açıktır ki, Protestoları bastırmaya dahi yönetiminde askeri güç birliklerini Bahreyn'e göndermiştir. Böylece Arap Baharının Bahreyn'deki şekillenışı halkın taleplerinin gerçekleşmesinin zor olması ve aleyhlerine sonuçlanacak bir duruma sevk etmiştir (Turhan, 2012: 97-98).

Bahreyn'de Arap Baharının bir denemeye sınırlı kaldığı söylenebilir. Bu isyanlar bastırılmaması durumunda diğer Şii'lere örnek olacak bir başkaldırı olabilirdi fakat kraliyet ailesi gösteriler başlar başlamaz Suudi Arabistan'dan aldığı destekler ile muhaliflere karşı sert tedbirler aldırılmış ve olaylar bastırılmıştır.

2.2. SURİYE'DE ARAP BAHARI

2.2.1. Suriye Hakkında

Suriye içinde bulunduğu coğrafi konumu, etnik çeşitliliği, köklü siyasi yapıları ile diğer Ortadoğu ülkelerinden ayrı bir konumdadır. Doğusunda ezeli düşmanı Irak batısında işgal devleti İsrail ve Lübnan, güneyinde Suudi Arabistan ve

Ürdün vardır. Kuzeyinde ise Türkiye bulunmaktadır. Akdeniz kıyı şeridinde sahip olmasıyla coğrafi anlamda stratejik bir yer edinmiştir (Dağ, 2012: 1).

Etnik çeşitliliğe sahip olması çatışmaları ve gerilimleri güçlü tutmaktadır. Ülke yönetimini %10'luk bir azınlık olan Nusayri-Alevi kesimi temsil etmektedir. Ülkenin %80 gibi büyük bir nüfusu Sünni'dir ve buna rağmen yönetimde söz sahibi değillerdir. Bunların dışında %3 lük bir kısım Dürzi, %2'lik bir kısmı Süryani ve Hıristiyan azınlıkları mevcuttur. Mezheplerin dışında etnik kimlik olarak %75 Arap halkı, %10'luk bir kesim Kürt halkı, %3-5'lik bir kısmı Türk ve geri kalan azınlık kesim de Ermeni, Çerkez gibi etnik gruplardan oluşmaktadır. Bütün bu farklı kimlik ve mezhep çeşitliliği ülkede hem temel sosyal yapıyı oluşturur hem de siyasi ve sosyal çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Dağ, 2015: 1). Suriye'nin bu çok mezhepli ve parçalı etnik yapısı çatışma ortamı için uygun bir zemin hazırlamıştır. (Koyuncu, 2016: 209).

Ülkenin yönetiminde 30 yıllık tek hâkim olan Hafız Esad, Suriye'nin yerel kimliklerin hâkim olduğu dönemde, ulusal düzeyde temel bir kimlik oluşturma çabası gütmüştür. (Eğri, 2016: 228). Ardından oğlu Beşar Esad göreve gelmiştir. Beşar Esad bazı açılımlar yaparak liberal politikalar uygulayacağı işareti verse de Baas rejiminin temel politikalarını aşamamıştır.

2.2.2. Savaşın Başlangıcı

Arap Baharı kapsamında Suriye'deki gelişmelerin etkileri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki devrim serüveninin en kanlı ve uzun süren sahnesini yansıtmaktadır. Karmaşık ve hem iç hem dış birçok faktöre dayanan nedenlerden ötürü Suriye diğer ülkelere göre daha ağır bedeller ödemiştir (Şen, 2012: 56).

Suriye'de yaşananlar Tunus ve Mısır'da yaşananlardan farklı olarak hak ve özgürlük taleplerinin sesi kısmen de olsa kesilmiş ve iç iktidar çekişmesinin olduğu bir döneme girilmiştir (Sandıklı, 2011: 1).

Tunus ve Mısır'da yaşanan değişimlerin sonucunda iki ay gibi kısa bir sürede yöneticilerin düşmesi Suriye halkını da kendi liderlerinin düşmesi konusunda ümitlendirmiştir (Kışlakçı, 2012: 212). Ancak Suriye halkı, bunun ardından yaşanan gelişmelerle birlikte uzun süreli bir iç savaşa doğru sürüklenmiştir.

2.2.3. Suriye İç Savaşının Kronolojisi

Şen'in aktarımına göre; "Der'a şehrinde yapılan bir telefon görüşmesinde iki kadın doktor arasında geçen diyalogda Arap Baharı süreci konuşulmuştur. Bayanlar arasında Mübarek'in devrilmesinin yerinde bir olay olduğu ve kendi ülkelerinin kaderinin de bu yönde olması gerektiği konusunda bir konuşma geçmiştir ve telefonlarının dinlendiğinden habersiz olan iki kadın da tutuklanmıştır. Çeşitli işkencelere maruz kalan ve saçları tıraş edilen kadınlar kültürel bir aşağılanma anlamına gelen bu uygulamayla yakınlarını içgüdüsel olarak harekete geçirmişlerdir. Doktor kadınların akrabaları olan 15 çocuk, 6 Mart 2011 tarihinde, Dera şehrinin duvarlarına "Rejimin düşmesini istiyoruz" şeklinde sloganı yazmalarıyla beraber ağır işkencelere maruz bırakılmışlardır (Şen, 2016: 66).

Aileler gerekli olan bütün mercilere başvurmalarına rağmen çocuklarını bir süre alamamışlardır. Dera aşiretleri Çocuklarını geri alabilmek için gittiklerinde ağır hakaretler işitmek zorunda kalmışlardır (Şen, 2016: 66). Çocuklarını teslim aldıktan sonra ise çocukların tırnaklarının çekilmiş ve hatta bazılarına da tecavüz edilmiş olduğu iddiasında bulunmuşlardır. Suriye yönetimi ise bu iddiaları reddetmiştir. Yaşananlar sonrasında ise olay bambaşka bir hal almış ve Eba Zeyd ailesinin aşireti isyan bayrağını çekmiştir (Çerkeşli, 2016: 83).

Aşiretlere göre bütün bu yaşananlar bir onur meselesidir. Suriye'deki aşiretlerin hepsi silahlıdır ve ülke çapında %20'lik bir etkiye sahiptirler (Şen, 2016: 66). Aynı zamanda Dera bölgesi yapı itibariyle özel bir yerleşim yeridir ve Dera'da yaşayanların çoğunluğu seyidi, Ehl-i Beyt torunlarıdır.

Arap Baharı kapsamında yaşanan olayları üzerinden cesaret bularak protestoları başlatan muhalifler gösterileri birçok kente de yaymışlardır.

15 Mart günü "öfke günü" olarak ilan edilmiş ve ülke genelinde birçok şehirde ses getiren gösteriler düzenlemişlerdir.

Suriye halkı, rejime karşı yıllar boyunca içlerinde biriktirdikleri öfkeyi haykıracak fırsatı bulmuştur (Mercan, 2012: 185). Bu olay çatışmaların başlaması için bir neden olmuş ve bu tarihten sonra iç çatışmaya dönen bir savaşın içine girilmiştir.

18 Mart günü ise Cuma namazı çıkışında Şam, Halep, Hama, Humus, Lazkiye ve Banyas şehirlerinde büyük protestolar yapılmıştır. Olaylara polis güçleri tarafından müdahale edilmiştir. Gösterilerde dört kişinin ölmesi öfkeyi daha da arttırmıştır. Ölümlerin ardından protesto gösterileri yoğunlaşarak devam etmiştir. Protesto gösterilerinde ölenlerin cenazelerinde bir kişinin daha öldürülmesi halkın güvenlik güçlerine karşı çatışmaya girmesinin fitilini ateşlemiştir. Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın bölgedeki üst düzey kamu görevlilerini görevden alması ve bir komisyonu ölümleri araştırmak için bölgeye göndermesi olayları yatıştırmamış, aksine olaylar diğer şehirlere de sıçramıştır (Çerkeşli, 2016: 83).

23 Mart 2011'de Beşar Esad, Dera valisini görevden almıştır (Aksoy, 2014: 33). Bununla birlikte rejim, sıkıştığı her dönemde yaptığı gibi geri adım atarak, devlet memurlarının maaşlarını yükseltmiş, bazı gece kulüplerini kapatmış ve Müslüman topluma hoş görünmek için daha önce işten çıkarılan bazı tesettürlü kadınları işlerine geri alınmalarını sağlamıştır. Ancak protestocular bu defa hakları olan özgürlüklerini istemeye devam etmişlerdir (Kışlakçı, 2012: 213).

25 Mart'ta muhalifler Cuma namazı sonrası "Şeref Günü" düzenlemişlerdir. Esad halkın tepkisine engel olmak için bir dizi reform yapma sözü vermiştir. Halka hitap ettiği konuşmasında; vatandaşlık hakkı bulunmayan 300 bin Kürt'e vatandaşlık hakkı tanınacağını ve ülkede 40 yıldır var olan olağanüstü hâl yasasını kaldıracağını belirtmiştir (Orsam, 2012). Vaatlerinin yanı sıra devam eden operasyonlarla halkın Esad rejimine olan güvensizliği devam etmiştir.

31 Mart'ta, Esad olayların başladığı tarihten itibaren ilk defa Millet Meclisi'nde halka seslenen ve reform söz veren Esad, göstericileri, vatan hainliği ile suçlamıştır. Halkın büyük kesiminin umut bağladığı konuşmada göstericilerin vatana ihanetle suçlanmaları hayal kırıklığına sebep olmuştur. Verilen sözlere karşılık muhaliflere karşı düzenlenen operasyonların devam etmesi ve Mart-Nisan dönemindeki protestolarda 800 kişinin öldürülmesi üzerine, Esad'ın reform sözleri muhalif tarafta yankı bulamamıştır (Orsam, 2013: 103).

Suriye'deki muhalefet, Baas partisinin kurduğu rejimi yıkmak ve "Özgür Suriye Devletini" inşa etmek için harekete geçmişlerdir. Önce dostane bir yaklaşım izlemişler fakat karşılığında bu isteklerine beklenen tepkiler gelmemiştir. Bu yüzden

sonrasında silahlı isyanlara başlamışlardır. Bu süreçte Esad rejimi de muhalif kesim de dışarıdan silah ve ekonomik destek almışlardır.

Esad Rejimi tarafından, mart ayından itibaren gösteri yapan muhaliflere, tanklar eşliğinde operasyonlar yapılması ve üzerlerine ateş açılarak sert müdahale edilmesi sonucu yüzlerce kişi hayatını kaybetmiş ve uluslararası toplumun dikkati Suriye üzerine yoğunlaşmıştır.

9 Mayıs'ta Suriye Ordusu, Humus' u kuşatarak şehre tanklarla girmiş ve 3 Haziran'da, Hama' da Asi Meydanı'nda yaklaşık 50 bin kişinin gerçekleştirdiği yönetim karşıtı protestoya Esad güçleri tarafından kanlı bir şekilde müdahale edilmiştir. Saldırılarda 70 kişi ölmüştür. 6 Haziran'da Ordu, Cisir eş-Şugur kentinde cenaze töreni düzenleyen halkın üzerine helikopterlerle saldırılmıştır. Aynı gün 120 polisin öldürüldüğü, polis ve istihbarat binalarının yakıldığı duyurulmuştur (Aksoy, 2014: 41).

16 Temmuz'da İstanbul'da 'Suriye'yi Kurtarma' konferansı düzenlendi. Geçici hükümeti belirlemek amacıyla Heysem el-Malih başkanlığında 400'e yakın Suriyeli muhalif ilk defa bir araya geldi.

28 Ağustos'ta Esad güçleri, Şam'da Rufai Mescidinde teheccüd namazı kılan imam Şeyh Üsame Rufai ve cemaatini kuşattı. Kentte büyük infial uyandıran haberin ardından kalabalıklar mescide akın etti ve içeridekiler kurtarıldı.

Beşar Esad, iç politikada Suriye vatandaşını rahatlatacak, iktisadi yenilikler yapmamıştır. Daha çok babası Hafız Esad gibi baskıcı ve özgürlük kısıtlayıcı bir politika izlemiştir. Baas Partisi'nin dünyevi menfaatler üzerine kurulu ideolojik yapısını kıramamıştır.

İlk zamanlarda rejim tarafından yapılan müdahaleler geçici olarak görülmüştür. Büyük güçler, bölge ülkeleri ve kamuoyu Esad rejiminin de tıpkı diğer Arap baharı ülkelerinde olduğu gibi kısa sürede düşeceğini düşünmüşlerdir. Gözden kaçırılan husus Baas rejiminde diğerlerinden ayrı olarak ülkedeki ordu, bürokrasi ve istihbarat üçgenini derinlemesine yapılandırdığı gerçeğidir. Dış desteklerde işin içine girdiğinde Esad rejimi güçlü statüsünü muhafaza etmiş ve iktidarından ödün vermemiştir. Esad ve ailesinin sağlam yönetim duruşları, savunmasız ve güçsüz olan halk ile mücadele etme konusunda cesur davranmasına neden olmuştur.

Yaşanan isyanların ve ölümlerin artması, ABD – AB - Arap Birliği ve Türkiye'nin de tepki göstermesine neden olmuştur. Bu tepkiler, Birleşmiş Milletler öncülüğünde Suriye'ye karşı yaptırım uygulamalarının gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu arada Esad yönetimine karşı yaklaşık 150 muhalif grubun girişimi sonucu kurulan *Suriye Ulusal Kongresi*, Eylül ayında resmen görevine başlamıştır. Ancak ABD ve AB ülkelerinden yeterli desteği görememesi sebebiyle tam olarak amacına ulaşamamıştır. Kofi Annan başkanlığında gerçekleştirilmek istenen yaptırımlar da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Suriye'de sürecin bu denli uzun süreli ve kanlı geçmesinde, Rusya, Çin ve İran'ın destekleri de etkili olmaktadır (Deniz, 2014: 70).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, mart ayından ağustos ayına kadar 6 ay içinde Suriye'de gösteriler sırasında öldürülenlerin 2 bin 600 kişiden az olmadığını açıklamıştır. Bu süre boyunca katliamlara maruz kalınmasına rağmen barışçıl gösterilerden vazgeçmeyen Suriye muhalefeti, 2011 Temmuz'unda meşru müdafaa gerekçesiyle sivil eylemlerden silahlı direnişe geçmek zorunda kalmıştır (BMMYK, 2017).

2.2.4. Suriyelilerin Ülkeden Ayrılmaları

Baas rejiminin istikrarlı duruşu ve baskıcı rejimi sürdürme konusunda kararlı olması nedeniyle, ülke kanlı bir iç savaşa sürüklenmiştir. Tüm uluslararası ve bölgesel tepkilere ve diğer örneklerin sonuçlarına rağmen Esad bu tutumundan taviz vermemiştir. Çatışmalarla birlikte pek çok insanın hayatını kaybetmesine ve milyonlarcasının da sığınmacı durumuna düşmesine neden olan Baas Rejimi, düzenledikleri saldırılar ve attıkları bombalar ile birlikte ülkenin altyapısını ve ekonomisini tükenme noktasına getirmiştir (Dağ, 2015: 14).

Suriye direnişinin protestolarını askeri müdahalelerle bastırma kararlarının ardından geçen aylar süresince, Suriye ekonomisi önemli ölçüde yıkıma uğramıştır. Önemli konumda olan teknolojik ve ekonomik alanlarda devletin altyapısı Baas rejimi tarafından yerle bir edilmiştir. Ülkedeki gayrisafi millî hasılası küçülmüş ve işsizlik oranlarında büyük artışlar olmuştur. 2010 yılındaki rakamla bakıldığında enflasyon %40'ı aşmıştır ve Suriye Lirası Mart 2011'den bu yana değerini %51

oranında kaybetmiştir. Mültecilerin büyük çoğunluğu üç ana ülkeye dağılmış bulunmaktadır. En fazla mülteci alan ülkeler ilk başlarda Ürdün, sonrasında Lübnan ve hemen ardından Türkiye olmuştur. Suriye’de 4,6 milyonu aşkın kişi yerlerinden olmuşken, 4 milyonu aşkın kişi de yardıma muhtaç duruma gelmiştir. 2012 Eylül ayına kadar ülkedeki binaların %15’i tamamen yıkılmıştır %85 ‘i de neredeyse tamamen kullanılamayacak düzeyde yıkılmıştır. Ülkedeki çeşitli sektörlerin çalışmaması ve yatırımların durması nedeniyle finansal zararların toplamının yaklaşık 100 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Suriye’de Medical Corps’un sunduğu rakamlara göre hastanelerin %35’i kullanılmayacak durumda zarar görmüştür. İlaç eksikleri ise önemli ölçüde artmıştır. Ülkedeki devlet okulları da zarar görmüştür ayrıca bu okullar rejimin askeri operasyonlarına karşı sığınılan meskenler haline gelmiştir. 2012 yılının son aylarında silahlı muhalefet güçlerinde bir artış görülmüştür. Mevcut rejiminin muhalifleri yenilgiye uğratacak büyük çaplı askeri operasyonları yapabilmek için yeterli düzeyde insan gücüne sahip olmadığı görülmeye başlanmıştır. Birleşmiş Milletler ’in 2013 yılının başında yayımladığı raporda, altmış bini geçen sayıda sivil insan katledilmiştir. Buna rağmen Uluslararası toplum Suriye meselesine karşı duyarsız kalmışlardır ve böylece Esad’ın gerçekleştirdiği organize savaş politikasına ve sivil insanlara yönelik katliamlarına karşı tepkisiz kalmıştır. Suriye’nin dostları tarafından gösterilen bu tutum Esad rejimine cesaret vermiştir (BMMYK, 2013).

Suriye’de Mart 2011’de düzenin değişmesine yönelik yapılan eylemlerin kısa bir zamanda rejim karşıtı gösterilere ve çatışmalara dönüşmesiyle başlayan iç savaştan dolayı, komşu ülkelere ve Avrupa’ya ciddi anlamda insan göçü başlatmıştır. Ülkelerinde can güvenliklerini kaybeden Suriyeliler ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Suriye’den diğer ülkelere yaşanan göç dalgası, Birleşmiş Milletler Sığınmacılar Yüksek Komiserliği tarafından, yakın tarihteki en büyük göç dalgalarından biri olarak kabul edilmektedir (BMMYK, 2014). Aynı zamanda BMMYK bir diğer açıklamasında bu göç dalgasının Dünya üzerinde zorla yerinden edilme hususunda ilk sırada yer aldığını belirtmektedir (UAÖ, 2017).

Suriye’den diğer ülkelere gerçekleştirilen göçler iki dalga halinde olmuştur. İlk dalgada Suriyeliler en yakınlarına sığınmış, Türkiye’ye ve Lübnan’a göç

etmişlerdir. Bu göçlerde büyük bir çoğunluk yer almaktadır ve gittikleri ülkelerde halen misafir edilmektedirler (Kutlay ve Akçalı, 2015: 2).

Suriyelilerin büyük göçlerinin ikinci dalgası da 2015'in yazında gerçekleşmiştir. Hâlihazırda komşu ülkelerde uzun bir zamandan bu yana sığınan Suriyeliler artık göç rotalarını Avrupa'ya çevirmişler ve Akdeniz sahillerine akın etmişlerdir. Yeterli düzeyde eğitim alamayanlar, sağlık hizmetlerinden yararlanamayanlar ve iş bulamayanlar Avrupa'ya büyük umutlar ile kitleler halinde göç etmeye çalışmışlardır. Avrupa böylece ilk defa uzaktan seyrettiği Suriye iç savaşını doğrudan tecrübe etmeye başlamıştır (Kutlay ve Akçalı, 2015: 3).

İkinci dalganın yaşanması kaçınılmaz olmasına rağmen Avrupalılar, Suriyeli sığınmacılar konusunda hiçbir zaman olumlu olmamışlardır. Dünya medyası da bu konuda oldukça duyarsız kalmıştır. Fakat 2015 yılı Eylül ayında Yunanistan'a geçmek isterken on dört kişinin içinde yer aldığı bir fiber teknesinin sular altında kalmasıyla Suriyeli Aylan bebeğin cansız bedeni Fenerburnu sahiline vurmuştur (Birgün, 2016). Aylan bebekle birlikte 6 kişinin ölümüyle sonuçlanan bu haber ilk defa dünya basınında her zaman olduğundan daha fazla yer almıştır.

Aylan bebeğin kıyı sahiline vurmuş cansız bedeninin fotoğrafı savaşın iç yüzünü korkunç bir şekilde ortaya koymuş ve uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. Bu fotoğraftan sonra Suriyelilere giriş izni vermeyen bazı Avrupa ülkeleri belirli sayıda mülteciyi kabul edeceklerini ve Suriyelilere yönelik politikalarını daha olumlu yönde değiştireceklerine dair izlenimler vermişlerdir.

2.2.5. Suriyelilerin Türkiye'ye Gelişleri

İlk olarak Tunus'ta ortaya çıkan Arap Baharı 2011 yılında Suriye'yi de etkisi altına almıştır ve ülke içerisinde başlayan siyasi iç karışıklıklar ileri boyutlara ulaşarak, çatışmalara çok sayıda insanın yaralanmasına, ölmesine ve yerlerinden olmalarına neden olmuştur. Suriye iç savaşı dünyanın son yıllarda gördüğü en büyük insani krizlerinden biri olmuştur. Arap Baharı ülkelerinden farklı olarak bu süreçte Suriye'deki halk dağılmış bütün şehirler zarar görmüş ve dünyanın her yerine göç eden bir topluluk oluşmuştur.

Suriye'den Türkiye'ye ilk olarak 2011 de başlayan göç hareketi halen devam etmektedir. Savaşın ilk yıllarında yoğun olarak yaşanan göçler son zamanlarda azalmıştır. İlk aşamada çatışma ortamından Türkiye'ye kaçan Suriyelilerin sayısı iki yüz kişinin üzerindedir ve bu tarihten itibaren kaçak ve yasal yollarla ülkeye giren Suriyeli sayısı giderek artmıştır. Son olarak 2018 yılında kayıtlı Suriyelilerin sayısı 3 milyon 570 bin 352 kişidir (AFAD, 2018).

Suriye'den 2011 yılından bu yana yerinden edilen kişi sayısı 6,1 milyon kişidir ve Suriye içerisinde yardıma ihtiyacı olan kişi sayısı 13,1 milyon kişidir. Suriye'den en fazla göç alan ülke ise Türkiye olmuştur (BMMYK, 2018).

2.2.6. Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılar Politikası

Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin hukuki statüsü, çok tartışılan bir mesele haline gelmiştir. Türkiye'nin göç durumlarına ilişkin belirlenen ölçütlerini 1951 Mülteci Hukuku Cenevre Sözleşmesi tarafından belirlenmektedir. (Kap, 2014:31). Bu sözleşmenin hükümlerine göre bir kişinin mülteci statüsünde olabilmesi için beş ölçüte tabi olması gerekir. Bunlar; Irkı, dini, tabiiyeti ve siyasi birtakım düşünceleri nedeniyle belli bir toplumsal aidiyetinin olması, ayrıca zulme maruz kalacağından geçerli sebeplerle korkması, üyesi olduğu ülkenin dışında bulunması, ülkesindeki korumadan korkuları nedeniyle yararlanmak istememesi ve yararlanamaması, vatansız olması ve ülkesine geri dönmeye korkması, geri dönememesi ya da geri dönmek istememesidir (Kaypak, 2016: 90)

Türkiye bu sözleşmeye göre “coğrafi sınırlama ile taraftır. Yalnızca Avrupa'dan gelen kişilere “mülteci” statüsü verilmektedir. Avrupa dışından Türkiye'ye gelen kişilere ise geçici koruma standartlarında “sığınmacı” statüsü verilmektedir. Türkiye'ye kaçarak gelen Suriyeliler “mülteci” statüsünde değil “sığınmacı” statüsündedirler. “Sığınmacı” statüsünde birtakım boşlukların olmasından dolayı ve bir takım doğal hakları kapsamadığından Türkiye genel geçer yönetmelikler çıkararak Suriyelilerin yararlanabileceği uygulamaları devreye sokmuştur (Kap, 2014: 31-32).

İlk başlarda Türkiye Suriyelilere “geçici koruma altındakiler statüsü” ya da sığınmacı statüsü vermemiş ve onları “misafir” olarak kabule etmiştir. Fakat misafir

kavramının uluslararası hukukta bir karşılığı bulunmadığından bu durumun misafir tanımı altında keyfi uygulamalara dönüşmesi riskinden uzaklaşarak Uluslararası hukukta karşılığı olan bir tanımlama tercih edilmiştir. Türkiye Suriyeli göçmenleri, Ekim 2011'den bu yana, İçişleri Bakanlığının 1994 Yönetmeliğinde yer alan 10. Madde de “geçici koruma rejimi” ne aldığını bildirmiştir. Bu rejim asgari düzeyde uluslararası kalıplara uyum gösteren bir rejimdir. İçeriğinde açık kapı politikasını devreye sokulması, gelenleri geri göndermeme ve geri dönmeye zorlamama, sığınan kişilere bireysel statü belirlemesinin yapılması ve kamplarda rahat bir şekilde kalabilme imkânı, aynı zamanda barınma ve diğer gerekli bütün temel ihtiyaçların temin edilmesi gibi birçok içerikleri sunmaktadır (Göç İdaresi, 2017). Buradan yola çıkarak Suriyeli vatandaşlar için Türkiye’de geçici olarak koruma altındadırlar ve mülteci statüsünde kabul edilmeseler dahi bir mültecinin yararlanabileceği tüm imkânlardan yararlanabilmeleri her geçen gün daha da söz konusu olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bu konuda attığı adımlar sayesinde sığınmacılar için faydalı olacak birçok imkân sağlanabilecektir ve koşullar dahilinde gerekli çalışmalar yürütülmektedir diyebiliriz (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2013).

BMMYK Suriyeli sığınmacılara binaen uygulamaya geçirdiği kişisel kayıt ve statü saptama sürecini durdurmasıyla, Türkiye’de kampların kurulmasını ve genel koordinasyon yürütme işlemlerini AFAD Kızılay üstlenmiştir. Göçmenlerin nüfus kayıt işlemleri ve kimliklerinin dağıtım görevleri ise polis tarafından organize edilip yürütülmektedir. Ancak bütün işlemlerin tek bir elden yürütülmesi henüz sağlanamamıştır.

2014 yılında dört yıllık bir zaman zarfının ardından sayıları 2 milyona ulaşan Suriyeli vatandaşların hepsine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır. Bu başvuruların uzun araştırmaları sonucu şartlı mülteciliğe uygun olmalarının zorluğu sebebiyle 2014 yılında yürürlüğe sokulan ‘‘Geçici Koruma Yönetmeliği’’ ile aktif olan ‘‘Geçici Koruma Statüsü’’ nün devreye girmesiyle Türkiye’de bulunan kayıtlı Suriyelilere ‘‘Geçici Koruma’’ statüsü verilmiştir (Göç İdaresi, 2015).

Suriye’den Türkiye’ye gelmiş olan Suriyeliler, Mülteci ya da şartlı mülteci konumunda değildir ve bu statünün imkânlarından yararlanamazlar, bunun yerine ‘‘Geçici Koruma’’ statüsünden yararlanabilmektedirler.

Uluslararası göçü belirleyen en önemli faktör merkezi yönetimin kararlarıdır. Suriye'deki iç çatışmadan kaçmak isteyerek Türkiye'ye gelen "misafirlere" "geçici koruma" sağlanmış ve "açık kapı politikası" uygulamaya çalışılmış, ancak büyük oranda büyük kentlere düzensiz göç akımları olmuştur, hatta bunun az yoğunluklu olsa da sürdüğü görülmektedir. Zorunlu yerleşim yerine, göçmenin gideceği yer kendi tercihinin bırakılmıştır (Kirişçi, 2014: 14).

Türkiye'ye ilk sığınan Suriyeliler Nisan 2011 tarihinde gelmişlerdir. Aynı yıl Suriye'den gelenlere "açık kapı" politikası uygulanacağı ilan edilmiştir ve kalabilecekleri geçici koruma kampları hazırlanmıştır. Bu politikayla eğitim dâhil olmak üzere çeşitli hizmetlerin sağlanabilmesi için yasal çerçeve oluşturulmuştur. Süreç içerisinde uygulanan ve benimsenen politikalar kısa süreli ve daha çok acil yardım odaklı politikalar şeklinde olmuştur (Özer vd., 2016: 152-153).

Suriyeliler koruma kampları dışında Türkiye'nin bütün illerine gitmekte ve yerleşmekte özgür bırakılmışlardır. Kimlik kartları ve kayıt tutanakları ile birlikte her şehirde barınabilmektedirler.

Bu kapsamda Afyonkarahisar ili de Suriyeli sığınmacıların göz attığı şehirlerden biri olmuştur. Afyonkarahisar'da 5 bin civarında Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Tezimize konu olan sığınmacıların uyum sorunları ve yerli halkla olan ilişkileri yapılan araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

İlk olarak 2011 yılında Tunus'ta başlayan ve giderek diğer Ortadoğu ve Arap halklarını etkisi altına alan, sıra ile seslerini duyurmaya ve onları direnişe doğru sürükleyen Arap Baharı sürecinde, Suriye diğer ülkelerden farklı bir şekilde etkilenmiştir. Arap Baharı sürecini yaşayan diğer ülkelerden ayrı olarak bu süreçte Suriye'de iç savaş başlamıştır. Rejim tarafından sivil halka ateş açılmış, halk direnç göstermeye çalışmış fakat ülkenin genelinde birlik sağlanamamış ve Suriye halkı dağılmaya başlamıştır. Çoğu şehirde ciddi zararlar oluşmuştur. Şehirlerde yerleşim yerleri bombalanmış ve gündelik hayat durmuştur. Böylece yaşamak adına insanlar dünyanın dört bir yanına göç etmeye başlamışlardır.

Suriye'den Türkiye'ye ilk olarak 2011' de başlayan göç hareketi halen devam etmektedir. Savaşın ilk yıllarında yoğun olarak yaşanan göçler son zamanlarda azalmıştır. Suriye'den 2011 yılından bu yana yerinden edilen kişi sayısı 6,1 milyon kişidir ve Suriye içerisinde yardıma ihtiyacı olan kişi sayısı 13,1 milyon kişidir. Suriye'den En fazla göç alan ülke Türkiye olmuştur (BMMYK, 2018). Türkiye'de ilk olarak kamplara sığınan Suriyeliler, sonrasında ülkenin neredeyse her şehrine dağılmıştır.

Bu araştırmanın inceleme kapsamında yer alan Afyonkarahisar'da 5 bin civarında Kayıtlı Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Afyonkarahisar'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların ne koşullarda yaşadıklarını, Türk halkı ile bir arada oldukları süre içerisinde etkileşimlerinin ve birbirleriyle uyum gösterebilme durumlarının nasıl ilerlediğini, geri dönüp dönmeme düşüncelerini, aynı zamanda Türk halkının da Suriyeli sığınmacılara karşı genel fikirlerini, bir arada yaşadıkları süre içerisinde nasıl bir şekilde iletişim sağladıklarını, öğrenerek, çıkarımlar ve yorumlar yapabilmek adına 30 Suriyeli görüşmeci ve 30 Türk görüşmeci olmak üzere toplamda 60 kişi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu kişilere birbirleriyle olan ilişkileri ve etkileşimlerine dair çeşitli sorular yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplar, sınıflandırılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sığınmacı ve yerli toplumun ilişki ve etkileşimlerinin sosyolojik boyutu ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

1. SURİYELİ SİĞINMACILAR

Her insan doğup büyüdüğü yerde farklı amaçları olmaksızın kalmak ve hayatını vatanında devam ettirmek ister. Eğitim, kariyer, para kazanma veya sosyal ilişkiler gibi etkenlerin dışında kalan afetler, savaşlar ve otoriter baskılar yüzünden göç etmek durumunda kalanlar ise farklı yerlere göç ederler. Suriye’de yaşanan iş savaş nedeniyle 2011 yılından bu yana yaklaşık 350 bin kişi ölmüştür (BBC, 2018). Birçok aile çaresiz bir şekilde yurtlarını bırakarak başka ülkelere gitmek zorunda kalmıştır. Türkiye’ye gelerek kamplara ve farklı şehirlere sığınan göçmenlerin her biri farklı durumlar içerisinde. Türkiye’ye gelmeden önce değişik birçok duruma şahit olmuşlar, bazı aileler aile bireylerini kaybetmişler, bazıları yaralanmış ve pek çoğunun da yaşadıkları yer saldırılar ile birlikte yıkılmıştır. Bu süreç içerisinde savaşta evleri yerle bir olan ve yeğenini kaybeden 60 yaşındaki Suriyeli İbrahim Bey neler yaşadığını şu cümleler ile ifade etmektedir:

Soru 1. Türkiye’ye gelmeye nasıl karar verdiniz ve gelmeden önce nasıl bir durumun içerisindeydiniz?

Halep’ten geldik biz. Çok kalabalık bir aileyiz. Evimizde böyle çok büyüktü, iç içe geçen bir sürü ev vardı. Gelinlerim torunlarım üç tane oğlum bide başka akrabalarımız hepimiz aynı yerdeydik. Elbise böyle kıyafet dükkânımız vardı birkaç tane. Üç tane oğlum bakıyordu oraya. Ben çalışmıyorum, çünkü yaşlılık görüyorsun, bide hastayım. Şimdi geriye hiçbir şey kalmadı. (Fotoğrafi göstererek) bu evimizin önü işte hepsi bombalarla yok oldu. Çok güzeldi bizim her şey ailemiz çok mutluyduk. (Ağlıyor). Bir gün uçaktan bir bomba attılar ve evimiz bu hale geldi. Çok özledik ama yapacak bir şey yok. Abimin oğlu orada öldü, yaşlılarımız öldü. Biz buraya ölmek için geldik. Çünkü orada kalınca kiminle savaşacağımız bilmiyoruz. Zaten ben elime hiç silah almadım hiç silah tutmadım bile. (İbrahim, 60, çalışmıyor)

33 yaşındaki Rabia hanımın atılan bir bombadan dolayı evlerine bir şarapnel parçası düşmüş ve kızı Ayşe’nin sol bacağı ve böbrekleri yaralanmıştır. Yaşadıkları bu kötü olayı şu sözlerle anlatmaktadır:

Bizim durumumuz Şam’dayken çok iyiydi bir apartmanda yaşıyorduk. Eşim ayakkabıcılık yapardı kayınpederimin de dükkânları vardı. Maddi durumumuz şimdikine göre çok iyiydi. Evim falan çok güzeldi en çok evimi özledim ama şimdi ev

diye bir şey kalmadı. Ev yok. Savaş başladıktan sonra her şey kötüye gitti. Buna da şükür hepimizin yaşaması elhamdülillah. Ben en çok kızımın yaşamasına şükrediyorum. Biz buraya gelmeden önce evden dışarı çıkamıyorduk eşim sadece dışarı çıkıp yiyecek ve su alıp geri dönüyordu. Çocuklarım o günlerde açlardı ve korkuyorlardı. Bir gün sabah karşı uykudan bir gürültüyle uyandık, Ayşe'nin böyle burası kanlar içerisinde. Ben orada Ayşe öldü sandım. Hemen kucağıma aldım. Evimizin üzerinden bir bomba atmışlar, evin yan tarafına düşmüş evin çatısı çöktü içeriye bir şarapnel parçası girdi o sırada ve o da kızımın bacağının üst tarafına denk geldi. Kızımı o halde görünce artık ben anladım gideceğimizi. Eşime baktım. Hemen nüfus kâğıtlarını aldık kimlikleri yani. Ayşe'yi ve Muhammet'i alıp hemen Türkiye'ye geldik. Çünkü orada hastaneler çalışmıyordu. Kızın ameliyat olması için buraya gelmek gerekti. Orada kalsaydık Ayşe şimdi belki de yanımızda değildi. Her şeyimi bıraktım evim çok güzeldi en son gelmeden önce baktığımda her yer yıkılmıştı. Öylece bıraktık. Sadece paramızı alabildik. Hemen gelir gelmez Gaziantep'te baktılar Ayşe'ye ameliyat oldu. Sonrada şimdi burada kızım 3 tane ameliyat oldu. Daha iyi olacak inşallah. Elhamdülillah. (Hatice, 33, ev hanımı)

32 yaşındaki 4 çocuk babası Muhammet Bey 'de yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmiştir.

Orada hayat yok ki. Yiyecek yok, su yok, fakirlik var hep. Zaten Esad savaş olmadan önce de fakirlere bakmıyordu. Savaş çıktı biz bir şey bulamaz olduk. Herkes bize neden savaşmadınız diyor şimdi. Benim abimin oğlu özgür Suriye ordusunda şehit oldu. Biz kiminle savaşacağımız bilmiyoruz ki. Bir sürü çeteler var bizim orada 40-50 tane çete vardı. Kimse kimsenin bölgesine giremiyordu. Çeteler şehirdeki yerleri bölüşmüşler kendi aralarında kavga ediyorlar. Mesela bu mahalle benim şu mahalle senin gibi. Başkasının mahallesinden geçerken hemen üstüne geliyorlar. Savaş biterse onlara kalacaklarını sanıyorlar. Başkasının bölgesine giren olursa hemen kavga ediyorlardı. Biz şimdi hangisine gidelim. Elimizde silahımız yok. Karşı taraf silahlıydı. Nerden silah bulacağız. İnsanlar bize hep kızıyorlar ama gerçekten bizim savaşacak kimsemiz yok elimizde silahımız yok ben evden neyle çıkıp gideyim. Sizin Türkler gibi değil bizim orası. Biz burada 15 Temmuz'da çok korktuk. Bir Erdoğan vardı bizi koruyan ona da bir şey olursa biz nereye gidelim diye çok korktuk. Hani var ya sizin Tayyip Erdoğan. Biz savaştan çıkıp buraya geldik burası

da gidecek dedik. Hanım falan hep o gece sabaha kadar kuran falan okudu. Ama siz öyle yapmadınız siz vermediniz. Hem bize sahip çıktınız hem topraklarınıza. Ama şimdi deseniz ki savaş var Türkiye için savaşacaksınız biz sizin ülkeniz için her şeyi yaparız. Bizi askere alsalar, gerçekten ben katılmak istiyorum. Türk vatandaşı gibi askere gitmek isterim. Sizin ülkeniz gerçekten çok güzel her şeyiyle. Hem herkes çok yardım ediyor. Burada bide düzen var. Hemen herkes yardıma koşuyor. Toparlanıyorsunuz. O çok güzel. (Mahmut, 38, fırıncı).

Irak savaşı olmuştu hatırlıyor musunuz? O zaman Iraklılar bizim ülkemize gelmişti bizden bazı kişiler onlara neden ülkenizde kalıp savaşmadınız, neden geldiniz demişlerdi. Şimdi o diyenlerin hepsi buraya geldi. Bizim orada kalmamız ölmekle aynı biz ölmek için geldik. Sadece biz olsak erkekler olsak kalırdık ama ben nasıl bırakayım bunları şimdi nereye gideceklerini bilmezler diliniz yabancı ben ailemi yaşatmak için geldim. Orada olsak hepimiz şimdi yoktuk çünkü bombadan ölmesen açlıktan ölürsün. Bazı yerler iyi ama Hristiyanlarda çok var bizim orada onlar iyiler. Onların olduğu yerler iyi. Bizim hep sıkıntımız oldu. Biz orada ölürdük ama çocuklar için geldik. (Muhammed, 32, Fırıncı)

Suriye'den Türkiye'ye gelmeye karar veren katılımcılar o süre zarfında ilk olarak düşündüklerinin çocuklarının ve eşlerinin canları olduğunu belirtmişlerdir. Esad rejimi tarafından üzerlerine bombalar atıldığını, hava saldırılarının pek çok kişiyi öldürdüğünü, şehirlerinde yaşamın durduğunu söyleyen katılımcılar, çatışmanın olmadığı zamanlarda da açlık ve susuzluktan bitap düştüklerini söylemişlerdir. Ülkelerinden ayrılmaya karar vermelerindeki en büyük etkenin saldırılara karşılık verecek bir askeri birliklerinin sağlanamaması olduğunu ifade etmişlerdir. Özgür Suriye Ordusu'na pek çok yakının katıldığını söyleyen katılımcılar, şehirlerinin her mahallesinde ÖSO'dan ayrı çete yapılaşmalarının olduğunu ve silah temin etme konusunda yetersiz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Soru 2. Suriye'den ne zaman ve nasıl geldiniz? Buraya yerleşmeniz nasıl oldu?

Biz geleli 4 yıl oldu. Söylesem mi bilmem ama biz hepimiz kaçak geldik buraya, Haberlerde oluyor ya hani tellerden atlıyorlar öyle bizde öyle geçtik geldik. Napayım bırakayım da açlıktan ölsünler mi. Sonra Hatay'da hiç kampa gitmeyi düşünmedik bile hemen başka şehre gitmeden Afyon'a geldik. Ben daha önce Afyonu

duymuştum bir arkadaşım gelmişti buraya ondan bizde geldik başa bir yer bilmiyoruz ki. Buraya geldiğimizde bir tane ev bulduk 200 liraydı kirası eşyalar aldım biraz param vardı. Kimseyi tanıımıyordum her şeyi kendim yaptım. (Hüseyin, 35, işçi)

Biz önce Gaziantep'e geldik sınırdan geçip, orda bir akrabanın yanında kaldık 3 ay, Sonra buraya abim çağırdı geldik. (Abdalla, 20, öğrenci)

Biz buraya 2014'te ailemle geldik. Ben daha önce buradaki mermer şirketleriyle birlikte iş yapıyordum, onların mühendisiydim sonra savaş çıkınca orada çocuklarımı karımı bırakıp buraya tek başıma gelmek olmazdı birlikte geldik, pasaportlarımız vardı kaçak gelmedik ve buradaki bağlantılarımla birlikte bir ev tuttuk. Ordu bulvarında oturuyoruz benim maaşım yeterli geliyor elhamdulillah bizim yurttaşlarımıza göre daha iyi durumumuz ama ben yıllardır burada çalışıyorum zaten. İşim iyi olduğu için aldığım maaş ta ona göre tabi. (Mustafa, 38, mühendis)

Katılımcıların bir kısmı kaçak olarak bir kısmı da resmi işlemlerle birlikte pasaportlarını kullanarak buraya gelmişlerdir. Genel olarak katılımcılar arasında yasal yollarla gelenlerin sayısı azdır. Türkiye'nin açık kapı politikasını devreye sokmasıyla birlikte sınır kapılarından geçerek rahat bir şekilde geldiklerini ifade etmişlerdir. Kaçak olarak gelen kişiler taşıma aracı kullanmaksızın yürüyerek geldiklerini belirtmişlerdir.

Soru 3. Bu semte yerleşmenizin nedenleri nedir?

Burada kiralar hem ucuz hem de bizim Halep'teki komşularımız burada yaşıyorlar. Kendi mahallemizin insanları ile burada bir arada olmak daha iyi oluyor. (Mahmut, 38, fırıncı)

Biz buraya ilk geldiğimizde bacanağım bizi bu mahalleye çağırdı ve bize ucuz bir ev bulmuş ilk çıktığımız ev 350 liraydı iyiydi ama şimdiki evimiz 500 lira daha iyi ısınıyor ve hem yeni. Başka mahallelerdeki kiralari veremeyiz, bize çok. (Muhammed, 32, Fırıncı)

Kocam bizi buraya taşıdı biz İstanbul'da halamların yanındaydık ilk başta. Afyona gelince hemen bu mahalleye geldik. Çünkü bizim gibi Suriyeliler çok vardı burada. Bide ev kiramız 350 lira Sahipata' da oturuyoruz. (Sara, 23, ev hanımı).

Katılımcılar daha çok maddi unsurlara dayanan bir semt seçimi yapmışlardır. Diğer semtlerde görüştüğümüz 7 kişi ise maddi geliri daha iyi seviyelerde olan kişilerdir. Suriyeliler kiralarn ucuz olması sebebi ile daha çok Mecidiye mahallesine yerleşmişlerdir. Şehirde hemen hemen her mahallede yaşamakta olan Suriyelilerin yoğun olarak buldukları semtler Mecidiye, Çavuşbaş ve Sahipata civarları olmuştur. Görüşmeciler arasında Toplam 23 kişi bu mahalle semtlerinde ikamet etmekteledir.

Soru 4. Afyonkarahisar'a ilk geldiğiniz zamandan bu yana ne gibi değişimler yaşadınız?

İlk geldik dil bilmiyoruz, evimiz yok. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Sonra bizi Ahmet abi İHH var dedi İHH 'ya getirdi. Burada sağ olsunlar hemen bir ev tuttular içinde hiç eşya yoktu sağ olsunlar onlar eşya da veriyormuş geldiler yaptılar evimizi bide alışveriş yapmışlar marketten. Allah razı olsun çok iyi insanlar. Allah onlara daha çok versin. Şimdi birkaç ay geçti biz yeni geldik sayılır yani. Kocam iş buldu bazen hamallık yapıyor bide mermer fabrikasına girecekti. Daha iyiyiz. En azından çocuklarımız hayattalar eşim para kazanıyor. Elhamdülillah. (Rabia, 23, ev hanımı)

Biz burada 5 senedir kalıyoruz. İlk geldiğimizde elimizde bir şey yoktu. Ama şimdi biz zengin olduk. Çocuklar okula gidiyor daha iyi öğreniyorlar her şeyi, artık anlıyorlar Türkçeyi sonra komşularımız çok iyi geçen gün benim gitmem gereken bir yer vardı sağ olsun bizim Aysel Hanım diye bir komşumuz var o baktı kızıma bir gün. Ben ona güvendim çünkü bana gelir gider ihtiyacımızı sorar. O bize sahip çıktı Allah razı olsun. Şimdi biz buraya alıştık artık. (Ayşe, 27, ev hanımı)

Çocuklar bir şey isterlerdi biz alamazdık artık alıyoruz para biriktirip. Bilgisayar bile aldılar bir tane avukat hanım bize getirdi. Çocuklar çok sevindi. Çok çok iyi olduk biz. Eskiye göre şimdi her şeyimiz var. Bak evimiz ne güzel oldu. Bu eve yeni taşındık sıcak oluyor önceki evimiz ısınmıyordu. Daha fazla kirası ama olsun çocuklar hasta olmazlar burada. Biz burayı öğrendik ilk geldiğimizde anlamıyorduk. Dil öğrenince artık değişti her şey. (Rahaf, 29, ev hanımı)

Elhamdülillah eskisi gibi değiliz. İmkânımız var şimdi. İlk geldiğimizle şimdi çok fark var arada. Etrafa alıştık. Bu yaşadığımız mahalle Suriye gibi aynı. Suriye'de nasılsa burada da öyle. Çocuklarım para kazanıyorlar. Büyük oğlum elini

kaptırmiş makinaya mermer fabrikasındaiken şimdi o çalışamıyor ama küçükler çalışıyor. Biz çok seviyoruz burayı. Her şey güzel yani. Bi tek buna üzüldük. İyileşir inşallah. (Fatma Esma, 50, ev hanımı)

Suriyeli katılımcılar ilk olarak geldikleri gün ile şimdiki arasında çok fazla fark olduğunu belirtmişlerdir. Maddi olanaklarını geliştirmişlerdir ve para kazanmaları mümkün olabilmıştır. Çocuklar okullarına kayıt olabilmiş ve eğitim hakkından yararlanabilmişlerdir. Katılımcıların özellikle erkek ve çocuk olanları Türkçeyi öğrenme noktasında kendilerini çok ilerletebilmişler ve iletişimleri rahat bir hal almıştır. Bunun nedeni erkeklerin iş hayatında ve çocukların da okul hayatında evin hanımına göre daha fazla sosyalleşmelerinden kaynaklanmaktadır. Yine de okulda Türkçelerini geliştiren çocuklar, evde anneleriyle Türkçe diyaloglara yönelmişler ve anneleri de Türkçeyi öğrenmek adına yol kat etmişlerdir. Hane içerisinde Türkçe ve Arapça ikisi bir arada konuşulmaya başlanmıştır. Türk komşuları ve esnaf ile iletişimleri güçlenmiş ve artık birbirlerini tanırlar hale gelmişlerdir. Katılımcılardan kendilerini Türk gibi hissettiklerini söyleyenler dahi olmuştur.

Soru 5. Çocuklarınızın eğitim durumları nasıl gelişmekte ve Türkiye'deki akranları ile iletişimleri ne durumda? Dil konusunda sıkıntı yaşıyorlar mı?

Abdülmelik sınıf birincisi oldu bu sene kendi sınıfında öğretmeni hediye verdi, resim çektik. Bizim hanımdan daha iyi Türkçe konuşuyor. O hep evde ya bilmiyor daha. Rimes da öğrendi Türkçeyi şimdi 2 ye geçmesi gerekiyordu ama onu geçirmediler diğer çocuklar bilmiyorlar Türkçeyi, hocası bir şey sorunca Rimes arkadaşlarına söylüyor. İyi öğrendi. Rinad anasının yanında öğreniyor. Bizim çocuklar çok iyi hemen öğrendiler de şimdi Arapçayı unutuyorlar ama. Yazın kursa gidecekler unutmasınlar diye. Bütün arkadaşlarıyla çok iyiler. Rimesi'n bir sürü arkadaşı var okulda hepsi de çok seviyor ama dışarı çıkarmam ben onları. Bir sürü haber oluyor çocukları hiç dışarı çıkarmadık belli olmaz ne olacağı. Evde oynuyorlar bunların hepsi. (Muhammed, 32, Fırıncı)

Bizim bu bahçe var çocuklar hep ordalar arkadaşları hepsinin geliyorlar dolaşıyorlar. Aynı Suriye çocukları gibi. Bizim çocuklarımız bunlar Dera'da da aynı mahallede oynarlardı şimdi Türk çocuklarıyla oynuyorlar. Benden iyi Türkçe

biliyorlar ben bazen bilmediğim bir şey oluyor soruyorum yani onlara. Annelerine söylüyorlar hanım çok anlamıyor. Sanki kendi dilimizmiş gibi konuşuyorlar. Okulda da çok başarı gösterdiler. Özellikle Abdullah'ı öğretmen çok sevmiş. Hep o çeviriyor Türkçeyi arkadaşlarına yardımcı oluyor. (Hasan Hüseyin, 47, İşçi)

Çok iyi bak konuşsun anlaşılacak artık Türk gibi Türkçe konuşuyorlar, Amel ve Amine. Okuldaki arkadaşlarını çok severler bizimkiler öğretmenlerini de sever, anlaşmaları çok iyi oldu. Bide eğitiminiz güzel ondan. Yabancı çocuklar olduklarını kimse anlamıyor bazen. (Farah, 32, ev hanımı)

Katılımcıların verdiği yanıtlarda çocuklarının akranlarıyla iletişimlerinin genelde iyi olduğu yönünde yanıtlar alınmıştır. Buraya geldikleri günden itibaren Türkçe iletişim içerisinde olduklarından ve okul eğitimlerini Türkçe aldıklarından dolayı Türkçe konuşma ve anlaşma konusunda sıkıntı yaşamamışlardır. Okullarında ve mahallelerinde akranlarıyla iletişimlerinin Türk çocuklarından farklı olmadığı yönünde bilgiler verilmiştir. Türkiye'nin eğitim standartlarını oldukça beğenen ve eğitimcilerden memnun olduklarını söyleyen Suriyeli katılımcılar çocuklarının aldıkları bu eğitimler neticesinde iyi birer meslek sahibi olabileceklerini düşünmektedirler. Türkiye'deki eğitim şartlarının Suriye'deki eğitim şartlarından daha iyi olduğunu vurgulayan katılımcılar ülkelerinde olmaları durumunda çocuklarının bu kadar iyi gelişmeler göstereceklerini düşünmemektedirler. Ailelerin çoğu düşük bir eğitim seviyesindedir ve çocuklarının kendi eğitim durumlarını aşacaklarını öngörmektedirler. Bazı katılımcılar kendilerinin değil daha çok çocuklarının hayatları için Türkiye'ye gelmenin ne kadar doğru bir karar olduğu vurgusu yapmışlardır. Kendilerinin artık okuma gibi bir hayallerinin olmadığını bu düşüncelerini çocuklarını aksettirebilmeyi amaçlamaktadırlar. Katılımcıların aktarımlarına göre neredeyse hepsi Türkçeyi öğrenmiş durumdadır. 3 yaşın üzerindeki tüm çocuklar çevre ile iletişim halinde olduğundan Türkçeyi çok kolay bir şekilde öğrenmişlerdir. Daha küçük çocuklar hane içerisinde anadil konuşulduğundan ilerleyen dönemlerde okul ile Türkçelerini geliştirmektedirler.

Soru 6. Türkiye Cumhuriyeti'nin size sunmuş olduğu imkânlardan memnunuz musunuz?

Allah Türkiye Cumhuriyetinden razı olsun. Bize baktınız. İlaç verdiniz aş verdiniz biz perişandık. Nasıl böyle kalabalık geldik. Bizi kovmadınız. Çocuklarımız okuluna gidebildi biz hastanelerde muayene olabildik. Sizin kendi insanınız en çok yardımı onlar yaptı. Etraftaki insanlar evinde fazla ne varsa getirdiler. Allah size bizim gibi savaş yaşatmasın. Siz giderseniz bizim gidecek yerimiz yok. (Kasım, 67, çalışmıyor)

Çok memnunuz. Evet, her şeyimiz var. Çocuklarımız rahat yaşıyorlar, akrabalarımız da var burada hep birlikte yaşıyoruz. Çocuklar okulda aşı oldular şimdi. Bizde hastaneye gidip tedavi oluyoruz. 5 yılımızın dolmasını istiyoruz o zaman vatandaşlığa başvururuz. Ama bunların dışında devletten maaş alıyor diyorlar almıyoruz vallahi. Sadece kömür verdi, belediye kışın muhtarlıktan erzak geldi bide. Maaş yok, gerçekten yok. Kimse inanmıyor. (Ammar, 45, boyacı)

Suriyeli katılımcıların hepsi de düşüncelerinde Türkiye'ye minnet duyduklarını ve gerek halkın gerekse yöneticilerin onlara çok yardımcı olduklarını dile getirmişlerdir. Halkın ve vakıfların sağladığı para, erzak, eşya ve kıyafet yardımlarının onlar için çok önemli olduğunu belirten katılımcılar aynı zamanda Suriye'ye kapılarını açan ve sığınma hakkını onlara veren devlet yetkililerine de şükran duyduklarını ifade etmişlerdir.

Soru 7. Türkiye'de farklı şehirlerde yaşayan mülteci yakınlarınız var mı? Varsa şartları karşılaştırabilir misiniz?

Benim kız kardeş Konya'da yaşıyor. Kocası da orada. Biz ilk geldiğimizde onların yanına gittik. Bizden önce geldiler. Biz orda kalamadık burası daha iyi. Mahallemiz de daha iyi bide belediyeden bize kömür geldi onlara sordum gelmemiş. Burası daha rahat ben Konya'dan daha iyi derim buraya. (Rende, 23, ev hanımı)

Biz ilk İstanbul'a geldik. İstanbul'da çok aç kaldık. Çünkü orda iş yok, aş yok. Çok kalabalık bide. İyi ki de buraya geldik, buranın insanı bize daha iyi davranıyor. Allah hepinizden razı olsun. İstanbul'da kocam iş bulamadı, sadece pazarda hamallık yaptı ama burada şimdi birinin yanında iş buldu, yani bize iş için iyi oldu burası. Ramazan'da herkes yardım ediyor bide. Evimizden kimse eksilmedi Allah razı olsun. (Sara, 23, ev hanımı)

Gaziantep'te biz 6 ay yaşadık sonra otobüsle buraya geldik. Orada eşimin abisi vardı. Hala ordalar ama biz burayı daha çok sevdi. Orada onların yanındaydık, burası daha sakin daha güzel. Onlarda orada mutlular bizde burada iyiyiz elhamdulillah. Antep çok büyüktü bide. Bize kampta kalın dediler bide ama kampta kalmaktansa burası daha iyi yani. (Ahmad, 25, işçi)

Genel bir ifade ile katılımcılar Afyonkarahisar'da yaşamaktan oldukça mutlulardır. Başka bir şehre gitmeyi hiç düşünmemektedirler. 30 katılımcı içerisinde Afyonkarahisar'dan gitmeyi düşünen bir katılımcı olmamıştır. Akrabalarının ve tanıdıklarının içerisinde İstanbul, Bursa, Gaziantep, Konya ve Hatay'da olanlar vardır. Bu şehirler ile Afyonkarahisar arasındaki fark sorulduğunda tüm katılımcılar Afyonkarahisar'ı daha ucuz ve yaşaması daha kolay bir yer olarak tanımlamışlardır.

**Soru 8. Türk vatandaşlığına geçme uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
Türk vatandaşlığına geçmeyi ister misiniz?**

Ahh. Keşke. Ne dedin şimdi sen. Var mı öyle bir şey? Hemen geçeriz. Hiç durmayız. Biz sizi çok seviyoruz bizde kendimizi Türk görüyoruz. Vatandaşlık hakkımız eksik. Öyle bir şey olsa hiç beklemem. Hemen vatandaşlığa geçeriz. (Ridvan, 65, Çalışmıyor)

Tabi tabi tabi. Ben burada beş oldu geleli. Şimdi ben istiyorum geçmek ama benim hanım ve çocuklar 3 yıl oldu. Onlar geçemez. Biz artık burada yaşıyorsak vatandaşlığa geçmek çok isteriz. Ama ben onları beklerim birlikte olsun. Bizim küçük geldiğimizde 1 yaşındaydı şimdi o beş yaşına gelince inşallah öyle bir şey olursa geçeriz. (Ömer, 31, öğretmen)

Suriye'de zaten bizim kaydımız silinmiş. Esad biz buraya gelince vatandaşlıktan herkesi çıkartmış. Biz aslında hiçbir yere ait değiliz. Biz vatansızız. Geri dönmek istersek dönemeyiz bile. Şimdi evinde olmayan herkes vatandaşlıktan çıkarılmış. Eğer bizi kabul ederseniz biz Türk vatandaşı olmak isteriz tabi ki. İkisi de olsun isterdik ama maalesef şimdi sadece elimizde burası var. Sizde almazsanız biz zaten dünya üzerinde sayılmıyoruz. (Farah, 32, ev hanımı)

Türkiye'de kalmak ve geri dönmek istemeyen katılımcıların hepsi Türk vatandaşlığına geçmeyi istemektedir. Türk vatandaşlığına geçerek tam olarak Türk gibi yaşamak istediklerini belirten Suriyelilerin, Türk vatandaşlığına geçebilme

durumları mümkündür. Türk vatandaşlığına geçmek için üç kategoriden birinde yer almak gerekmektedir. Bunlar; 5 yıldır Türkiye’de ikamet etmek, Türkiye’de doğmuş olmak ve Türk biriyle evlilik yapmaktır. Türkiye’de son on yılda Suriye vatandaşlığından Türk vatandaşlığına geçenlerin sayısı 12 bin civarındadır. Bunlardan 6 bin 250 kişi doğum yolu ile 4 bin beş yüz kişi Türkler ile evlenerek ve bin civarında kişi de 5 yıldır Türkiye’de bulunmalarından dolayı Türk vatandaşlığına geçme imkânını elde etmişlerdir (CNN, 2017).

Bunların dışında kalan bir diğer vatandaşlık hakkı da ‘‘Türk vatandaşlık kanununun 12. Maddesi, gereği istisnai bir statüde yer alan kişilerdir. Bilim, kültür sanat ve eğitim yolu ile kamu düzeni bakımından engel teşkil etmeyen göçmenlerin Türk vatandaşlığına geçebilmeleri zaruri olarak belirlenmiştir. (Türk vatandaşlığı kanunu 12. Madde.)

Soru 9. Türklerle evlenen bir yakınınız var mı? Türk vatandaşıyla evlenmek size göre nasıl bir durumdur?

Benim kız kardeşim bir Türk ile evlendi. Evlendiği zaman Türkçe bilmiyordu ama şimdi öğrendi ve birlikte çok mutlular. Bizim için farklı milletten biri olması önemli değildir Müslüman olması çok önemlidir. Bütün Müslüman kardeştir ve Türk ya da Suriyeli olması önemli değildir bizim için. İkisi de birbirine alıştılar ve çok fazla zorluk yaşamadılar. Yaşları da kırk civarında iki insan. (Hatice, 33, ev hanımı)

Eğer kızlarım büyüdüklerinde (3 tane küçük yaşlarda kızı var) bir Türk ile evlenmek isterlerse onlara karşı çıkmam. Türkler ve Suriyeliler (Araplar) kardeştir. Müslüman olduktan sonra bizim için bir problem yoktur. Aynı zamanda oğlumda bir Türk kızı ile evlenebilir. Ama Türk kızları bir Suriyeli genç ile evlenmek ister mi bilmiyorum, genellikle Türk erkekleri Suriyeli kızlarla evleniyorlar tersini görmedim. Yıllar içinde sizlerde bizleri benimser ve alıştırsanız bu durumda daha çok olabilir. (Seyyare, 33, ev hanımı)

Türk erkekleri özellikle doğuda Suriyeli kadınlar ile evleniyorlar. Kimisi ikinci eş olarak evleniyor. Suriyeli bazı insanlarda kızlarını başlık parası karşılığında evlendiriyorlar. Bu durumdan çok fazla şikâyet eden birisini görmedim. Türklerle evlenmek genellikle güzel karşılanıyor arada büyük bir yaş farkı ya da küçük yaşta evlendirme durumu olmadığı müddetçe kızların hayatları kurtuluyor

gözüyle bakılıyor. Kocası Suriye’de ölen bazı kadınlarda buraya geldiklerinde sahipsiz kaldıklarını düşünüp evlenmek istiyorlar. Geçim sıkıntısı ve güvenlik anlamında sorun yaşamamak için evlenenlerde var. (Reşat, 40, işçi)

Türklerle evlilik Suriyeli katılımcıların gözünde olumlu bir etkiye sahiptir. Din konusunda hassas olan katılımcılar Müslüman olmaları şartıyla Türklerle evliliğin mümkün olabileceğini ifade etmektedirler. Suriyeli kızların Türk erkekler ile evlenmeleri daha sık yaşanan bir durumdur ve verdikleri örneklerde tam tersi bir durumdan bahsedilmemiştir.

Soru 10. Yaşadığınız mahalledeki Türk vatandaşları sizlere karşı nasıl bir tutum içerisinde ve komşularınız ile ilişkileriniz ne durumda?

Keşke daha iyi olabilsek. Biz kendi aramızda daha sık görüşüyoruz, burası Suriye gibi geliyor bize, komşularımız var ama onlarla gelip gitmiyoruz. Biz gitmek gelmek isteriz ama onlar sanki biraz çekiniyorlar tabi bizde öyle oluyoruz. Ama hepsi de iyi insanlar bize kızan birisi olmadı. (Fatma 18, öğrenci)

Bir tane komşumuz var adı Aysel. Aysel çok iyi biri hep bize gelir çocuklara bir şeyler getirir. Benim küçük kızım hasta oldu birkaç gün hastanede kaldık mesela o baktı diğer kızıma Allah ondan razı olsun. Bize sahip çıktılar kendisi de kocası da. İyi ki de tanıdık onları. Yani hep olumlu oldu bizimle konuşmaları. (Ayşe 32, ev hanımı)

Bir tane alt katta oturan birisi vardı hiç selam vermiyordu bir gün çocuklara bağırması oyun oynarlarken bizi sevmiyor sanırım. O kadın dışında kimse bize bir şey demedi. Herkes bize alışmış. Beni Türk zannediyorlar hatta Türkçem iyi olduğu için. (Muhammed 32, fırıncı)

Biz çok seviyoruz komşularımızı onlarda bizi seviyorlar. Biz çünkü kimseye zarar vermedik. Biz savaştan gelmiş insanlarız burası sizin ülkeniz. Kimseye bir şey diyemeyiz ki zaten. Olumsuz bir şey hiç yaşamadık çok şükür. (Mahmut, 38, fırıncı)

Sizler çok iyisiniz. Bizde yardım pek olmaz. Bize Iraklılar geldi hani Irak’ta savaş oldu ya Amerika ile olan savaş. Onlar da bize geldi, çok yardım olmadı. Burası daha iyi mesela insanlarda zengin-fakir, büyük-küçük yok bide patronlar aynı.

Suriye’de patron büyük bir şey ve ben patronu görmüyorum ama burada patron iyi bir şey ve ben sabah patronla birlikte kahvaltı yapıyorum. (Hüseyin, 28, işçi)

Suriyeli katılımcıların çoğunluğu Türklerle ilgili bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra komşuluk bağlarının çok sıkı olmadığını da söylemek mümkündür. Ne çok bağlı ne de birbirlerinden bağımsız olan toplumsal ilişkileri normal bir seviyede devam etmektedir. Her iki tarafın da birbirleriyle olan iletişimleri çekimsel seviyelerde kalmakta ve yüzeysel bir hal almaktadır. Gündelik selamlaşmaları haricinde genel komşuluk ilişkilerinin boyutu normal seviyelerdedir. Sohbet etmek veya birlikte vakit geçirmek gibi bir takım sosyal ilişkiler, henüz düşük bir orandadır. Toplumsal boyutta, çekingenlik ve güven problemi ise aşılabilmiş bir durumda değildir. İş yerlerinde çalışan erkek katılımcılar ise iletişimlerinin komşuluk ilişkilerine göre daha iyi olduğunu, iş yerlerindeki patronları ve çalışma arkadaşları ile aynı Suriye’de olduğu gibi normal şartlar içerisinde iletişimde olduklarını, diyaloglarının çok iyi seviyelerde seyrettiğini söylemişlerdir. Erkek katılımcıların daha geniş bir çevreye sahip olmaları ve daha fazla kişi tanımaları onların iş hayatında ve sosyal hayatta kadınlara göre daha fazla yer almalarıyla ilgili bir durumdur. Aynı zamanda çocukların akranları ile iletişimleri de okul sayesinde oldukça gelişme göstermiştir ve okula giden çocuklar kendi ülkelerinde olduğu gibi normal bir sosyal ilişki ağına sahiptirler.

Görüşme gerçekleştirdiğimiz Suriyeli sığınmacılar özellikle burada misafir oldukları ve burada yaşama hayallerinin altında, minnet duygularının olduğunu belirtmişlerdir. Çekingenliklerini defalarca kez belirtmişler ve Türk halkına şükran duyduklarını söylemişlerdir.

Soru 11. Gözlemediğiniz kadarıyla Türkiye’de hoşunuza giden bir politika yâda uygulama var mıdır? Kendi ülkenizde de olmasını istediğiniz bir örnek verebilir misiniz?

Türkiye bir kere çok güzel. Harika! Siz çok şanslısınız. Bütün şehirleriniz güzel ve yöneticileriniz çok iyiler. Biz Türkiye’nin yönetimini ve cumhuriyetini çok takdir ediyoruz. Cumhurbaşkanı çok seviyoruz çünkü o bize sahip çıktı. Bu ülkede yapılan her şeyi biz beğendik zaten biz burada misafiriz ayıp olur beğenmesek. Siz bize topraklarınızı verdiniz ekmeğinizi paylaştınız nasıl beğenmeyiz. Yardım

yapılmasını çok beğendik erzak olsun kömür olsun. Sağlık bedava ve çocuklarım çok kolay okula gidiyorlar. Bizim de şehirlerimiz çok güzeldi ama bizde daha çok fakirlik vardı. Adaletli bir sistem yoktu. (Vala, 24, ev hanımı)

Burada emeklilik var bizim orada sadece memurlar emekli olabiliyordu. Yani esnaf falan olamıyordu. Ben onu çok beğenmiştim siz insanınıza sahip çıkıyorsunuz. Bize bile. Allah razı olsun hem sizden hem de başkandan yani cumhurbaşkanından. (Abdülkerim, 34, işçi)

Katılımcılar Türkiye'yi ve Cumhurbaşkanı'na çok sevdiklerini neredeyse her sözlerinde dile getirmişlerdir. Kendilerinin çok acı tecrübeler yaşadıklarını ve zalim yöneticilerinden çok fazla eziyet gördüklerini burada ise kendi halkından olmayan yöneticilerin onlara sahip çıktığını söylemişlerdir. Kendi ülkesinde göremedikleri standartları Türkiye'de yaşayan ve çocukları adına burada gelecek düşünebilme imkânı veren herkese teşekkür etmektedirler.

Soru 12. Ülkenizdeki savaş bir gün sona erdiğinde ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

Bizim Suriye'de durumumuz iyi değildi. Geçim sıkıntısı çekiyorduk. Suriye Türkiye gibi değil orada fakir ve zengin ayrımı vardır. Fakirlere çok yardım yapılmaz. Türkiye'de ise orta halli insanlar ve zenginler yardım yapmayı çok seviyor. Fakirlik diye bir şey yok. Biz şimdi kendimizi burada orta halli görüyoruz. Suriye'de iken fakirdik. Burada kendimizi daha iyi hissediyoruz. Allah Türklerden razı olsun çok iyisiniz. Bu yüzden geri dönmeyi istemiyoruz.

Yok yok. Biz nereye döneceğiz ki. Biz buraya gelince Esad bizi silmiştir vatandaşlıktan. Geri dönemeyiz artık buraya alıştık ki. Eğer siz bizi geri göndermezseniz biz kalmak istiyoruz. (Farah, 32, ev hanımı)

Evet, geri döneceğiz. Şehirlerimiz bir gün eski haline dönecek ve biz geri gideceğiz. Daha orada bir sürü akrabamız komşumuz var benim doğduğum topraklar orası. Çocuklarımı geri götüreceğim. (Hasan Hüseyin, 47, işçi)

Tablo 10. Geri Dönmeyi Düşünüyor Musunuz?

	Kişiler	Oran
Evet	7	23,3
Hayır	23	76.7
Toplam	30	100

Geri dönmeyi düşünenler 30 kişi arasından 7 kişi ile sınırlı kalmıştır. Suriyeli görüşmeciler Türkiye’de kendilerinin ve çocuklarının geleceklerini daha parlak görmektedirler. Ülkelerindeki savaş tamamen bittikten sonra bile geri dönmeyi genel itibariyle düşünmemektedirler. Türkiye ‘de kaldıkları süre içerisinde Türkiye’nin şartlarından oldukça memnun kaldıklarını hem ekonomik hem de sosyal hayatlarında kendi ülkelerinden daha iyi standartlarda olduklarını söylemektedirler. 7 katılımcı ise geri dönmeyi istediklerini ve bunun nedeninin işlerinin Suriye’de daha iyi olduğunu ve burayı sevseler bile eski düzenlerini özlediklerini ifade etmişlerdir.

Soru 13. Türklerle bir arada yaşamaya ve ortak bir gelecek düşünmeye ne kadar yakınsınız? Sizce bu mümkün müdür?

Siz bizi kabul ederseniz biz burada alacağız ve biz size alışırız. (Huda, 28, ev hanımı)

Biz dışarıdan geldik bizi geri göndermezlerse eğer şimdi yaşadığımız gibi yaşamaya devam ederiz. (Abdülmelik, 20, öğrenci)

Bizim çocuklarımız sizinkilerle aynı okulda okuyorlar, benim patronlarım Türk, aynı otobüse biniyoruz aynı suyu kullanıyoruz. Neden bize siz farklısınız desinler ki. Biz zaten Müslümanız sizde Müslümanız. Suriye Türkiye kardeştir. Arabistan ile kardeş değil ama Türkiye ile kardeş. Bizi kabul ederseniz burada kalırız biz. (Usman, 38, işçi)

Biz size uyum sağlarız çünkü biz başka yerden geldik. Mahallemizdeki komşularımız da burada annem babam da burada hepimiz çok iyiyiz. Biz şimdi dilimizi hatırlıyoruz ama çocuklar zaten sizin çocuklarınız gibi oldu. Onlar büyüyünce aynı sen gibi olacak. Hatta şimdi bile size özeniyor bizim çocuklar. Siz

gibi kapanmak istiyorlar, annesi gibi istemiyor. Sizin yemeklerinizi yiyorlar, sizin marketlerinizden alıyoruz biz her şeyi. Yani ben şunu anladım artık biz siz gibiyiz. İleride hiç anlaşılmayacak belki de. (Abdallah, 40, işçi)

Katılımcıların burada kalmak isteyen kesiminin tamamına yakını gelecek adına ortak bir paydada buluşabilmek konusunda oldukça olumlu yanıtlar vermişlerdir. Suriyeliler bu şehre sonradan geldikleri için uyum sağlama hususunda kendilerinin özveride bulunmaları gerektiğini düşünmektedirler. Kendi milletlerinden toplum adına problem çıkartan kişiler ile bir tutulmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ev sahibi halkın onları zaten benimsediğini ve ileride aradaki farkların tamamen ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Suriyeliler yerel halk ile uyum sağlama ve ortak paylaşımlar konusunda geleceğe dair umutlulardır.

2. YEREL HALK

Soru 1. Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Aynı şartlar altında siz kalsaydınız nasıl davranırdınız? Farklı bir ülkeye sığınmacı olarak gider miydiniz?

En yakın biz varız. Gelecekler tabi nereye gidecekler? Arabistan mı alacak onları? Şu dünya üzerinde bana bir tane Türkiye gibi insaflı ülke gösterir misin? Biz olsak başka bir ülkeye gider miydik? Gitmezdik neden çünkü biliyor musun bizim gidecek yerimiz yok. Biz burada ölürüz. Biz nasıl ki Çanakkale'de bu toprakları düşmana vermediyse şimdi de ya vermeyiz ya ölürüz. Ama o insanlar geldiler bize olsun. Onlarda Müslümanlar sonuçta bizim onlara sahip çıkmamız lazım. Bizim kardeşlerimiz onlar. Yalnız hep akıllılarını zekilerini Avrupa aldı. Biz de alsaydık ya doktorunu mühendisini onlara iş verseydik. (Cemal, 40, esnaf)

Onların gelmelerinden hiç memnun değilim. Gelmelerdi kalsalardı ülkelerinde savaşsalardı. Biz gider miyiz başka bir yere biz gitmeyiz mesela bırakıp ta. Onlarda gelmeseydi. Tamam, savaş vardı falan diyorsun ama savaşsaydı erkekleri. Kadınları hadi anladım çocukları anladım erkekleri neden geldiler. Ben kendim adına rahatsızlık duyuyorum geçen gün markette gördüm bir tanesini sırada önüme geçtiler bir şey demedim bir şey desem beni dövecek sanki kadın. Ben çok rahatsızım. (Rahika, 64, Ev hanımı)

Suriyeli sığınmacı sayısının çok fazla olduğunu düşünüyorum. Bence buna bir sınırlama getirilmeli idi. Yani Türkiye'nin her yerine yayılmasından ziyade en azından belli bölgelere dağıtılabilirdi. Belli bir plan çerçevesinde örneğin yalnızca güneydoğu bölgesi ya da Doğu Anadolu bölgesi Suriyeli sığınmacılara verilip 3 milyon vatandaşın tamamını bu bölgede barındırabilirdik. Ben gider miydim başka bir ülkeye? Kendi ülkemde yaşayamayacak derecede kötü bir durumda olsaydım mecbur giderdim. Ama öncelikle sonuna kadar direnmeyi yeğlerdim. (Nur, 27, Mühendis)

Başka sığınacakları bir yer olmadığı için bize sığındıklarını düşünüyorum. Büyük konuşmak istemem fakat herhalde öleceksem kendi toprağında ölmek isterdim ben gitmezdim. Bu zaten Türklerin genel bir özelliğidir hani İlber Hoca da anlatır ya onu Türkler başka bir yere gidemez. Öncelikle bir de evli çoluklu çocuklu bir insan olsam aynı şartlardayken ailemi çocuklarımı oradan çıkartırdım ama ben o kadar acele eder miydim bilmiyorum. Çünkü mutlaka oradaki çeteleşmeyi önleyecek vatanperverlik oluşacaktır herhalde diye düşünüyorum. (Volkan, 32, Akademisyen)

Suriye'den Türkiye'ye yönelik başlayan göç hareketi neticesinde yaklaşık 4 milyona yakın insan Türkiye'ye sığınmıştır. Bu sığınma durumu karşısında Türk insanın tepkileri çok çeşitlilik göstermiştir. İlk başlarda Suriyelilere daha ılımlı olan ve sonrasında burada kalıcı olduklarını düşündüklerinde, fikirlerini değiştirenler olmuştur. Tam tersi bir durum olarak, ilk başlarda Suriyelilere çok tepkili olan ve sonrasında onlarla güzel ilişkiler kurarak, fikirlerini değiştiren birçok kişi vardır. Savaş esnasında sosyal medyada yankı bulan görüntüler ve Suriyelilerin sınır kapılarından geçerek Türkiye'ye gelmelerini doğal bir Ensar duygusuyla karşılayanlar ve onlara sahip çıkmak için mücadele eden birçok kişi olmuştur. Bunun ardından 2012 yılında kaçak göçmen olarak Yunanistan'a geçmek isterken botlarının batmasıyla, cansız bedeni bodrum sahiline vuran Aylan bebek ile fikirlerinin değiştiğini belirten birçok kişi vardır. Katılımcıların çoğu Suriyelilerin ülkelerinde kalıp sonuna kadar savaşmaları gerektiği düşüncesindedirler. Bir kısmı da Suriyelilerin çaresizlikten buraya sığınmalarının en doğal hakları olduğunu ve Türk ve Müslüman olmanın bir gereği olarak bize sığınanlara sahip çıkmamız gerektiğini ifade etmişlerdir.

Soru 2. Sizce Suriyelilerle Türklerin ortak paydaları var mıdır? Anlaşmazlık yaşayacakları durumlar neler olabilir?

Var elbette. Öncelikle dinimiz ortak. Çünkü onlar Hristiyan olsaydı ülkemize alacağımızı düşünmüyordum. Bu nedenle din büyük bir ortaklık noktası. Onun dışında Kültür farkı da çok yok diye düşünüyorum. (Esra, 25, öğrenci)

Biz sonuçta Müslümanız onlarda Müslüman. Yani ibadetlerimiz inancımız aynı. Bence aynı bizim gibiler ve öyle çok fazla ortak yönümüz vardır bence. Bir keresinde çocuklarını bırakmışlardı bana hastaneye gitmişti kadın, çocuğa hangi yemeği yaptıysam yedi bizimle beraber her şeyi yaptı torunlarımızla iyi anlaştılar. Kadınlara de ben anlaştık öyle bize ters gelen bir şey olmadı aynı gibiyiz bence. (Hidayet, 50, ev hanımı)

Bizim etrafımızda var Suriyeli komşularımız kadın bir keresinde bize kısır gibi bir salata getirmişti onların yemeğiymiş çok iyiler kendi hallerinde bir aile. Ortak olarak bence her şeyimiz ortak yani mesela bir Avrupalı ya da Amerikalı olsa onlar yabancısıdır ama bunlar hemen yanı başımızdaki insanlar ve ayrı düştiğimiz noktalar çok yoktur. Yemekleri bizden bir farklı ama o da çok değil yani Ortadoğu Arap mutfağı bizden ne kadar farklı olabilir. Bunun dışında ibadetlerimiz benziyor hatta aynı, kültürümüz benziyor, yaşantılarımız benziyor sadece biz biraz daha özgür bir ülkeyiz onlar çok alışık değillerdir. Açık kadınlar da var bizde kapalı da. Ama onların hepsi başörtülü ferace giyiyorlar genelde, hatta buraya gelip yerleşmiş bir komşumuz var o da artık buraya uydu pardösü giyiyordu. Onların yaşantıları bize göre biraz daha tutucu sadece. (Emel, 34, öğretmen)

Türk katılımcılar Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaları konusunda belirgin tepkiler gösterirken, ortak değerler konusunda daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Anlaşamayacakları ya da çözülmeyecek problemlerin, olmayacağını düşünen katılımcılar Suriyeliler ile genel olarak anlaşılabilirliklerini sorulara verdikleri yanıtlar ile gün yüzüne çıkartmışlardır. Eşit şartlar altında aynı kültür değerlerine sahip olabileceklerini ve gündelik yaşamda çok büyük farklılık yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Suriyeliler ile aynı toprakları paylaşmanın ötesinde aynı değerlere ve aynı duygulara sahip olmanın ise zamanla oluşacağını söylemişlerdir.

Soru 3. Yakın ilişkiler kurduğunuz Suriyeli komşularınız var mıdır ne sıklıkla görüşüyorsunuz? Onlara güven duyuyor musunuz?

Komşumuz var Suriyeli. Evimizde ne fazlaysa kıyafet olsun, yiyecek olsun, para olsun onlara sürekli yardımda bulunuyoruz. Şuhut'ta oturuyorlar bizimle aynı yerde. Ve evet güveniyorum onlara. İyi insanlar çok çocukları olsa da iyi insanlar. (Nur, 27, Mühendis).

Komşularımız çok fazla. Pek yakın değiliz arada bir görüyorum. Güvenme konusuna gelirsek ne anlamda bir güven yani bize zarar vereceklerini düşünmem ama bir şey emanet etmek falan diyorsanız hangi Türk komşuma tam anlamıyla güvenirim ki onlara da güveneyim. Şimdi akrabaya güven olmuyor. (Ömer, 25, işçi)

Suriyelilere güvenemem ki şimdi günümüzde kime güvensen bir şey oluyor arkasından. Bana zarar vereceklerini düşünmem ama samimi ilişkilere gerek yok bence. Komşular var etrafta iyi insanlar gibi duruyorlar yani kimseye zararları yok bizimkilerin ama geçen gün markette bir olay oldu Türk bir kadınla Suriyeli bir kadın tartıştı Suriyeli kadın çok hiddetli bir şekilde davrandı ben o manzarayı görmek istemezdim sen mazlumsun sığınmışsın buraya bazen nasıl davranacaklarını bilmiyorlar. (Rahika,64, ev hanımı)

Türkün Türk'ten başka dostu olmaz. Ben onlara saygılı davranıyorum onlarda bize ama bu kadar. Ben sadece Suriyeliye değil yabancı başka kimseye güvenmem. (Hasan, 30, işçi)

Katılımcıların verdikleri yanıtlardan Suriyeliler ile Türklerin yakın ilişkiler içinde olmadıkları ve genelde dış mekânları paylaştıkları görülmektedir. Dış mekândaki ilişkilerinin bazen yakın bazen uzak düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bunlara istinaden birkaç katılımcı da Suriyelilere güvendiklerini ve yakınlıklarını belirtmişlerdir;

Ben evlerine gelip gidiyorum. Çocuklarıyla benim çocuklarım arkadaş. Çok düzgün insanlar. Eşim Hüseyin beye iş verdi ve birlikte çalışıyorlar şimdi. Ayakkabı atölyesi var eşimin Hüseyin Bey de Suriye'de mağaza sahibiymiş buraya gelince tabi eşimle çalışması nasip oldu. İnanın o kadar güvenirim ki onlara bazı Türk yakınlarımızda bile daha iyiler içlerin hiç kötü niyet yok ama bizim bazı Türk insanımız onları çok dolandırmaya çalışmış biraz sömürmek için uğraşmışlar.

Mesela onlar buraya ilk geldiklerinde evlerini biz kurduk. Bazı insanlarımız onlara fazla fiyatlardan eşya satmaya kalkışmış eşim hemen duruma müdahale etti. Zaten perişan halde gelmişler neden böyle şeyler yaparlar anlamıyorum. Sonra biz onlara yardım ettik onlar ilk gelenlerden çünkü direk evlerine bomba düşmüş çocukları yaralandığı için gelmek zorunda kalmışlar. Hatta maddi durumları bizden daha iyiymiş belki de zenginlermiş ve şimdi bu durumda olmalarına rağmen asla isyan etmiyorlar hepsi şükürlü insanlar. Ben onları gördükçe kendimize hayret ediyorum. Zenginken bu duruma düşmek hiç kolay değil. Helal olsun hepsine de. Tamamen güvenirim ben onlara. (Ayşe, 41, ev hanımı).

Şeklinde benzeri yanıtlar vermişlerdir. Suriyelilere güvenenlere oranla güvenmeyenlerin sayısı fazla olsa dahi insanların güven konusunu milliyetçi bir yaklaşımla değil genel-geçer aldıkları kararlar ve edindikleri tecrübeler hususunda oluşturduklarını söyleyebiliriz. Sadece Suriyelilere güvenmemek konusunda değil, yaşanan çağın getirdiği şartlarla birlikte kimseye güvenmemek eğiliminde olduklarının yanıtlarını vermişlerdir.

Soru 4.Suriyeli mülteciler suç ve şiddete karşı eğilimleri var mı? Varsa Türklere kıyasla daha fazla mı suç işliyorlar?

Yok, aynı bence ama suça karışıyorlar. Bir kısmı karışıyor ne yazık ki. Bizimde kötü niyetli insanlarımız kimsesiz Suriyelileri himayesi altına alıp yetiştirmeye başlamışlar ne yazık ki. O yüzden hırsızlık olsun tecavüz olsun bu gibi suçlara karışan Suriyeli vatandaşlar da mevcut bence. (Ali ihsan 53, esnaf).

Şimdi her insan suça karışabilir ben bunu Suriyeli Amerikalı Türk diye ayırmam. Herkes suça karışabilir. Biraz bizim medyanın yanlış yansıtmaları da oluyor. Hükümete karşı olanlar Suriyeliler gitsin vay efendim Suriyelileri aldınız ülkede huzur kalmadı diye ortalığı karıştırıyorlar. Hoş şeyler değil bence. Ama çocukları dilendirenler var onlara kızıyorum tabi her millette var aynı romanlarda da olduğu gibi. Zorla dilendirilen çocukların gelecekleri pek te aydınlık olmuyor takdir edersiniz. Kötü ortamlara karışıyor sonra tabi suça eğilimleri olacaktır. Ama ben özellikle afaki bir fark görmüyorum. (Hilal, 29, işçi)

Suçta bence bizimkilerden fazla karışıyorlar. Bide sen dışarıdan gelmişsin bi otur şöyle edepli bir şekilde misafir olarak geldiğin ülkede nerden buluyorsun insanın huzurunu kaçırma hakkını! (Sadiye, 40, eğitimci)

Türk katılımcıların Suriyelilerin suçta karışma eğilimlerine verdikleri yanıtlar genel kapsamda her insanın suçta karışabileceği, onlarında bir şekilde suç durumlarının söz konusu olduğu ve insanların genel problemi olarak ele alınması yönündedir. Katılımcıların bir kısmı da Suriyelilerin suç işlemeye yönelik eğilimlerini misafir olarak geldikleri ülkede hiç hoş karşılanmadığını suç işleyen Türklere göre daha ağır bir ithamla yargılanmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Yabancı bir ülkede huzur kaçırmanın kendi ülkesinde suç işleyen birine kıyasla daha ağır olduğu gerekçesiyle bu konuda katı bir tavır takınan kişiler olmuştur. Bazı katılımcılar da özellikle Suriyelilerin huzur ortamını kaçırdığını ve Türklere oranla daha fazla suçta karıştıklarını ifade etmiştir.

Bizim ülkemizde zaten suç işleniyor evet ama onlar geldi geleli daha fazla arttı. Taşlı sopalı saldırı yapmışlar geçen gün bir markette. Olmaması gereken bir olaydır bu. (Nilay, 32, memur).

Soru 5. Ülkemize sığınmacı olarak gelen Suriyelilere verilen haklar ve imkânlar hakkında neler düşünüyorsunuz? Sağlık ve eğitim hakkından yararlanmaları konusunda sizleri rahatsız eden bir durum var mı?

Ahh ah ben bu konuda çok sinirliyim çok hassasım zaten. Bizim çocuklarımız nasıl çalışarak didinerek o üniversiteye giriyorlar onlarda öyle girsin. Ne hakları var bizim çocuklarımızın yerlerine girmelerine! Ya da bizim fakirimiz fakir değil mi neden onlara daha fazla yardım yapılıyor? Tamam, sağlıktan yararlansınlar toplum sağlığı içinde çok önemli bir şey ama diğer hakları ben kabul edemiyorum nedense. Bizimkiler dururken. (Rahika, 64, ev hanımı)

Şimdi ben bir şey merak ediyorum bu insanlar maaş alıyorlar mı? Alıyorlarsa hiç güzel değil bir sürü fakir insanımız dururken. İlk önce kendi insanımız yardım etmeliyiz. (Hasan, 67, emekli esnaf)

Hangi şeylerden faydalanabiliyorlar? Sağlıksa tamam, eğitim hakkı herkesin de olmalı bence hiçbir problem yok yani onlar da insan netice de biz ayırmamalıyız

bakın insanları herkes bu dünyada eşit. Hepimiz her şeyden önce Müslümanız. Müslüman Müslümana sahip çıkmaz ise ne olur bu halimiz? (Emine, 34, memur)

Genel olarak katılımcılar Suriyelilere tanınan ayrıcalıkların olmasından rahatsızlardır. Suriyelilerin herkesle eşit haklara sahip olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Geçici koruma kapsamında yararlandıkları birtakım haklar konusunda, katılımcılara bilgi verildiğinde, tepkileri olumlu sonuçlara dönüşmüş ve kendi insanlarından ayrı ve özel tutulmamalarının içlerini rahatlattığı yönünde ifadeler kullanmışlardır. Afad'ın ve Kızılay'ın kamp ve kamp dışındaki sığınmacılara uluslararası hukuk kapsamında yapmak durumunda olduğu yardımlar, açıkça ifade edildiğinde gelen tepkiler azalmıştır ve şaşkın ifadeler ile ‘*bilmiyordum, bize hep öyle anlattılar*’ şeklinde genel yanıtlar alınmıştır. Uluslararası Mülteci ve Sığınmacı Hukuku gereği mağdur kapsamında başka bir ülkeye sığınmış ve kayıtlı olan her insanın çeşitli yardımlardan faydalanabilecek olması halk tarafından çok bilinen bir durum değildir.

Soru 6. Suriyelilerin Türk vatandaşlığına geçmeleri konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Ben karşıyım direk. Net. İşsizlik var şimdi Suriyeliler de geldi iyice artıyor. Bide onlar vatandaşlık alırlarsa hiç gitmezler ve sorunlar artar.

Bizim ülkemizin genç ve dinamik bir nüfusa ihtiyacı vardır. Görüyoruz evlilik ve doğum oranları azaldı. Cumhurbaşkanı boşuna mı diyor 3 çocuk diye. Bence Suriyelilerin vatandaşlığa geçmesi bizim genç ve dinamik nüfusumuzu artıracak Bakın gelenlere hepsi genç ve genç yata evlenip çocuk sahibi olmuşlar. Bizim onlara ihtiyacımız var. Eğer doğru yerde doğru planlamalar yaparsak çok güzel bir kalkınma gerçekleştiririz. O kadar doğru bir kara olarak görüyorum ki bizim insanımız giderek Avrupa'daki yaşlı nüfus gibi olacak hiç olmazsa Suriyelilerin nüfusumuza katkısı olsun. Suriyelileri istemeyenleri anlamıyorum bence sadece nüfusu canlandırmaları için bile durabilirler. Hepsi geçsin vatandaşlığa

Bence çok iyi olur. Mesela çok uzağa gitmeyin Almanya ya biz işçi göçü verdik. Bizim ülkemizin nüfusu azaldı Almanya'nın ki arttı bir dönem. Almanya kalkındı mı kalkındı. Şimdi Türkler orada belli bir seviyeye geldi. Bizim insanımız gidiyor da nüfusu canlandırıyor da bize gelen olunca neden tepki gösteriliyor ki. Çok

ta güzel olur geçmeleri vatandaşlığa. Göreceğiz çok yakında Avrupa'da Amerika'da genç nüfus kalmadı bizim genç nüfusa sahip olmamız gerek hiçbir güç duramaz o zaman önümüzde. Türkler şimdi geç evleniyorlar geç çocuk yapıyorlar. (Muhittin, 27, öğrenci).

Eğer geri gitmeyeceklerse geçsinler tabi Türk vatandaşlığına. Onlarda askere gitsinler onlar da çalışsınlar ülkemize katkıda bulunsunlar. Madem daha buradalar o zaman hepimiz eşit olalım ve hepimiz bu ülke için bir şeyler yapalım. (Sümeyye, 26, işçi).

Katılımcıların bir kısmı Suriyelilerin Türk vatandaşlığına geçmelerini tehdit olarak algılamakta bir kısmı da istihdama ve ekonomik hareketlenmeye katkılarının olacağını savunmaktadırlar. Bu durumdan rahatsız olanlar ve olmayanlar son derece uç noktalarda yanıtlar vermişlerdir. Tehdit olarak algılayanlar nüfuslarının artmalarını ve ülke içerisinde milliyetçi tartışmalar olacağını söylemektedirler. İç kargaşanın yaşanacağını ifade etmişlerdir. Zıt görüşlerde ise Türk vatandaşlığına geçen Suriyelilerin ülkeye katkı sağlayacaklarını aynı zamanda Suriyelilerin ayrıcalık aldıkların düşünenleri için vatandaşlığa geçmeleri konusunda, eşit koşulların sağlanmış olabileceğini ifade etmişlerdir.

Soru 7. Ailenizden birinin Suriyeli biriyle evlenmesine nasıl bir tepki verirdiniz? Özellikle kırsal kesimdeki erkekler ikinci eş olarak Suriyeli bayanları tercih etmekte sizlerin böyle bir durum karşısındaki düşünceleriniz nelerdir?

Bence olabilir neden olmasın. Hepimiz Müslümanız biz asla Suriyeli, Türk, Kürt diye ayırım yapmayız. İnsan olsun hakkaniyetli olsun önemli olan budur. (Cemal, esnaf, 40)

Çok tercih edilen bir şey değildir bence. Büyük konuşmayayım ama oğlumun evlenmesini istemezdim. Doğu'da hatta afyonda da duydum Suriyeli kadınlarla evleniyorlar ama ben doğru bulmuyorum hele ki kuma olarak alıyorsa yazık onlara. Bu durumdan yararlanıyorlar resmen. (Canan, 45, ev hanımı).

Her milletten insanı ben ailemde kabul edebilirim hiç fark etmez. Yani evlenenleri duydum çok ta mutlularmış. Kendileri bilirler. (Ebru, 35, akademisyen)

Eğer kendi karısını bırakıp evlenen varsa çok ayıp bu kadına yazıktır. Suriyeliler için kendini garantiye alma şekli gibi geliyor bana zaten yabancıların çok yaptığı bir şey bu. Ben ailemde istemezdim. (Ayla, 26, memur)

Allah korusun şimdi kocamın öyle bir şey yaptığını düşündüm terk ederim onu. Gençler evlenecekse evlensinler ama ben bu koca koca adamların yaptığını doğru bulmuyorum. (Fatma, 65, ev hanımı)

Bayan katılımcılar bu soruya genelde olumsuz ve tepkili yanıtlar vermişlerdir. Erkeklerin Suriyeli kadınların mağduriyetlerinden yararlandıklarını ve Suriyeli kadınların da kendilerini kurtarmak için evlendiklerini düşünmektedirler. Erkek katılımcıların arasında ise bu evliliklerin yardım amaçlı ve savaş sonrası mağdur durumda olanların böyle evlilikler yapabileceklerinin normal olduğunu ifade edenler de olmuştur. Genel olarak Suriyeliler ile evlilik konusunda çekimser kalan Türk katılımcılar evliliklerin öncelikle kendi milletinden bir insanla yapılması gerektiği düşüncesindedir.

Soru 8. Türk vatandaşlarının yapmak istemedikleri işleri Suriyelilerin yapmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye ekonomisine bir katkı mıdır?

Her işte çalışacak insana ihtiyacımız var bizim. Aslında bizde sınırlama getirmeliydik. Kanada, Avrupa yaptı? Hep üniversite mezunlarını aldı bizse herkesi aldık. Devletin bu konuda çalışma yapması gerekiyordu eğitilmiş kişilere öncelik verebilirdi. Gelenler tabii her işi yapabilirler çünkü ihtiyaçları var. Ekonomiye zarar mı kar mı orasını bilemem çünkü gelen her Suriyeliye bütçe ayrıldı. Hatta onlara ayrılan bütçeyle yeni bir köprü mü yapılmış ne. (Yüksel, 40, memur).

Buraya gelen Suriyeliler bence ekonomiyi hareketlendirdi tabii ki. İçlerinde zenginleri de vardı bakmayın öyle yardım alanların muhtaçların olduğuna çalıştıkları zaman ekonomiye katkıları olacaktır. Doğru mesela bizim Türkler bazı işleri basit görüyor yapmıyorlar o zaman onlarda o işlerdeki boşlukları doldururlar. Aferin de. İş ayırmadan yapanlar var. (Osman, 50, işçi).

Türk ekonomisine katkıları var ancak şöyle istihdam olarak bakarsak o kadar çok işsiz insan var ki onların yerini Suriyeliler alıyor şu anda. Ekonomiye katkıları oluyor. Anca ne düzeyde onu kestiremiyorum. Yani bizim insanımız bir işe girecekken

Suriyeli birisi daha az ücrete çalışırım derse Suriyeli kişi alınır diğerinin hakkı yenmiş olur. (Ayşe 40, ev hanımı)

Bizim genç nüfusumuz azalıyor şimdi, Suriyelilere yeni kan gözüyle bakmamız lazım. Hem ekonomiyi canlandırırılar hem de genç bu nüfusumuzu. Ben olumlu bakmaya çalışıyorum. (Ezgi, 25, öğrenci)

Katılımcılar bu soruya iki yönlü cevaplar vermişlerdir. Bir kısmı ekonomiye olumlu etkilerimin olacağını ve Türkiye'nin gelecekteki ekonomik kalkınma hareketlerine ve yeni istihdam alanlarının ortaya çıkmasına katkı sağlayacakları yönünde pozitif gelişmeleri olacağını düşünürken bir kısmı da Suriyelilerin az ücretlerle çalışmalarından dolayı Türk vatandaşlarının işsiz kalacaklarını ayrıca Suriyelilere yapılan yardımlar yerine kendi ülkelerine çeşitli yatırımlar yapılabileceğini söylemişlerdir. Bu iki yönlü cevapların ilkinde, gelecek adına umutlu ve Suriyelilerin özellikle ekonomik anlamda olumlu etkiler getireceği, daha ılımlı düşünceler yer almaktadır. İkinci yanıtlarda ise katılımcıların milliyetçi duygularının ön plana çıktığını ve gelecek adına korkulu ve endişeli bir bekleyiş içerisinde olduklarını söyleyebiliriz.

Soru 9. Ülkelerinde savaş sona erdiğinde Suriyeli sığınmacıların ülkelerine döneceklerini düşünüyor musunuz? Geri dönmelerini ister misiniz?

Ben kesinlikle dönmelerini isterim. Hatta böyle bir şart koşulsa çok güzel olur. ‘‘Ülkenizdeki savaş bitince ülkenize geri dönme şartı’’ Böyle bir sözleşme gibi bir şey her Suriyeli vatandaşa imzalatılsa çok güzel olur. Ancak onların geri döneceğini hiç düşünmüyorum. Çünkü zaten Türkiye de ikamet ediyorlar ve bu durum onlar için çok cazip bir hal almaya başladı. Her şekilde: bir sınava başvururken olsun hastanede muayene olurken olsun iş imkânı olsun. Her türlü onlar için güzel imkânlar sunuyor Türkiye. O yüzden geri döneceklerini hiç düşünmüyorum. Ama ben kesinlikle geri dönmeleri taraftarıyım. (Nur, 27, mühendis)

İsterim. Dönsünler bence biz olsak dönerdik. Onların da kendi toprakları. Siz şimdi Türkiye'ye bir daha hiç dönmek ister miydiniz? Ben anlayamıyorum zaten nasıl dönmeyi düşünmezler. (Hasan 30, işçi)

Bence dönmeliler. Ama hiç sanmıyorum. Türkiye onlara şimdi cennet gibi geliyor. Herkes yardım yapıyor devlet sahip çıkıyor hiç döneceklerini

düşünmüyorum. Bayramda otobüslerle geri gittiklerini gördük haberlerde şaşırımdım. Hepsi dönmez ama. (Fatma 65, ev hanımı).

Tablo 11. Suriyeliler Geri Dönmeliler Mi?

	Kişi	Yüzde Oranı
Evet	21	%70
Hayır	2	%6,7
Kararsızım	7	%23,3
Toplam	30	%100

Suriyelilerin geri dönmelerini gerektiğini düşünen katılımcıların sayısı Aksini düşünenlere göre daha fazladır. 30 kişi içerisinde 21 kişi Suriyelilerin kendi ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini düşünmektedirler. 16 kadın katılımcıdan 14 ü, 14 erkek katılımcıdan da 7 kişi Suriyelilerin geri dönmeleri gerektiğini söylemişlerdir. 7 kişi ise kararsız ve çekimser kalmıştır.

Soru 10. Suriyeli sığınmacılarla ortak bir gelecek düşünüyor musunuz? Sizce uyum yakalanabilir mi?

Ortak gelecek... Ben gitmeleri taraftarıyım ama burada kalacaklarsa alışacağız demektir. Ben Suriyelilerden rahatsız olmuyorum. Onlarda bizim gibi insan sonuçta.

Yani şimdi hep birlikte yaşıyoruz. Her şeyimiz ortak ki. Onların da evi var, onlarında çalışanları var. İyisi var kötüsü var bizim insanımız gibi. Biz neyse onlar da öyle bence. İleride onlarında çocukları büyüyecek şimdi bizimkilerle aynı okullardalar bizim eğitimimizi alıyorlar. Aynı bizim evlatlarımız gibi olacaklarsa, neden olmasın. Vatan hainliği yapmadıkları sürece biz herkesi kucaklarız.,

Ben şimdi siz sorunca fark ettim, biz zaten birlikte yaşıyoruz, artık o kadar alışmışız ki Suriyelisine, Iraklısına, Afganlısına. Kimse yabancı gibi gelmiyor. Şimdiye kadar birlikte yaşamışız bundan sonrada yaşarız bence.

Suriyeliler gibi bütün yabancı kardeşlerimiz bu toplumun birer parçasıdır artık. Biz insanları dışlayacağımıza, hep birlikte ortak neler yapabiliriz bence buna

bakmak lazım. Biz birer bütünün farklı renkleri gibiyiz şimdi. İleride bu farklılık can yakacağa benzemiyor. Nasıl ki bizim işçilerimiz Almanya'ya gittiler oraya alıştılar o düzeni benimsediler, onlarında bize sığınmaya çocuklarını okutmaya hakkı var. Tabi ki ortak bir geleceğe evet diyorum.

Yanıtlardan edinilen bilgilere göre Suriyelilerin toplum içerisinde bir farklılık arz etmediğini ve Türk insanının onlara doğal olarak alıştığını görmekteyiz. Bu doğal süreçte Suriye'den gelen sığınmacılar, Afyonkarahisar'a alıştıkları kadar yerel halka da alışmışlardır ve toplum düzenini bozacak olaylar meydana getirmemişlerdir. Yerel halk arasından Suriyelilerden rahatsız olanlar ve geri dönmelerini isteyenler dahi onların buradaki varlıklarına alışmış gözükmektedirler. Suriyeli sığınmacıları karşı rahatsız edici tavırlarda bulunmadıklarını ifade eden yerel halk onların bu şehirdeki varlıklarını istemseler de kabul etmiş durumdadır. Ayrıca halkı galeyana getiren insanlara kulak asmadıklarını ve gerekirse devletin bu duruma müdahale etmesini gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durumdan Suriyelilerin geri dönmelerine yönelik fikirlerinin eylem planına geçmediğini ve genel olarak düşüncede kaldığı anlaşılmaktadır. Halk olumlu ya da olumsuz bir şekilde Suriyeli sığınmacıların bu şehirde yaşamalarına doğal olarak alışmıştır. Gelecek adına ortak bir birliktelik ve toplum dayanışmasının gerçekleşmesi için zamana ihtiyaçları olduğunu düşünen kişilerin yanı sıra fark etmeden toplumsal bir bütünlük yakalandığını dile getirenler de vardır.

3. MÜLAKAT SONUÇLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Aile Yapısı: Türkiye ve Suriye'nin aynı coğrafyada yer alması, etnik kimlik ve mezhep konularında birbirlerinden çok uzak bir kültüre ve değer yargılarına sahip olmadıklarının birer göstergesidir. Suriyeli sığınmacıların aile yaşantısı, Türk halkının aile yaşantısı ile uyum göstermektedir. Aile içi ilişkilere bakıldığında Suriyeli aileler, Batı ülkelerine nazaran Türk aile yapısıyla daha fazla benzeşmektedir. Türk aile yapısının sevgi temelli, korumacı fonksiyonları, Suriyeli ailelerin temel yapısıyla uyum göstermektedir. Afyonkarahisar'daki ailelerle yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların ve yerel halkın aile tipleri, birbirlerinin gelenek görenekleri ve aile içi tutumları ile uyum göstermektedir. İki hane halkının nüfus oranlarına bakıldığında ise Suriyelilerin daha kalabalık ailelere sahip olduğu göze

çarpmaktadır. Türk aileleri daha çok çekirdek aile yapısına sahipken Suriyeliler geniş aile tipinde yaşamayı tercih etmektedirler. Çocuk sayıları ise Suriyelilerde çok daha fazladır.

Giyim Kuşam: Giyim kuşam konusunda iki kültürün birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılık büyük boyutlarda değildir. Suriye ve Türkiye'nin ortak bir mezhebe sahip olması ve Afyonkarahisar halkının, genellikle muhafazakâr bir tutum sergilemesi ile, bu konudaki farklar uç seviyelerde yaşanmamaktadır. Yalnızca Cumhuriyet döneminden itibaren giyim kalıplarında değişiklikler yaşayan Türk halkının görüntüsü, Batı kültürünün görüntüsüne daha yakındır. Özellikle kadınların giyim kuşamında bu farklılık daha belirgin hale gelmektedir.

Dil: İki toplumun uyum ve etkileşim göstermesinde önemli olan bir diğer husus, ortak bir dildir. Arapça konuşan Suriyeli sığınmacılar Türklerle olan iletişimlerinde sıkıntı çekmektedir. Türkçeyi gündelik hayatta öğrendikleri kadar bilen Suriyeliler, Türkçe kurslarına ihtiyaç duymaktadır. Ev sahibi ülkenin yerel dilini öğrenmeleri, Suriyeli sığınmacıların hayatlarına daha kolay devam etmeleri adına önemlidir. Yerel halkın da Suriyeliler ile iletişime geçebilmeleri ve merak ettikleri konuları konuşabilmeleri adına ortak bir dil önemini artırmaktadır. Sığınmacıların Türkçeyi öğrenebilmeleri ve konuşabilmeleri halinde iki tarafın iletişimi artacak ve birbirleriyle daha fazla paylaşım yapabileceklerdir. Böylece yanlış anlaşılmalardan doğan problemler azalacaktır.

Evlilik: Suriyeli sığınmacılar Türklerle evlilik konusunda oldukça ılımlı yaklaşmışlardır. Onlar için önemli olan evlendikleri kişinin Müslüman olmasıdır. Bütün Müslümanların tek bir ifadeyle kardeş olduklarını ve Müslüman olan her kesimden insan ile aile bireylerinin evliliklerini destekleyeceklerini ifade etmişlerdir. Türk halkı ise bu konuda çekimser kalmış fakat karşı çıkmamışlardır. Doğu'da yapılan ikinci evlilikleri ve kuma getirme durumlarını kınadıklarını, ilerisi için ön yargılı olmayacaklarını ve uzun bir zaman diliminde her şeyin normalleşebilir olduğunun farkında olduklarını dile getirmişlerdir. Yerel katılımcılar Suriyeli kızların Türklerle evlenebilmesinin daha muhtemel olduğunu, tam tersi durumun ise şu an

için çok uygun görülmediğini de ifade etmişlerdir. Zaman içerisinde evlilik konusunun da normalleşebileceği öngörülmektedir.

Kadın-Erkek İlişkileri: Suriyeliler, kadın ve erkek ilişkilerinde Türk toplumundan farklıdır. Suriyeli sığınmacılar, kadının sosyal hayatta daha geri planda kaldığını belirtmişlerdir. Suriye’de iken ev içi toplantılarında, kadınların ve erkeklerin farklı odalarda ağırlandığını ifade eden sığınmacılar, buraya geldiklerinde, Türkler gibi yaşamaya başladıklarını ve artık kadın-erkek bir arada oturup aynı mekânı paylaşabildiklerini söylemişlerdir. Türk halkının kültürel yapısında da mevcut olan bu tutum Suriye halkına göre daha az rastlanan bir durum haline gelmiştir. Aynı zamanda Türkiye’de kadınların meslek yaşamında aktif olmaları Suriyeli sığınmacılar ile ayrıştıkları bir noktadır. Suriye halkının meslek hayatlarında daha çok erkeklerin etkin olması ve kadınların genellikle evle ilgili konularla ilgili olmaları sebebi ile Türkiye’deki bu durumun onlara farklı geldiği belirtilmiştir. Türkiye’de kadınların sosyal hayatın içerisinde çok daha fazla rol almaları ve iş yaşamında söz sahibi olmaları ile bu konuda Suriyeli kadınlardan farklı bir konumda yer almaktadırlar.

Sağlık Hakkı: Hem kamp içerisindeki Suriyeliler hem de kamp dışındaki Suriyeliler Türkiye ‘de buldukları süre boyunca sağlık imkânlarından yararlanabilmektedirler. Kamplarda kalan sığınmacılar eğitim, sağlık, yeme içme ve barınma gibi hizmetler tam olarak yararlanmaktadırlar. Kamp dışındaki Suriyeliler ise kayıt yaptırmaları halinde sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Sınır illerindeki hastanelerde %30 ile %40 oranında sağlık hizmeti verilmektedir. Bu da hastanelerin kapasite sorunu yaşamasına neden olmaktadır. Yerel halk ise bu durumdan şikâyetçi olmuştur. Yeterli hizmet alamadıklarını ifade eden yerel halk, zaman zaman bu duruma tepki göstermiştir. ‘‘Geçici Koruma Statüsü’’ verilen Suriyelilere zorla geri gönderilmeme ve acil ihtiyaçlara erişim hususunda yardım imkânları tanınmıştır. Kayıt yaptırmayan Suriyeliler ise bu imkânlardan yararlanamamaktadırlar. Acil bir durum ile hastanelere geldiklerinde ise Göç İdaresi İl Müdürlüğü aracılığı ile kayıt yaptırmaktadırlar. Geniş sağlık sigortasından yararlanabilen Suriyelilerin sayısı 2.000.000’un üzerindedir (İNSAMER, 2017).

Eğitim İmkânı: Eğitim konusunda, Türklerde olduğu kadar eğitime önem veren bir yapılarının olmadığını söyleyen Suriyeliler, burada herkesin okumasının normal karşılandığını belirtmişlerdir. Burada yaşadıkları zaman dilimi içerisinde, kendi çocuklarının da Türk çocukları gibi eğitim görmelerini ve meslek sahibi olmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Bazı Türk katılımcılar eğitim haklarının Suriyelilere verilmesinin doğru olduğunu fakat önceliği kendi Türk vatandaşlarının almasını istediklerini belirtmişlerdir.

Bizim çocuklarımız nasıl çalışarak didinerek o üniversiteye giriyorlar onlarda öyle girsin. Ne hakları var bizim çocuklarımızın yerlerine girmelerine! (Rahika, 64, ev hanımı)

Türkiye’de üniversite okuyan öğrencilerin üniversitelerin yabancı öğrenci kontenjanından alındıklarını çoğu kesim bilmemektedir. Sosyal medya ve gündemde sürekli ortaya atılan iddialardan biri de sınavsız bir şekilde Suriyelilerin üniversiteye girebilmeleridir. Bu iddianın doğruluk niteliği yoktur. Suriyeli öğrencilerde Resmî gazetede de yayımlanan haliyle tıpkı diğer yabancı öğrenciler gibi yabancı uyruklu kişilerin girdikleri sınavlara girmekte ya da yatay geçiş haklarını kullanarak üniversite eğitimi almaktadırlar (YÖK, 2012).

Resmî gazetede yayımlanan haliyle; ‘Şiddet olayları ve insani kriz nedenleri ile eğitimlerinin yarıda kaldığı ve sürdürülemez olduğu tespit edilen (Yükseköğretim Kurulu tarafından) ülkelerdeki öğrenciler yatay geçiş öğrenimine başvuru yapabilmektedirler.’

Yerel katılımcılar bu bilgiye ulaştıklarında genel itibariyle: ‘*Bilmiyordum o zaman iyiymiş tamam.*’ şeklinde benzeri yorumlar yapmışlardır. Diğer eğitim düzeylerinde eğitim alan ilköğretim ve ortaöğretim öğrenimi gören yabancı uyruklu öğrencilere yönelik bir eleştiri ise söz konusu olmamıştır.

Suriyeliler Devletten Maaş Alıyor İddiası: Suriyelilere yönelik birçok iddia vardır. Bunlardan bir tanesi ve neredeyse halk arasında gerçekliğinden emin olunan ‘Suriyeliler devletten maaş alıyor’ şeklinde çıkan iddiadır. Bu iddialar gerçeği yansıtmamaktadır. Türk Kızılay’ının açıklamalarına göre Avrupa Birliğinin

finansman lıgında dzenlenen ‘‘Yabancılara ynelik sosyal uyum yardımı programı’’ dâhilinde kamp dışında farklı şehirlerde yaşayan 1 milyon Suriye vatandaşına her ay 100’er lira nakit yardımı yapılacağı bildirilmiştir. Avrupa’dan ilk etapta 348 milyon Avro kaynak geliri sağlanmıştır (Kızılay, 2018).

Bunların dışında bazı Suriyeli oğrenciler yabancı dil bursları veya özel burslara müracaat etmektedirler. Vakıfların ve kurumların sağladıkları yardımlar da mevcuttur. Fakat bunlar devlet dışı özel yardım olarak değerlendirilir. Devletin Suriyelilere ynelik maaş sağlama gibi bir durumu yoktur.

Uyum: Türlere ve Suriyelilere sorulan ‘‘Sizce iki toplum birbiriyle uyum gösterebilir mi?’’ sorusuna Suriyeli sığınmacılardan daha fazla olumlu yanıt gelmiştir. Suriyeli sığınmacılar, Türlere ile ortak paydalarının fazla olduğunu ve şimdiye kadar büyük problemlerin yaşanmadığını ifade etmişlerdir. Yaklaşık yedi yılı aşkın bir süredir bir arada bulduklarını ve ilerisi için güzel bir uyum yakalayabileceklerin söylemişlerdir. Türlere ‘‘Sizce iki toplum birbiriyle uyum gösterebilir mi?’’ sorusuna verdikleri cevaplar ise Suriyelilere göre daha az bir oranda kalmıştır. Türlere daha çok kendi halkının mevcut düzeninin iyi bir seviyede olduğunu ve Suriyelilerin bir gün geri dönmeleri gerektiğini vurgulamışlardır. Bütün bunlara baktığımızda;

- Mevcut durum içerisinde Suriyelilerin ve Türk halkının gayet doğal bir şekilde ortak mekâm paylaşabildikleri görölmektedir.
- Kavgalar ve dışmanlıklar çok sık yaşanmamaktadır.
- Suriyelilere ynelik fiili saldırılar ve sözlü tacizler durdurulmaktadır.
- Gündelik hayat içerisinde Suriyelilerin Türlere den ayırt edilememesi ve artık tuhaf karşılanmamaları durumu söz konusudur.
- Suriyelilerin ve yerel halkın ortak bir mezhebe sahip olmasıyla birlikte dini konularda çatışmalar yaşanmamaktadır.
- Devletin savaş mağduru Suriyeliler ile ilgili yaptığı çalışmalar ve destekler söz konusudur. Bütün bu destekler Türk vatandaşlarının aldığı hizmetlerden ayrı ve özel değildir. Geçici Koruma yönetmeliğine ve Cenevre sözleşmesi,

UAÖ, BMMYK tarafından yönlendirilen hizmetlerdir. Bu konudan doğan sorunlar aşılabilmektedir.

- Suriyeliler hakkında yapılan yanlış haberlere ve saldırılara karşı önlemler alınmıştır. Cezai yaptırımlar söz konusu olmuştur.

Yakın coğrafyalarda yer almaları sebebi ile;

- Geçmişten gelen ortak bir kültüre ve tarihe sahip olmaları, din konularının ve Aile yaşantılarının ortak değerler çerçevesinde şekillenmesi, gündelik hayatta yaşam stillerinin ve benzeşmesi söz konusudur.
- Gelenlerin yaşlarının genç olması sebebi ile Türkiye'nin dinamik nüfusunu artırmaları, istihdama katkıda bulunmaları ve ekonomiyi canlandırmaları söz konusudur.
- Suriyeliler hakkında çıkan iddiaların ve yanlış haberlerin doğru şekilde aktarılması ile değişen düşünceler söz konusu olmuştur.
- Suriyelilerin mağdur oldukları konularda Türk halkının adaletli davranması ve yardımlarını esirgememesi durumu mevcuttur.
- İlk başlarda misafir gözüyle bakılan Suriyelilerin şimdilerde sıradan vatandaşlar gibi görülmesi ve dilimizi öğrenmeleriyle birlikte Türk halkının gözünde daha hoş karşılanmaları, çocuklarının Türkçe eğitim almaları ile yok olan farklılıklar oluşmuştur.
- Olumsuz düşüncelerin var olmasına rağmen gündelik hayat içerisinde iki toplumun birbiriyle uyum içerisinde hayatlarına devam etmeleri söz konusudur. Geride bıraktığımız yedi sene içerisinde aşılabilen problemlerin gelecek zaman dilimi için de uyum noktasında, umut vaat eden bir tablo oluşturduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Yirmi birinci yüzyılın en büyük acılarının ve felaketlerinin yaşandığı yer Suriye'dir. Gerek can kaybı gerek yurdundan edilme ve gerekse maddi kayıplar açısından Suriye'de yaşanan iç savaş birçok bakımdan dikkatleri üzerine toplamıştır. Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle 2011 yılından bu yana yaklaşık 350 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Birçok aile çaresiz bir şekilde yurtlarını bırakarak başka ülkelere gitmek zorunda kalmıştır. Türkiye'ye gelerek kamplara ve farklı şehirlere sığınan sığınmacıların her biri farklı durumlar içerisindedir. Türkiye'ye gelmeden önce farklı birçok duruma şahit olmuşlar, bazı aileler aile bireylerini kaybetmişler, bazıları yaralanmış ve pek çoğunun da yaşadıkları yer saldırılar ile birlikte yok olmuş ve harabeye dönmüştür.

Göçün başlangıcında Türkiye'de ilk olarak kamplara sığınan Suriyeliler, sonraki süreçte ülkenin her şehrine dağılmışlardır. İnceleme alanımız kapsamında yer alan Afyonkarahisar'da 5 bin civarında Kayıtlı Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Suriyelilerin Afyonkarahisar'da yaşamlarını devam ettirmeleri ve ne şekilde yaşadıklarına dair olmak üzere tespit ve bulgular için 30 Suriyeli görüşmeci ve 30 Türk görüşmeci toplamda 60 kişi ile mülakat yapılmıştır. Bu kişilere, birbirleriyle ilişki ve etkileşimleriyle ilgili çeşitli sorular yöneltilmiştir.

Türkiye'nin birçok şehrinde yaşamakta olan Suriyeli göçmenler sonradan geldikleri bu yere uyum gösterebilme, alışabilme, insanlar ile anlaşabilme, uyumsuzluk gösterme ve çatışma gibi birçok konuda problem yaşayabilmektedirler. Gelecek kaygıları, çocukları adına yeni bir gelecek kurma düşünceleri gibi birçok konuda, saha araştırmasına ışık tutacak önemli soru ve cevaplar sunulmaktadır.

Afyonkarahisar'da gerçekleştirilen bu çalışmada dikkate değer bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular üzerinden güncel olan farklı konularda değerlendirme yapma imkânı ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Suriyeli sığınmacılar hakkında öncelikle bilinmesi gerekenler, sığınmacıların sosyo-demografik özellikleridir ve ardından gerçekleştirilen mülakat sorularına verdikleri farklı ve birbirine benzer ortak cevaplardır. Aynı şekilde Türk katılımcılara da mülakat uygulanmıştır. Türk katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ve mülakat sorularına verdikleri yanıtlar da yer almaktadır.

Suriyeli sığınmacılar zor şartlar içerisinde çıkarak Türkiye'ye ve ardından Afyonkarahisar'a gelmişlerdir. Burada yaşadıkları süreç içerisinde ve verdikleri yanıtlardan çıkarılabilecek genel bir ifade varsa o da "mutlu" olduklarıdır. Görüşmecilerin tamamı Afyonkarahisar'da yaşamakta olduklarından oldukça memnun olduklarını belirtmişlerdir. Savaş dönemi ya da savaş öncesi döneme kıyasla buradaki ortamlarını değerlendirdiklerinde, burada olmak onlar için en büyük mutluluk sebebidir. Savaşın her şey düzgün giderken çıkamayacağını, ülkelerinde zaten mevcut olan bir huzursuzluk ortamının olduğunu söyleyen Suriyeliler, Türkiye hakkında çok fazla olumlu düşünceye sahiptirler. Türkiye'nin siyasi yapısını ve yönetim şeklini çok beğendiklerini bununla birlikte yöneticilerin de adil olduğu kanısındadırlar. Kendi ülkelerine göre Türkiye'nin daha gelişmiş ve imkânlarının daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir.

Türkiye'ye ilk geldikleri zaman ile şimdi arasında çok büyük farklılıklar olduğunu söyleyen görüşmeciler ilk geldikleri yıllarda herkesten çekindiklerini ve gelecek adına umutları olsa dahi korkularının da yüksek seviyelerde olduğunu belirtmişlerdir. Sonrasında yaşanan süreçte hem şehre hem de sosyal hayata alıştıklarını belirtmişler ve Türk insanının merhametli ve yardımsever olduğunu her seferinde anladıklarını söylemişlerdir. Kente uyum gösterebilmelerinde komşularının ve iş arkadaşlarının oldukça fazla payı vardır. Çocukların ise okul çevrelerinde tanıştıkları arkadaşları ve öğretmenleri onları güzel şekillerde karşılamış her türlü yardımı esirgememişlerdir. Suriyelilerin bu şehri sevmelerindeki en büyük pay yerli halkın ve yardım kuruluşlarının olmuştur. İHH, AFAD, Kızılay, Belediye ve muhtarlıkların maddi olarak pek çok katkıda bulunduğunu belirten Suriyeliler hem maddi hem de manevi desteği aldıklarını belirtmişlerdir.

Ortaya çıkan bulgular genel olarak dışlanma ve huzursuz edilme gibi durumların çok fazla yaşanmadığını göstermektedir. Her yerde olabileceği gibi Afyonkarahisar'da da Suriyelileri istemeyen ve onları gündelik hayatta gördüklerinde rahatsız edici, alaycı ya da kınayan bakışlar içerisinde üzerlerinde baskı kurmak isteyenler vardır, fakat katılımcılardan elde edilen bulgular neticesinde bu hususları uygulayanlar ve bu durumdan mağdur olanlar yok denecek kadar azdır.

Türk katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında genel olarak Suriyelilere saygı duydukları, netice de mağdur konumunda bulduklarından, onların yardım edilmesi gereken kişiler olduklarını ifade etmişlerdir. Komşuları olan Suriyeli ailelere eşya ve erzak yardımı yapanlar, çocuklar için hediye verenler, Ramazan ayı boyunca Fitre ve zekâtlarını Suriyelilere verenler oldukça fazladır. Bunun yanı sıra bir yardım yapılacağı takdirde ilk başta kendi yakınlarına ve Türklere yardım yapılması konusunda ısrarcı olan kişiler de vardır.

Yerel halkın çoğunluğu, Suriyelilere karşı ılımlı yaklaşımlar sergileseler bile ülkelerindeki düzenleri eskiye döndüğünde kendilerinin de ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini düşünmektedirler. İleriye yönelik bir arada yaşama ve kaynaşma noktasında çekimser olan Türk vatandaşları, şu anki halleriyle çatışmadan uzak ve normal bir seyrinde Suriyelileri kabul etmiş gözükmektedirler.

Suriyeli sığınmacılara baktığımızda ise burada olmaktan çok mutlu olan Suriyeliler, geri dönmeyi çok fazla düşünmemektedirler ve burada gelecek planları kurmaktadır. İlk aşamada Türkçeyi her aile ferdinin öğrenmesini hedefleyen Suriyeliler, Türkçe öğrendikten sonra diğer Türk vatandaşlar ile daha iyi iletişim kurabileceklerini umut etmektedirler. Ev hanımları gündelik hayatta, dışarıya çıktıklarında sosyal anlamda çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Türkçe eğitimlerin ev hanımlarına belirli kurslarla birlikte verilmesi onların sosyal hayata daha kolay adapte olmalarını sağlayabilecektir.

Türk işverenler, Suriyeli sığınmacıları daha düşük ücretlere çalıştırmadıkları ve Türk çalışanlarına haksızlık yapmadıkları sürece halkın Suriyeli çalışanlara karşı negatif düşüncelerinin azalması doğal olarak gerçekleşecektir. Dil ve yeterli bilgiye sahip olmayan Suriyelilerin bu yüzden sömürülmesi hem halkın huzurunu hem de Suriyeli sığınmacıların huzurunu kaçırarak bir durumdur.

Türk katılımcıların genelinde ılımlı yaklaşımlar sergileyenler olsa da katılımcıların üçte biri keskin çıkışlar yapmışlardır. Suriyeliler ile sıkı iletişimde olmayı çok gerekli görmediklerini ve çıkan çoğu problemin onlardan kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Kaynağını tam olarak gösteremedikleri örneklerinde, medyanın etkilerinin oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz. Medya kuruluşlarının ve sosyal medya organlarının hassas olmayan içerikleri ile birlikte

toplumda kaos ortamı oluşturmaya yönelik birçok haber yer almaktadır. Çıkan haberlerde ilk olarak faili belli olmayan vakalar üzerinden Suriyelilere yönelik pek çok spekülasyonlar yapılmaktadır. Bunlara karşı bilinçlenmek ve medya konusunda gerçeği yansıtmayan haberleri şikâyet etmek gerekmektedir. Devlet yayın organlarına karşı bu hassas konularda tedbir alınmalıdır, halk ise bilinçlendirilmelidir. İşlenen suçlar insanlık kapsamında değerlendirilmeli ve ırkçı düşünceler ile yargulamaların ağırlığı birbirleriyle dengeli olmalıdır.

Sonuç olarak genel bir ifade ile Suriyelilerin ve Afyonkarahisar halkının geride bıraktığı yedi yılda fark etmeksizin birbirlerine alıştıkları ve kabul sürecinin doğal olarak gerçekleştiği görülmektedir. Birbirleriyle olan etkileşimlerinin boyutu ise değişkenlik göstermektedir. Çok sıkı bir iletişimlerinin olmadığı söylenebilir. Birbirleriyle yakınlıkları sınırlı seviyelerde seyir etmektedir. Komşuluk ilişkileri ve gündelik diyalogları mevcuttur, fakat normal komşuluk düzeyini henüz yakalayabilmiş değillerdir. Türkçeyi öğrendikçe dış çevreyle daha fazla iletişime geçen Suriyeliler, gelecek yıllarda dil problemlerinin ortadan kalkmasıyla doğal olarak anlaşabileceklerini ve sosyal yaşama daha kolay uyum sağlayabileceklerini düşünmektedirler.

Bu iki toplumun gelecekleri adına tamamen zıt kutuplar diyebileceğimiz, aşırı negatif sonuçlar doğurabilecek bulgulara rastlanmamıştır. Aksine yaşanan bu zaman diliminde her iki taraf da hoşgörü ve saygı çerçevesinde etkileşimler gerçekleştirmişlerdir. Aile içerisinde dahi her aile bireyinin birbiriyle anlaşabilme noktasında problemler yaşadığı göz önünde bulundurulursa, farklı bir milletin, farklı bir dil ile yabancı bir ülkede yaşadığı anlaşmazlıklar çok doğal süreçlerdir. Türk insanının geçmişinden bu yana gelen korumacı içgüdü ve misafirperverliği göz önünde bulundurulursa Suriyeliler ile yaşanan olumsuzlukları zamanla olumlu sonuçlara çevirebileceklerdir ve gelecekte, iletişimlerini artarak uyum sağlamaları daha kolay hale gelecektir diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Abadan, Unat N. (1989), *Türklerin Bulgaristan'dan Zorunlu Göçü, Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Açısından Bulgar Zulmü, Tebliğler Kitabı*, Ankara: Ankara Üniv. Rektörlüğü Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*, (2. Baskı), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- AFAD Başkanlığı, (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları*, Ankara.
- AFAD Başkanlığı, (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu*, Ankara.
- AFAD, *Mülteciler 11.10.2017* [https://www.afad.gov.tr/tr/1682/BM-Multeciler-Yuksekkomiserligi-](https://www.afad.gov.tr/tr/1682/BM-Multeciler-Yuksekkomiserligi)
- Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Lisansüstü Tez/Proje Hazırlama Yazım ve Basım Kılavuzu* (2008). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- AIHS, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (1970).
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim “International Migration And Intercultural Communication”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi- The Journal of International Social Research*, 5 Sayı: 20, 292-303.
- Aktay, Y. (2003) “Küreselleşme ve Çok kültürlülük”, Tezkire, Düşünce, Siyaset ve Sosyal Bilim Dergisi, Sayı: 35, Aralık.
- Aljazeera, *İç Savaşın Kronolojisi, (SURIYE)* 01.02.2017.
<http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa>
- Aljazeera, *Kronoloji; Mübarek Sonrası*, 01.02.2017
<http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-mubarek-sonrasi-misir>

- Altunısık, M. (2005). 'The Turkish Model and Democratization in the Middle East,' *Arab Studies Quarterly*, Sayı. 27.
- Arslanlıoğlu, İ. (2012). *Genel Sosyoloji*, Ankara: Gazi Kitabevi. s. 101.
- Aslan S. ve Demirhan Y. (2004). *Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları Ve Yönetimi* 10.2.2017
http://www.rcmvs.org/documentos/IOM_EMM/v1/volume1.html
- Ataman, H. (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi? *Görüş Dergisi*, 88, 24-31
İstanbul.
- Ayaz, M. (2016): *Güvenlik Sektörleri Yaklaşımı İle Suriye'den Türkiye'ye Yönelen Zorunlu Göçün Analiz*. T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*, İstanbul: Elit Kültür Yayınevi.
- Basın İlan Kurumu, *Suriye'de 6 Yılda Neler Oldu?* 1.04.2018,
<http://www.bik.gov.tr/2011-2017-suriyede-6-yilda-neler-oldu/>
- BBC News, *Arab uprising: Country by country – Tunisia*. 15.12.17.
<http://www.bbc.com/news/world-12482315> . 15.10.2017.
- BBC, *Mülteciler* 13.03.2018. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>
- Birgün, 2016. <https://www.birgun.net/haber-detay/dunyayi-sarsan-aylan-bebegin-olumunun-1-yili-126718.html>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı (2005). *İltica ve Göç Mevzuatı*, Ankara: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı Yayını.
- BM, (1948). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*.
- BM, (1951). *Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Cenevre Sözleşmesi*.

- BM, (1966). *Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*.
- BM, (1969). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol*.
- Bozdoğan S. ve Kasaba, R. (1998). *Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Buz, S. (2003). *Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 2(6), ISSN:1303- 0256.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul-Mültecilik*. Ankara.
- Castles, S ve Mark, J. M. (2008). *Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S. (2000). “*International Migration at the Beginning of the Twenty-First Century: Global Trends and Issues*” International Social Science Journal. sayı 165, 269-281
- CNN Türk (2011). “*Tunus'ta devrimin adı: Yasemin*”. 15.10.2017. <https://www.cnnturk.com/2011/dunya/01/15/tunusta.devrimin.adi.yasemin/603335.0/index.html> .
- CNN, Son On Yılda Türk Vatandaşı Olan Suriyeli Sayısı Açıklandı. <https://www.cnnturk.com/ekonomi/son-10-yilda-turk-vatandasi-olan-suriyeli-sayisi-aciklandi?page=1>
- Coşkun, M.K. (2007), *Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Çağan, K. (2004). *Popüler Kültür ve Sanat*, Ankara: Altinküre Yayınları.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 24, 129-142, Isparta.

- Çerkeşli, T. (2016). *2000 Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri ve Arap Baharı*. T.C. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dağ, AE. (2011). İhh Raporu. (Suriye). İnsamer.
- Dağ, AE. (2015). *Ortadoğu Çatışmaları, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, İstanbul.
- Damen, L. (1987). *Culture learning: The fifth dimension in the language classroom*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Danış, D. (2004). *Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye. Birikim Dergisi*. 216- 224.
- De Mooij, M. (2004). *Consumer Behavior and Culture: Consequences For GlobalMarketing and Advertising*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deniz, T. (2014). Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı.29, 65-78.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 18, 175-204.
- Dinçer, O. ve Kutlay, M. (2012). “Arap Baharı” ve Suriye: Komplolar ve Propaganda Savaşları, USAK, Analiz No: 18, Mart
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi* 5. Sayı.9
- Erkal, M. E. (1987). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, İstanbul: Der Yayınları
- Erkan, R. ve Bağlı, M. (2005). “Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı.1, 105-124.

- Ermumcu, S. (2013). Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Sayı. 2, 58-76.
- Esen A., Duman M., Alper, H. (2016). *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, İstanbul: Walddünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı
- Esen A., Duman M., Alper, H. *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*.134-147. İstanbul: Walddünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Fichter, J. (2004). *Sosyoloji Nedir?* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gençler A. (2004). “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Prof. Dr. Turan Yazgan’a Armağan Özel Sayısı.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (17.10.2017). Göç, Göç Tarihi, Göç İdaresi, Göç İle İlgili Uluslararası Kuruluşlar, 20 Nisan 2018, http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (22.12.2015). Türkiye’de Geçici Koruma 11 Ocak 2018, http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097
- Göç Terimleri Sözlüğü, (2009). *Uluslararası Göç Hukuku*, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No:8, İsviçre.
- Gökalp, Z. (1964). *Hars ve Medeniyet. Medeni intibah, Harsi Intihah*, Ankara.
- Göker, G. (2015). *Göç Kimlik Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*, Literatürk Academia, Konya.
- Gürel, S. (2001), *Türkiye’de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı*, 21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Güvenç, B. (1997). “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Göç ve Toplum, Sosyoloji Derneği, Ankara.

International Organization for Migration (2004), *Essentials of Migration Management, Volume One: Migration Management Foundation: Migration and History*, International Organization for Migration,

İçduygu, A. (2009). “*International Migration and Human Development in Turkey*”, UNDP Human Developments Research Paper 2009/52.

İçişleri Bakanlığı, (1994). *Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği*, Ankara.

İHH, 19.12.2014 <https://www.ihh.org.tr/haber/18-aralik-2010-arap-baharinin-baslangici-1975>

İltica ve Göç Mevzuatı, (2005). Ankara: Başkent Matbaası.

İnalçık, H. (2015). *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, C.IV, T.İ.B. İstanbul: Kültür yayınları.

İnsamer, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi 20.05.2017 http://insamer.com/tr/suriyeli-multecilerin-saglik-hizmetlerine-erisimi_657.html

Jordan, B. & Düvell, F. (2003). *Migration: Boundaries of Equality and Justice*. Cambridge: Polity

Kap, D. (2014). *Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları*, Akademik Personel.

Karabayır, C. (2011). “*Mısır Ülke Raporu*”, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Dış Ticaret Müsteşarlığı, file:///C:/Users/14/Downloads/Misir_ulke_raporu_2011.pdf

- Karaeminoğulları, A. Doğan A., Bozkurt S. (2009). *Kültürlerarası Adaptasyon Envanteri (Cross Cultural Adaptability Inventory)* Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı.1, 331-349. Isparta.
- Karakaş, M. (2015). *Modernlik Küreselleşme Ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Katseli, T. & Others (2006), *Effects Of Migration On Sending Countries: What Do We Know?* Paris: OECD Development Centre Working, Paper No:250
- Kaypak, Ş.ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Yaşam Bilimleri Dergisi* 6, Sayı.1, 84-110.
- Kışlakçı, Turan (2012), *Arap Baharı*, İstanbul: Mana Yayınları.
- Kızılay (2018). UA, *Yardımlar* 1.02.2018
<https://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararası-yardımlar>
- Kıbaroğlu, M. (2011). “*Arap Baharı ve Türkiye*”, Adam Akademi, Sayı.2, 25-36.
- Kirişçi, K. (1994). *The Legal Status of Asylum-Seekers in Turkey: Problems and Prospects International of Refugee Law*, Sayı. 3.
- Kirişçi, K. (2014). *Rapor: Misafirliğin Ötesine Geçerken “Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınava*, (Brooking Enstitüsü ve USAK, Haziran), 14
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012), Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı. 3, 163–184.
- Koçdemir, K. (1999). “Yeni Bin Yılın Derdi Göç ve İltica”, *Türk İdare Dergisi* 71
Ankara.: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Koyuncu A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Koyuncu A.A. (2016). *Suriye’de Azınlıklar ve Azınlıklar Arası İlişkiler*. M. Okur, (E.D.), Bağımsızlıktan Arap Baharına Suriye İç ve Dış Politika 187-212 Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koyuncu. A.A. (2018). *Kuruluşundan Arap Baharına Suriye: Milliyetçilik ve Ulus İnşası*. İstanbul: Ravza Yayıncılık.
- Kutlay, M. ve Akcalı, Ö. (2015). *Mülteci Krizi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Eksen Kayması Riski*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, (USAK) Analiz No: 29, 2-3
- Küyük, N. (2011). *Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sorunlarına Yaklaşımı: Ankara Örneği*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Laczko, F. & Anich, R. (2013). “Introduction”, *World Migration Report (Ed. Frank Laczko and Gervais Appave)*, Switzerland: International Organization for Migration Press.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (İkinci Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McDowell, C. & Haan, A. (1997). *Migration and Sustainable Livelihoods: A Critical Review of the Literature*, IDS Working Paper 65, Brighton: IDS.
- Mercan, M. (2012). *Suriye: Rejim ve Dış Politika*. İstanbul: Açılım Kitap,
- Meriç, C. (1986). *Kültürden İrfana*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- NTV (2011). Tunus Devlet Başkanı Ülkeyi Terk Etti, 24.03.2017 <https://www.ntv.com.tr/dunya/tunus-devlet-baskani-ulkeyi-terk-etti,dwnOXgX8DUaPGrDv3xmQLQ>
- ORSAM (2012), *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Göç Politikalarının Gelişimi*, Ankara: ORSAM ve Black Sea International.

- ORSAM ve TESEV (2015), *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Rapor No 195, Ankara: ORSAM ve TESEV Yayını.
- ORSAM, (2012). “*Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*”, Rapor No:22. Haziran
- Ortaylı, İ. (2006). *Genel Göç Olgusu*. Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler. 8-11 Aralık 2005. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 19-22.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Özekmekçi, M. İnanç, (2010), Tehdit Sınırını Geçemeyen Göçmen, *Hayat Sağlık Dergisi*, Temmuz, Sayı: 2, 44-48.
- Özer, Y, Ateşok Ö., Komşuoğlu A. (2016). *Türkiye'nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü*.
- Özkarslı, F. (2015). *Mardin'de Enformel İstihdamda Çalışan Suriyeli Göçmenler, Birey ve Toplum Dergisi* , Sayı 9, 175-192
- Parsons T. (1979), *The Social System With a New Preface by Bryan S.Turner*, British Library Cataloguing in Publication Data Parsons.
- Peterson, W. (1970) “A General Typology of Migration”, C.J. Jansen Readings in the Sociology of Migration (First Edition), Britain: Pergamon Press Ltd. 49- 69.
- Ravenstein, E.G. (1885). “*The Laws of Migration*”. *Journal of the Royal Statistical Society of London*, Vol. 48: 167-235.
- Ravenstein, E.G. (1889). “*The Laws of Migration*”. *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol:52, No.2, 241-301
- Resmi Gazete, (2013). “Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu.” <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

- Robinson, W. (1998). "Beyond Nation-State Paradigms: Globalization, Sociology, and the Challenge of Transnational Studies", *Sociological Forum*, 13 (4), 561-594.
- Sandıklı, A. (2011). *İran, Şii Hilali ve Arap Baharı*, İstanbul: Bilgesam.
- Stratejik Ortak, (2017). *Suriye Zirveleri: Astana, Cenevre ve Soçi*. 24.12.2017. <https://www.stratejikortak.com/2017/11/suriye-zirve-astana-cenevre-soci.html> .
- Şahin, B. (2010). *Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı Sayı 55: 103- 134
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*. Trabzon: Murathan Yayınevi
- Şeker, B.D. (2015). "Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *Göç ve Uyum, Turkish Migration Series*, Transnational Press London, 11-26.
- Şen, A., Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, "Suriye Askeri Muhalefeti Raporu" 10.06.17. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Report/219?s=orsam%7Cturkish>.
- Şen, Y. (2012), "Suriye'de Arap Baharı", *Yasama Dergisi*. Sayı.23, 54-79.
- Tekeli, İ. (2010), *Göç ve Ötesi* (2.Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Topçuoğlu R. (2016), Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 1-20.
- Toraman, İ.C. (2015), *Arap Baharı Ve Suriye*, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Enstitü Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Tunç, A. (2015). Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, Sayı.2, 25-63.

Turhan, A. (2012), *Türkiye Suriye İlişkilerinde Süreklilik: Çatışma Yumuşama Dönemleri Ve Arap Baharı Süreci*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

TÜBİTAK,-BİDEP (2232), 2014-2016 *Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye’nin Sığınmacı Politikaları*. Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı.

Tümertekin, E. (1985). “*Kır-Kent Dengesi ve Göç*”, Türkiye’de Kentleşme Süreci ve Kırsal Alan Sorunları Kolokiyumu, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları-1.

Türk Dil Kurumu (2018).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts

Türk Vatandaşlığı Kanunu Mevzuatı.
<http://ww.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı (2017) *Türkiye’nin Dış Politikası*,
<http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>

Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İstatistiki Veriler, Yeni Mahalle, Ankara, 25.01.2017, [http:// www.goc.gov.tr/](http://www.goc.gov.tr/)

UAÖ, *Zorla Yerinden Edilenler* 12.07.2017. <https://www.amnesty.org.tr/icerik/zorla-yerinden-edilenler>

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), *Statistical Yearbook 2006*, Switzerland, 12.12.2017 <http://unhcr.org.tr>

UNHCR, (2011). Global Trends Report, The UN Refugee Agency, 20.04.2017.<http://unhcr.org/4fd687f9.html>

UNHCR, (2014). Global Trends, Mid-Year Trends Report, The UN Refugee Agency, 21.04.2017. <http://unhcr.org/540091d89.html>

UNHCR, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, *History of UNHCR*,
<http://www.unhcr.org/pages/49c3646cbc.html>.

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuz, C ve Erdurmaz, S.(2012). *Arap Baharı ve Türkiye Orta Doğu'da Kırılan Fay Hatları*, Berikan Yayınevi

YÖK, Yurt Dışından Öğrenci Kabulüne İlişkin Esaslar 27.07.2017
[http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulu
ne_il_esas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2](http://www.yok.gov.tr/documents/10279/58373/yurtdisindan_ogrenci_kabulu_ne_il_esas.pdf/e3ded5b2-c26e-46ed-9f05-6b74f302f5e2)

EKLER

EK 1 Suriyeli Sığınmacılara Yöneltilen Sorular

1. Türkiye'ye gelmeye nasıl karar verdiniz ve gelmeden önce nasıl bir durum içerisindeydiniz?
2. Suriye'den ne zaman ve nasıl geldiniz? Buraya yerleşmeniz nasıl oldu?
3. Bu semte yerleşmenizin nedenleri nedir?
4. Afyonkarahisar'a ilk geldiğiniz zamandan bu yana ne gibi değişimler yaşadınız?
5. Çocuklarınızın eğitim durumları nasıl gelişmekte ve Türkiye'deki akranları ile iletişimleri ne durumda? Dil konusunda sıkıntı yaşıyorlar mı?
6. Türkiye Cumhuriyeti'nin size sunmuş olduğu imkânlardan memnun musunuz?
7. Türkiye'de farklı şehirlerde yaşayan mülteci yakınlarınız var mı? Varsa şartları karşılaştırabilir misiniz?
8. Türk vatandaşlığına geçme uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz? Türk vatandaşlığına geçmeyi ister misiniz?
9. Türklerle evlenen bir yakınınız var mı? Türk vatandaşıyla evlenmek size göre nasıl bir durumdur?
10. Yaşadığınız mahalledeki Türk vatandaşları sizlere karşı nasıl bir tutum içerisinde ve komşularınız ile ilişkileriniz ne durumda?
11. Gözlemlediğiniz kadarıyla Türkiye'de hoşunuza giden bir politika yâda uygulama var mıdır? Kendi ülkenizde de olmasını istediğiniz bir örnek var mı?
12. Ülkenizdeki savaş bir gün sona erdiğinde, ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?
13. Türklerle bir arada yaşamaya ve ortak bir gelecek düşünmeye ne kadar yakınsınız? Sizce bu mümkün müdür?

EK 2 Yerel Halka Yöneltilen Sorular

1. Suriyelilerin Türkiye'ye sığınmaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Aynı şartlar altında siz kalsaydınız nasıl davranırdınız? Farklı bir ülkeye sığınmacı olarak gider miydiniz?
2. Sizce Suriyelilerle Türklerin ortak paydaları var mıdır? Anlaşmazlık yaşayacakları durumlar neler olabilir?
3. Yakın ilişkiler kurduğunuz Suriyeli komşularınız var mıdır ne sıklıkla görüşüyorsunuz? Onlara güven duyuyor musunuz?
4. Suriyeli mültecilerin suç ve şiddete karşı eğilimleri var mı? Varsa Türklere kıyasla daha fazla mı suç işliyorlar?
5. Ülkemize sığınmacı olarak gelen Suriyelilere verilen haklar ve imkânlar hakkında neler düşünüyorsunuz? Sağlık ve eğitim hakkından yararlanmaları konusunda sizleri rahatsız eden bir durum var mı?
6. Suriyelilerin Türk vatandaşlığına geçmeleri konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
7. Ailenizden birinin Suriyeli biriyle evlenmesine nasıl bir tepki verirdiniz? Özellikle kırsal kesimdeki erkekler ikinci eş olarak Suriyeli bayanları tercih etmekteler sizlerin böyle bir durum karşısındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Türk vatandaşlarının yapmak istemedikleri işleri Suriyelilerin yapmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye ekonomisine bir katkı sağlıyorlar mı?
9. Ülkelerindeki savaş sona erdiğinde Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri döneceklerini düşünüyor musunuz? Geri dönmelerini ister misiniz?
10. Suriyeli sığınmacılarla ortak bir gelecek düşünüyor musunuz? Sizce uyum yakalanılır mı?